

246

BULETIN

EUGENIC ȘI BIOPOLITIC

VOL. VI.

Nr. 10-11-12

OCTOMBRIE - NOEMBRIE - DECEMBRIE
1935

EDITAT DE
SUBSECȚIA EUGENICĂ ȘI BIOPOLITICĂ A „ASTREI“
ȘI DE
INSTITUTUL DE IGIENĂ ȘI IGIENĂ SOCIALĂ, CLUJ

JST

Studiu asupra depopulării Banatului. Cauzele depopulării.

PARTEA II.

Rezultatele anchetei demografice din comuna Banloc județul Timiș-Torontal.

de
Dr. PETRU RĂMNEANȚU

CUPRINS:

- CAP. I. — Mediul extern, compoziția populației și modificările cari au avut loc în straturile ei dela 1836—1933.
A) Așezarea geografică a comunei. B) Suprafața cultivată aparținătoare locuitorilor din Banloc și repartiștea familiilor în raport cu averea imobilă. C) Evoluția numerică a populației dela 1836—1933 și modificările din compoziția ei. D) Ocupația locuitorilor în anul 1930. E) Știința de carte.
- CAP. II. — Distribuția populației pe stare economică, culturală, socială și igienică, în Iunie 1934.
- CAP. III. — Mișcarea populației dela 1779—1933.
A) Născuții-vii. B) Fertilitatea femeilor. a) Influența factorilor normali asupra fertilității. β) Influența factorilor patologici. C) Decesele. D) Sănătatea populației în Iunie 1934 și cauzele de deces dela 1920—1933. E) Excedentul natural. F) Căsătoriile și divorțurile.
- CAP. IV. — Emigrările.
- CAP. V. — Familiile stinse și familiile fără descendenți direcți.
- CAP. VI. — Cauzele depopulării. Concluzii.

CAP. I.

MEDIUL EXTERN, COMPOZIȚIA POPULAȚIEI ȘI MODIFICĂRILE CARI AU AVUT LOC ÎN STRATURILE EI DELA 1836—1933.

Locuitorii din Banloc fac impresia, că trăiesc nu pentru a exploata solul în vederea îmbunătățirii traiului lor de viață și pentru a-și mări numărul conform observațiunilor mai noi asupra creșterii populației (H. P. Fairchild, Pearl, etc.), ci mai mult cu scopul de a-și mări proprietatea în suprafață și de a-și delecta ochii cu produ-

sele din ce în ce mai înobilate ale aceluși sol. Pentru aceasta își sacrifică sănătatea fizică, își degenerază neamul chinuind la munca câmpului chiar și copiii dela 11—13 ani, își părăsesc locul natal și își prohibesc fertilitatea. După o conversație de 10 minute numai oricine poate citi din ideile exteriorizate, că undeva adânc în sufletul acestor oameni a intrat teama de sărăcie, acumulată dela moși, strămoși. Această frică, acest sentiment, populația din Banloc l-a câștigat în cursul veacurilor, desigur din cauza mizeriei economice la care a fost supusă, fie de căpetenia turcească din Timișoara care își avea locul de reședință în cursul verii în Banloc, fie din cauza spiritului avid după avere și egoist al familiei contelui Karácsony, cari au exploatat în continuare totul, sol și om, dar în schimb nu au dat nimic.

Pentru mulți pare curios, că acest sentiment de frică față de sărăcie care există în cele mai multe comune, fiindcă fiecare localitate își avea uzurpatorul ei, nu a dispărut nici după unire și împroprietărire. Conservarea lui este însă explicabilă, de o parte prin legile eredității cari parcă guvernează nu numai caracterele somatice și psihice ci și pe cele sentimentale, iar pe de altă parte prin felul cum s'a realizat actul împroprietăririi, trecând prin etapele arendei forțate și a diferitelor procese juridice cari l-au trecut pe viitorul proprietar de pe o moșie pe alta sau chiar l-au lipsit de pământ câte un an doi sau mai mulți. La acestea s'a mai adăugat și poziția geografică la marginea de Vest a țării, unde neîntrerupt s'a aruncat otrava dușmanului care a împiedecat o încheiere grabnică și care în mod continuu a vânturat știrile, că așezarea graniței de Vest nu este definitiv trasă. Dacă mai amintim, că populația nici nu a avut timp după marea buimăceală din războiu, să-și cunoască adevărații conducători firești, să aibe încredere în cuvântul lor și să-i urmeze în operele de realizări salutare, înțelegem perfect de bine, de ce teama de sărăcie, în care au crescut părinții lor, nu s'a putut șterge nici până astăzi.

În consecință, populația în mod inconștient a fost supusă unei creșteri foarte lente, înainte de războiu datorită standardului cultural și de traiu foarte scăzut, având o mortalitate excesiv de mare, iar după războiu din cauza sufletească descrisă, — fiind și puțin mai avansată din punct de vedere cultural — a început să aplice în mod voluntar percepțele lui Malthus sau să emigreze în alte ținuturi pentru a evita fărâmișarea averii câștigate.

Față în față cu interdependența aproape mistică dintre teama de sărăcie și iubirea de glie se pune întrebarea: locuitorii acestei comune și ai altora, continua-vor să-și adune rezerve de averi, în detri-

mentul numărului lor sau vor începe să trăiască un standard de viață mai urcat, bucurându-se de produsele suficiente pe cari chiar suprafața actuală a pământului le oferă, nu numai pentru numărul actual al membrilor din familie, ci și pentru un număr mai mare?

În urma unor mici semne pe cari le-am observat deja în cursul anchetei și mai ales în urma celor două vizite pe cari le-am făcut după anchetă, în ultimul an, când m-am dus să completez unele date, stând de vorbă cu locuitorii comunei Banloc, și cu cei din comunele din vecinătate, reiese, că populația a început să se convingă, că starea politică și economică actuală este absolut eternă, iar conducătorii firești le poartă dragoste de frați și că domeniul îi iubește ca pe niște copii proprii, fapt care a avut drept efect eliminarea stării de neîncredere în ziua de mâine și producerea unui început de entuziasm real.

Am convingerea că, cifrele sinistre cari înregistrează depopularea de astăzi, mâine prin declanșarea unei stări de entuziasm, într'un loc printr'o ființă regală, în alt loc printr'un prefect vrednic, și'n multe alte comune prin societățile culturale cari ne-au păstrat odinioară conștiința națională, se vor transforma în cifre albastre și roșii cari vor înregistra excedentul natural de băieți și fete, față de decese.

Prin urmare, pe lângă alte mijloace cu cari vom intra în luptă contra depopulării, să nu se neglijeze nicio clipă ridicarea stării sufletești a populației și promovarea entuziasmului. Banloc-ul, Fibișul, Belinșul, Plasa Sanitară Lipova, desigur vor servi de model.

A) Așezarea geografică a comunei.

Comuna Banloc este situată pe șesul Torontalului, la marginea de Vest a județului Timiș de astăzi; având longitudinea nordică de 45° și 22', iar latitudinea estică de 38° și 45'.

B) Suprafața cultivată aparținătoare locuitorilor din Banloc și repartizarea familiilor în raport cu averea imobilă.

Familii din Banloc, în număr de 583 la recensământul din 1930, au avut următoarea avere imobilă.

Suprafața cultivată aparținătoare locuitorilor din Banloc.

Tabela Nr. 1.

1. Pământ arabil:	In hotarul comunei Banloc:	5,119 jug.	1,1117 stg.
	In hotarul comunei Partoș:	100 jug.	
	In hotarul comunei Soca:	50 jug.	
	Total:	5,269 jug.	1.1117 stg.

2. Grădini :	165 jug.	968 stg.
3. Fâneațe :	256 „	1,500 „
4. Vii :	— „	669 „
5. Pășune :	1,229 „	450 „
6. Pădure :	1 „	1,121 „
Total gen.:		6,923 jug. 1,025 stg.

În medie generală o familie are 11.9 jug. Această suprafață care în întregime este numai a locuitorilor din Banloc și mai ales că solul în mare parte e de calitate bună, este mult suficientă pentru o creștere naturală normală a numărului locuitorilor de astăzi. În adevăratul sens al cuvântului, cantitatea și calitatea produselor alimentare nu poate constitui nici astăzi și nici în viitor o piedică în creșterea normală a populației. Familiile de agricultori, în raport cu această suprafață cultivată, sunt distribuite în felul următor :

Starea economică a familiilor de agricultori

Tabela Nr. 2.

(Averea imobilă în Banloc și în alte comune)	Cifre	%
Nr-ul total al familiilor	497	100.0
Nr-ul familiilor cari n'au casă, grădină și nici pământ	9	1.8
Nr-ul familiilor cari n'au casă și grădină, dar au pământ, între 1—5 jug.	25	5.0
Nr-ul familiilor cari n'au casă și grădină, dar au pământ, între 6—10 jug.	3	0.6
Nr-ul familiilor cari au casă, grădină și 1—5 jug. de pământ	259	52.1
„ „ „ „ „ „ 6—10 „ „ „	104	21.0
„ „ „ „ „ „ 11—15 „ „ „	46	9.3
„ „ „ „ „ „ 16—20 „ „ „	19	3.8
„ „ „ „ „ „ 21—25 „ „ „	20	4.0
„ „ „ „ „ „ 26—50 „ „ „	10	2.0
„ „ „ „ „ „ 51* jug. păm. și peste	2	0.4

* Una din aceste familii o constituie domeniul M. S. Regina Elisabeta, care are în comuna Banloc 175 jug.

Din felul cum este repartizată suprafața cultivată, reiese, că proporția familiilor cari sunt lipsite de orice avere imobilă este cu totul neînsemnată, mai ales dacă amintim că și cele 9 familii cari n'au casă și grădină sau pământ și cele 25 cari n'au casă și grădină, dar au pământ, de fapt nu stau în case închiriate, ci cele mai multe dintre ele locuiesc în aceeași casă cu părinții, sau frații lor, constituind numai menaje aparte. Ținând seamă și de împrejurarea, că în Banloc e sediu unui domeniu, unde astăzi mâna de lucru este căutată și bine retribuită, înțelegem că mijloacele de trai sunt destul de suficiente, iar producția solului este destul de uniform repartizată, cât că solul nu sî distribuit atât de egal. Astfel, în Banloc nu există familie care având doi membrii cu brațe de muncă să nu adune pentru iarnă, — mă exprim în materii prime, fiindcă în acestea sunt remunerate — mai puțin decât 700 kg. de grâu numai dela secerat, 3—400 dela treeratul grăului și 1000—2000 de kg. de porumb, acesta din urmă în schimbul muncii dela prășitul și culesul porumbului.

C) Evoluția numerică a populației dela 1836—1933 și modificările din compoziția ei.

1. Populația la recensămintele din perioada 1836—1930.

Dela data de când avem cifre asupra numărului populației din Banloc, constatăm că până la 1910 creșterea a fost aproape continuă.

În 1717 comuna a avut 85 de case, deci a fost deja un teritoriu locuit, ceea ce reiese și din harta lui Mercy dela 1723—25. Fără îndoială, că nu acesta este primul deceniu de când datează comuna, noi am început numai cu el, fiindcă de el se leagă o cifră care ne face o idee vagă și despre numărul locuitorilor.

După Fényes,¹ în 1836 comuna a avut 2,402 locuitori, cari pe religii s'au distribuit în 2,280 ortodoxi, 112 rom.-cat. și 10 reformați.

În 1841 luând de exacte cifrele șematismului rom. cat. al Diecezei din Cenad, comuna a avut 2,071 de suflete, dintre cari 1,984 au fost ortodoxi, 77 rom.-cat. și 10 reformați.

La 1843—4 a avut 2,431, iar la recensămintele oficiale maghiare și la al nostru din 1930 (cifre definitive) a avut următorul număr de locuitori:

BCL Evoluția numerică a populației. Library Cluj

Tabela Nr. 3.

1869	2,400
1880	2,244
1890	2,522
1900	2,755
1910	2,836
1930	2,361
1933	2,370 (cifră calculată pe baza exced. nat.

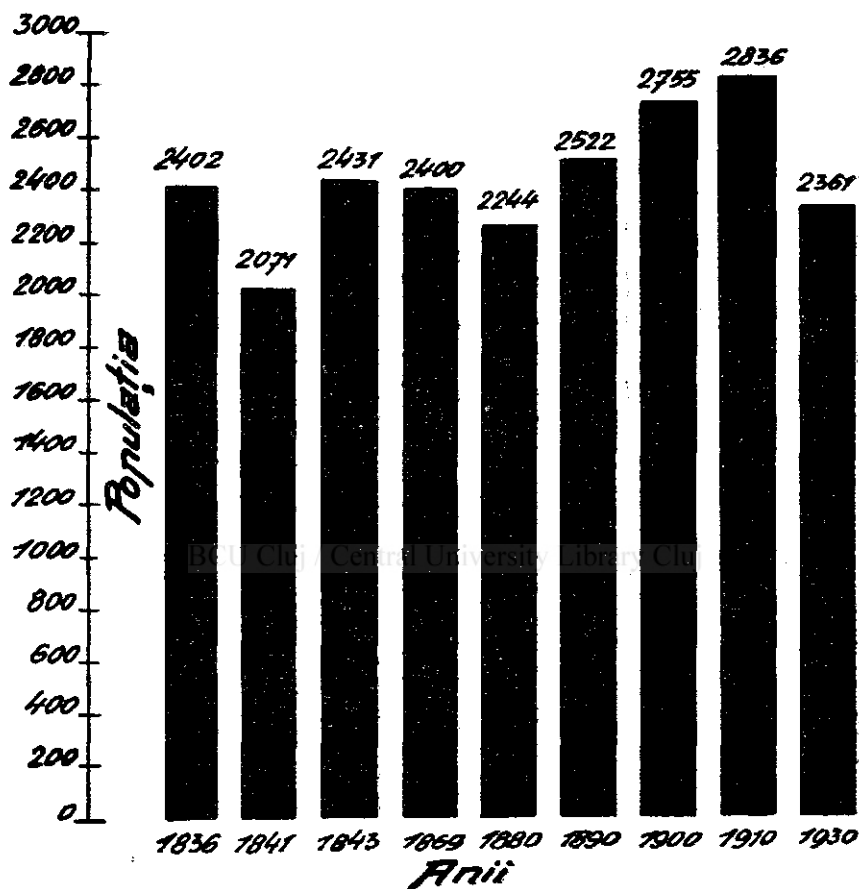
Evoluția numerică a populației din Banloc, a avut un aspect conform graficei nr. 1.

Cifra mai urcată a populației din 1836 se datorește, de sigur, unei supra-estimări, iar cea scăzută din 1880 a fost efectul epidemiei de cholera din 1872—3. Niciuna din aceste modificări, în mersul ascendent al populației, n'a fost mai accentuată decât scăderea din 1930 față de cifra populației din 1910. Această scădere de 475 de locuitori, sau de 16.8%, nu se datorește unui deficit natural, deoarece în perioada 1910—1930 în comuna Banloc, numărul născuților a fost de 1,416, iar al deceselor de 1,383, deci ceva mai mic (în această

¹ Fényes E.: Magyar országának s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben. 1839—1865.

Populația la recensămintele din perioada dela 1836—1930.

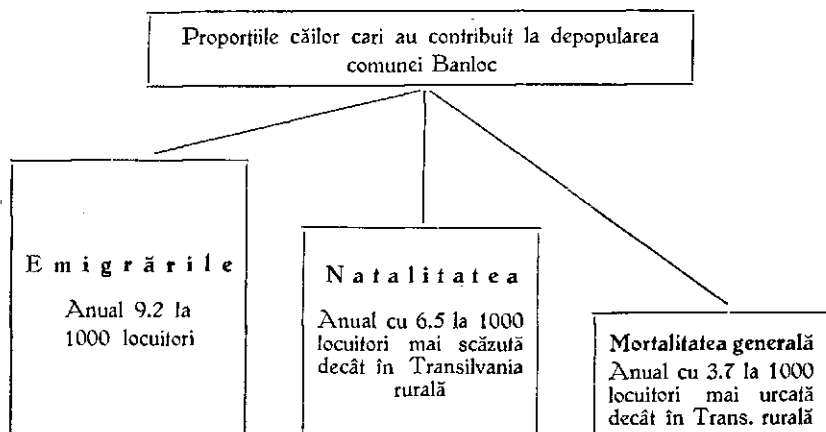
Grafica Nr. 1.

cifra sunt cuprinși și 45 de inși înregistrați dela 1920 încoace, de moarte prezumată în războiu). După acest calcul absolut precis, la recensământul din 1930 cifra populației ar fi trebuit să fie cu 33 de persoane mai mare decât în 1910 și nu în minus de 475.

Prin urmare dela 1910 până la 1930, comuna Banloc s'a depopulat mai ales prin emigrări. Anual în acest interval, în medie, au plecat din comună cel puțin 24 de locuitori, fiindcă după războiu în comună au avut loc și câteva imigrări din Banatul Jugoslav.

În mod schematic, iată forțele celor trei căi cari au avut rol în depopularea comunei:

2. Modificările în compoziția populației pe neamuri și religii, dela 1880—1930.

Din modificările survenite în compoziția populației pe neamuri și religii, în special dela 1910—1930, reiese că ungurii, nemții și sârbii și-au redus cifra populației într-o proporție mai mare decât românii.

Populația pe neamuri și religie dela 1880—1930.

Tabla Nr. 4.

Neamul	1930	1910	1900	1880	Religia	1930	1910	1900	1880
Toate n.	2,361	2,836	2,755	2,244	Toate r.	2,361	2,836	2,755	2,224
Români	2,104	2,160	2,075	1925**	Gr.-ort.	2,099	2,237	2,103	1990
Nemți	80	205	307	113	Gr.-caf.	9	15	13	7
Unguri	166	427	316	117	Rom.-cat.	231	550	598	224
Sârbi, cr.	8	44	42	80	Mozaici	2	11	19	10
Evrei	2	*	*	*	Ref., ev.	10	22	22	13
Alte n.	1	0	12	9	Alte r.	10	1	0	0

* Sunt cuprinși la unguri.

** Cei 74 de inși cari la acel recensământ sunt trecuți „că nu vorbesc” i-am distribuit fiecărui neam.

Românii și-au redus numărul numai prin emigrări, fiindcă un mic excedent natural întotdeauna au avut.

Reducerea nemților și a unguirilor se datorește atât emigrărilor cât și fertilității scăzute a femeilor unguroaice și nemțoaice, după cum vom vedea. Sârbii în parte au emigrat iar o altă parte s'au contopit prin căsătorii mixte în masa românilor.

3. Structura populației pe sexe, vârstă și stare civilă dela 1900—1930.

În urma emigrărilor de fineri, natalității din ce în ce mai scăzute și mortalității infantile extrem de urcate, populația a suferit transformări importante și în structura ei pe vârstă.

Distribuția populației pe sexe și vârstă dela 1900—1930.

Tabela Nr. 5.

Vârsta în ani	C i f r e c r u d e									Proporții la 100 din total *							
	1930			Vârsta în ani	1910		1900		1930		1910		1900				
	Total	Sexul			Total	Sexul		Total	Sexul		Total	Sexul		Total	Sexul		
		B	F	B		F	B		F	B		F	B		F		
Toate vârstele	2,361	1,176	1,185	Toate vârstele	2,836		2,755		100	49.8	50.2	100	48.9	51.1	100	51.4	48.6
0—6	328	170	158	0—5	409		396		65.4	34.6							
7—12	190	90	100	6—11	398		311										
13—19	299	139	160	12—14	154		190		66.1	33.9							
20—64	1,383	696	687	15—19	251		320										
65—	156	79	77	20—39	838	1,388	1,448	771	1,415	1,340							
Nedec.	5	2	3	40—59	516		568										
				60—	270		197		57.3	42.7							
				Nedec.	0		2										

* Grupele de vârstă sunt cele din 1930.

Dela 1900—1910 și în special dela 1910—1930, proporția populației sub vârsta de 20 de ani a scăzut destul de sensibil, ceea ce înseamnă, că deși lent, totuși în mod sigur populația îmbătrânește și'n consecință în mod natural și ireparabil își reduce forța de procreare. Acesta este un indiciu foarte serios referitor la acuitatea problemei depopulării, care cu cât va fi tratată cu dispreț, cu atât va fi mai grea de combătut mai târziu, când ne vom deștepta din letargia de astăzi. Combaterea mortalității infantile, salvarea generației procreatoare mâine, nu mai e permis să fie amânată nicio zi, fiindcă prin această luptă nu salvăm dela moarte numai o proporție însemnată de copii din generația actuală, ci mărim sursa de fertilitate a generației de mâine.

Acțiunea va intra deci direct între factorii cari combat cauzele primare ale depopulării.

Din starea civilă a populației, conform tabelii următoare, în raport cu viitoarea forță a natalității, reiese că aceasta va avea o rată foarte mică.

Repartizarea populației pe stare civilă

Tabela Nr. 6.

Starea civilă	C i f r e			P r o p o r ț i i		
	1930	1910	1900	1930	1910	1900
Total	2,361	2,836	2,755	100.0	100.0	100.0
Necăsătoriți	895	1,404	1,344	37.9	49.5	48.8
Căsătoriți	1,225	1,208	1,213	51.9	42.6	44.0
Văduvi	227	223	197	9.6	7.9	7.2
Divorțați	14	1	1	0.6	0.0	0.0

Populația necăsătorită, compusă desigur numai din tineri, la recensământul din 1930 a fost mult mai mică, atât față de necăsătoriiți din 1910, cât și față de numărul celor găsiți căsătoriți în 1930, deși cifra necăsătoritilor într-o populație în plină evoluție numerică sau chiar în stagnare trebuie să fie mai mare sau cel puțin egală cu a căsătoritilor. Proportia redusă a necăsătoritilor de acum ne arată, că atât numărul familiilor cât și al născuților în viitorul apropiat va fi tot mai mic.

De aici mai reiese o constatare: majoritatea emigranților au fost compuși din populație necăsătorită.

D) Ocupația locuitorilor în anul 1930.

Proportia cea mai mare a locuitorilor din Banloc, se ocupă cu agricultura. Din tabela următoare reiese, că dintre membrii activi 74.9% sunt agricultori:

Datorită unei agriculturi mai raționalizate și ușor mecanizate, proporția industriașilor și meseriașilor este destul de mare, de 10.9%.

Referitor la ocupația locuitorilor și la a neamului lor, accentuăm, că familiile meseriașilor, industriașilor și comercianților aproape în întregime nu sunt români.

Această stare, care este generală în toate comunele din județul Timiș, este de neînțeles și mai ales nu o înțeleg în Banloc, în care

Repartizarea populației pe profesii în 1930*.

Tabela Nr. 7.

Nr. curent	Categorii de ocupațiuni	Nr. locuitorilor				
		Total	Activi	Auxi- liari	Servitori, argaji	Intreți- nuți
	Total general	2,361	782	682	96	801
1	Exploatarea solului	1,949	586	675	81	607
2	Industrii, meserii	171	85	2	—	84
3	Comerț	31	10	5	2	14
4	C. F. R.	22	5	—	—	17
5	Instituțiuni publice	82	43	—	9	30
6	Alții	106	53	—	4	49

* Aceste date sunt dela Inst. de Demografie și Recensământ, București.

depopularea s'a produs mai ales prin emigrări. Tinerii meseriași re-mâni și de origină din comună n'au reușit să se plaseze acasă, deși li se simte lipsa.

Cifrele cari urmează vorbesc deajuns și precis. *In intervalul dela 1920 până la 1933 din comuna Banloc au plecat 18 tineri meseriași și industriași români cari dacă ar fi rămas pe loc ar fi întemeiat 18 familii.*

Iată o nouă direcție destul de însemnată, în care viitoarea or-ganizare contra depopulării graniței de Vest trebuie să-și canalizeze activitatea.

E) Știința de carte.

Progresul rapid al proporției locuitorilor din Banloc cu știință de carte ne demonstrează, ca și în toate comunele din țară de altfel, că dela războiu încoace problema instrucției publice a fost fără nicio în-doială cea mai importantă preocupare a statului. Iată evoluția propor-țiilor celor cari citesc și scriu în Banloc: în 1880 = 16.1%; în 1900 = 34.6%; în 1910 = 43.0%; în 1930 = 70%.

Distribuția populației în raport cu știința de carte la recensământul din 1930 a fost conform tablei care urmează:

Știința de carte¹.

Tabela Nr. 8.

Grupă de vârstă	Totalul locuitorilor dela 7 ani în sus				B ă r b a ți					F e m e i			
	Total	Știutori	Neștiutori	Nedecl.	Total	Știutori	Neștiutori		Nedecl.	Total	Știutoare	Neștiutoare	
							cifre	o/o				cifre	o/o
Total	2033	1423	609	1	1006	792	213	21.2	1	1027	631	396	38.6
7—12 ani	190	172	18	—	90	82	8	8.9	—	100	90	10	10.0
13—19 "	299	243	56	—	139	117	22	15.8	—	160	126	34	21.2
20—64 "	1383	971	411	1	696	566	129	18.5	1	687	405	282	41.0
65 ani în sus	156	32	124	—	79	25	54	68.4	—	77	7	70	90.9
Vârstă nedecl.	5	5	—	—	2	2	—	—	—	3	3	—	—

Din totalul știutorilor de carte

11 au instrucție extrașcolară
 31 " " secundară
 6 " " profesională
 6 " " universitară
 4 " " alte școli superioară
 iar restul instrucție primară.

Din totalul știutoarelor de carte

5 au instrucție extrașcolară
 33 " " secundară
 2 " " profesională
 2 " " universitară
 iar restul instrucție primară.

¹ Rezultatele le-am primit dela Inst. de Demografie și Recensământ, București.

Remarcăm din această tabelă diferența mare dintre proporțiile analfabeților celor două sexe. Femeile atât la vârstele adulte cât și la cele dela 13—19 și dela 7—12 ani, prezintă proporții mai mari de analfabete decât bărbații de analfabete.

Absențele elevilor în jumătăți de zi în raport cu vârsta și sexul.

Tabela Nr. 9.

Vârsta în ani	Nr. elevilor		Absențe, jumătăți de zi			
	Băieți	Fete	T o t a l		Media pe 1 elev	
			Băieți	Fete	Băieți	Fete
Total	101	111	2,063	2,150	20.4	19.4
8	11	14	92	230	8.4	16.4
9	20	16	154	69	7.7	4.3
10	15	14	288	156	19.2	11.1
11	15	15	302	330	20.1	22.0
12	10	21	210	365	21.0	17.4
13	12	20	338	593	28.2	29.6
14	14	5	518	128	37.0	25.6
15	4	6	161	279	40.2	46.5

E interesantă studierea acestei diferențe, deoarece din absențele elevilor, exprimate în jumătăți de zi, nu constatăm nicio diferență între sexe.

Ținând seamă de numărul de zile pe cari normal le pierde un elev din cauza bolilor inerente vârstei școlare, avem convingerea, că numărul absențelor dela școală în Banloc a fost, în general și în special la vârstele mai înaintate, mult mai mare decât trebuia să fie.

Știind că frecvența regulată la cursuri a elevilor și îndeosebi a elevelor pune o piedecă considerabilă în formarea concubinajelor, credem că ar trebui să se pretindă o frecvență normală.

CAP. II.

DISTRIBUȚIA POPULAȚIEI PE STARE ECONOMICĂ, CULTURALĂ, SOCIALĂ ȘI IGIENICĂ, ÎN IUNIE 1934.

Determinarea nivelului acestor patru stări, am executat-o în Banloc după aceleași criterii ca și în Vărădia (vezi Bul. eug. și biop. Nr. 7—8—9 din 1935, pag. 217.)

Lucrând cu o populație relativ mică, repartizarea locuitorilor am făcut-o numai în două grupe, altfel riscam să avem cifre prea mici, iar comparația în unele grupe să fie cu totul imposibilă. Astfel, grupele populației notate în codul original foarte bună și bună, la prelucrare, ținând seamă de criteriile expuse la studiul din Vărădia, le-am întrunit într'o singură grupă, notată „bună”, iar grupele, mijlocie, rea și foarte rea, le-am adunat sub grupa „rea”.

În raport cu cele patru stări, populația recensată în cursul anchetei din casă în casă, se distribuie după cum urmează :

Distribuția populației pe stare economică, culturală, socială și igienică, în Iunie 1934.

Tabela Nr. 10.

Populația statornică în Iunie 1934	Nivelul stării economice		Nivelul cultural		Starea socială		Starea de igienă	
	Bun	Rău	Bun	Rău	Bună	Rea	Bună	Rea
2,329	1,028	1,301	195	2,134	321	2,008	516	1,813
Proporții la 100	44.1	55.9	8.4	91.6	13.8	86.2	22.2	77.8

Acest rezultat de sigur, că este în defavorul proporției grupeii „bune”, dar, intenționat ne-am întocmit codul în acest fel, pentru ca deosebirile, dacă sunt, să se evidențieze cât mai ușor.

CAP. III.

MIȘCAREA POPULAȚIEI DELA 1779—1933.

Matricula bisericii gr.-ort. din Banloc își are începutul din anul 1779. Din acest an și până la 1895 când în Transilvania s'au înființat și Oficiile de Stare Civilă, datele pe cari le-am putut culege asupra născuților-vii, deceselor și căsătoriilor se referă numai la populația ortodoxă, iar dela 1896 cifrele de cari mă servesc cuprind populația de toate religiile. În expunerea de față, din cauza lipsei de spațiu, mă voiu folosi de aceste cifre numai parțial, acolo unde ele pot constitui un indiciu asupra cauzelor cari au contribuit la depopularea comunei.

A) Născuții-vii.

1. Natalitatea generală.

Dela 1896—1910 natalitatea din Banloc a fost egală cu a satelor din Transilvania. De atunci, în cursul războiului și după războiu, a început să scadă în mod destul de simțitor, totuși nu așa de brusc ca în alte comune din Banat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Mișcarea populației în comuna Banloc dela 1896—1933.

Tabela Nr. 11.

A n i	Populația la mijl. interval.	Cifre crude			Proporții la 1000 loc.		
		Născu- ți-vii	Decese	Exced. nat.	Născu- ți-vii	Decese	Exced. nat.
1896—1900	2,697	521	404	+117	38.6	30.0	+8.6
1901—1910	2,796	1,144	876	+268	40.9	31.3	+9.6
1911—1920	2,717	724	707	+ 17	26.6	26.0	+0.6
1921—1930	2,480	692	631	+ 61	27.9	25.4	+2.5
1931—1933	2,349	190	181	+ 9	27.0	25.7	+1.3

Tendința de scădere a devenit accentuată numai dela 1927 încoace, ceea ce ne demonstrează că natalitatea numai de acum înainte va juca rol însemnat în depopularea comunei.

În ultimii ani considerați, comuna a avut natalitatea simțitor mai redusă decât mediul rural din Transilvania, în care natalitatea în 1931 a fost de 31.2⁰/₀₀, în 1932 de 31.9⁰/₀₀, iar în 1933 de 29.0⁰/₀₀.

Prima întrebare care se pune referitor la proporția natalității este dacă ea a contribuit sau nu la scăderea populației. Proporțiile tabeli Nr. 11 și Grafica Nr. 2 ne arată, că în Banloc întodeauna, deși foarte scăzut totuși un oarecare excedent natural a existat.

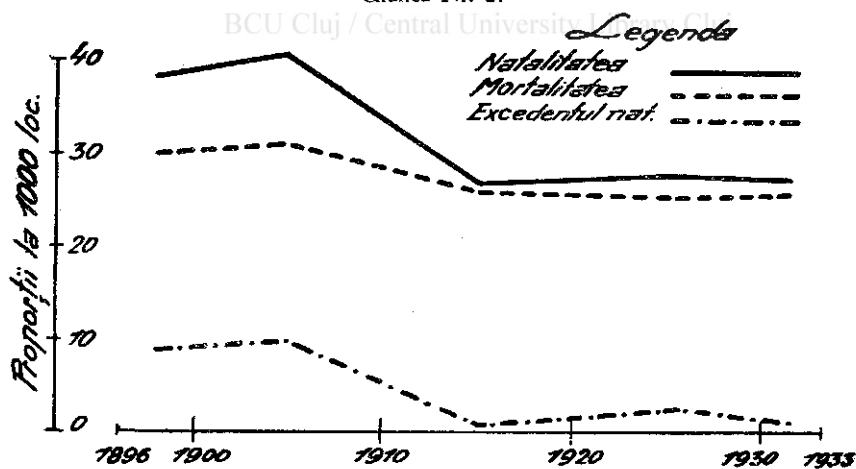
Mersul natalității generale dela 1920—1933.

Tabela Nr. 12.

ANII	Populația la mijl. interval.	Născuți vii	Natalit. la 1000 locuitori	ANII	Populația la mijl. interval.	Născuți vii	Natalit. la 1000 locuitori
1920—1933	2,456	964	28.0	1927—1933	2,373	447	26.9
1920—1926	2,539	517	29.1	1927	2,441	62	25.4
1920	2,610	82	31.4	1928	2,420	70	28.9
1921	2,587	82	31.7	1929	2,397	62	25.9
1922	2,563	70	27.3	1930	2,373	63	26.6
1923	2,539	67	26.4	1931	2,354	59	25.1
1924	2,515	63	25.0	1932	2,349	63	26.8
1925	2,492	71	28.5	1933	2,360	68	28.8
1926	2,468	82	33.2				

Mișcarea populației dela 1896—1933.

Grafica Nr. 2.

Aceasta ar însemna, că nici natalitatea și nici mortalitatea nu a jucat rol în depopularea comunei. Ținând însă seamă, că mediului rural îi incumbă rolul biologic în demografie ca să alimenteze cu noi locuitori într'o anumită măsură și centrele urbane, atunci ne dăm seama, că excedentul natural din Banloc a fost mult prea mic ca să dea și surplusul de locuitori ceruți de creșterea normală a populației diu comună.

2. Natalitatea pe religii.

Prima cifră pe care o avem asupra repartizării populației pe religii este cea dela 1836 dată de Fényes, când numărul gr.ortodoxilor a fost de 2,280. În raport cu această cifră a populației, natalitatea ortodoxilor dela 1779—1895 a fost următoarea :

Natalitatea ortodoxilor dela 1779—1895.

Tabela Nr. 13.

Populația gr. cat. la 1836	Născuții vii gr.ort. dela 1779—1895.		
	Total	Media pe an	Proporția la 1000 loc.
2,280	10,683	91.3	40.0

Având în vedere că cifra populației pe care ne-a dat-o Fényes a fost cu ceva mai mare decât cea reală, putem avea certitudinea, că natalitatea de 40.0 la 1000 loc. dacă nu este mai mică, la niciun caz nu poate fi mai mare decât cea reală.

Această proporție ne demonstrează, că românii la finea sec. XVIII-lea și în tot cursul sex. XIX-lea, au avut natalitatea la un nivel urcat.

Cum se comportă natalitatea românilor gr.ort. față de a unguștilor și a nemșilor rom.cat. și reformați, citim din tabela următoare :

Natalitatea pe religii dela 1920—1933.

Tabela Nr. 14.

Populația la 1 Ian. 1927, repartizată pe religii		Născuții vii dela 1920—1933			
		Cifre crude		Proporții la 1000 loc.	
Gr.ortod.	Rom.cat. și reform.	Gr.ort.	R.cat. și ref.	Gr.ort.	R.cat. și ref.
2,127	307	842	122	28.3	28.4

Comparația acestor proporții ne dovedește, că religia sau neamul nu a jucat niciun rol în scăderea natalității pe care am observat-o dela 1920—1933.

În rezumat din evoluția proporțiilor natalității se desprinde următoarea concluzie importantă: scăderea natalității în Banloc se găsește într'un stadiu incipient, populația are o natalitate intermediară între comunele din Vechiul Regat cari au o natalitate normală

și comuna Vărădia, studiată de noi, în care natalitatea a ajuns probabil la limitele cele mai inferioare.

Cauzele cari își exercită rolul în reducerea natalității din Banloc, vor diferi prin urmare de cele din Vărădia atât prin calitate cât și prin intensitate.

Credem, că proporția natalității nu s'a redus din cauza vârstei biologice a populației din Banat, ea neformând o tulpină deosebită din poporul român (prin cercetări biologice vom reveni asupra acestei probleme). Astfel cauzele denatalității deocamdată nu le vom căuta printre factorii endocrini sau cei fizio-biologici în general, ci printre împrejurările economice, culturale, sociale și igienice în cari trăiește populația bănățeană.

3. Natalitatea diferențiată pe stare economică, culturală socială și igienică, dela 1920—1933.

Procedând la fel ca și în studiul nostru din Vărădia, adică raportând cifrele născuților-vii distribuții conform nivelului bun sau rău al celor patru stări studiate ale familiilor în cari s'au născut, la numărul locuitorilor dela mijlocul perioadei 1920—1933 repartizați conform tablei Nr. 10, am obținut pentru natalitatea diferențiată următoarele proporții calculate la 1000:

Natalitatea diferențiată dela 1920—1933.

Tabela Nr. 15.

A n i	Starea economică		Nivelul cultural		Starea socială		Starea igienică	
	Bună	Rea	Bun	Rău	Bună	Rea	Bună	Rea
1920—1933	23.5	31.6	8.7	29.8	6.5	31.5	23.7	29.3
1920—1926	24.1	33.0	6.7	31.1	6.9	32.6	23.0	30.8
1927—1933	22.8	30.1	10.8	28.4	6.1	30.2	24.4	27.6

Între cele două grupe ale fiecărei stări, deosebirile dintre proporțiile natalității sunt evidente. Populația cultă, intelectualii satului și țărani, cari au legături permanente cu aceștia, au natalitatea mult mai diminuată decât populația săracă și lipsită de cunoștințele fals înțelese și rău dirijate ale intelectualilor și țărănilor urbanizați sufletește pe loc.

B) Fertilitatea femeilor.

Cifra fertilității arătându-ne în modul cel mai precis puterea de procreare dintr'o comunitate, atât pentru trecutul nu prea îndepărtat cât și pentru prezent și viitorul imediat, deoarece ea nu se bazează pe un calcul de proporții care are la bază populația de ambe sexe și toate vârstele, ci numai pe adevăratele unități de reproducere, pe numărul femeilor în stare de procreare, în cele ce urmează ne vom năzui să o analizăm cât mai documentat, atât pentru femeile din generația trecută, cât și pentru cele din generația actuală.

1. Fertilitatea femeilor din generația trecută.

Chestionând femeile dela 43 de ani și peste, cari și-au împlinit deci vârsta pe procreare, după formularul pe care l-am dat în partea întâi a studiului nostru, am obținut următoarea fertilitate în raport cu vârsta și cu starea lor economică:

Fertilitatea femeilor trecute de vârsta de 42 de ani.

Tabela Nr. 16.

Vârsta femeilor în ani	Nr. femeilor anchetate	Totalul copiilor născuți-vii	Media copiilor născuți-vii de o femeie	Nr. femeilor după starea economică		Nr. născuți-vii după starea economică		Media copiilor născuți de o femeie în raport cu st. econ.	
				Bună	Rea	Bună	Rea	Bună	Rea
Toate vârstele	360	1,730	4.81	164	196	675	1,055	4.12	5.38
43—47	66	222	3.36	32	34	96	126	3.00	3.71
48—52	94	353	3.76	41	53	130	223	3.17	4.21
53—57	64	334	5.22	32	32	143	191	4.47	5.97
58—62	44	256	5.82	19	25	93	163	4.90	6.52
63—67	35	217	6.20	20	15	98	119	4.90	7.93
68—72	26	158	6.08	11	15	64	94	5.82	6.27
73—77	20	126	6.30	6	14	33	93	5.50	6.64
78—82	7	37	5.29	3	4	18	19	6.00	5.75
83—>	4	27	6.75	0	4	0	27		

In medie o femeie a născut 4.81 copii, ceea ce nu constituie o fertilitate mult redusă sub cea normală, deoarece după cum știm¹ o româncă nu naște nici în alte regiuni mai mulți decât 6 copii.

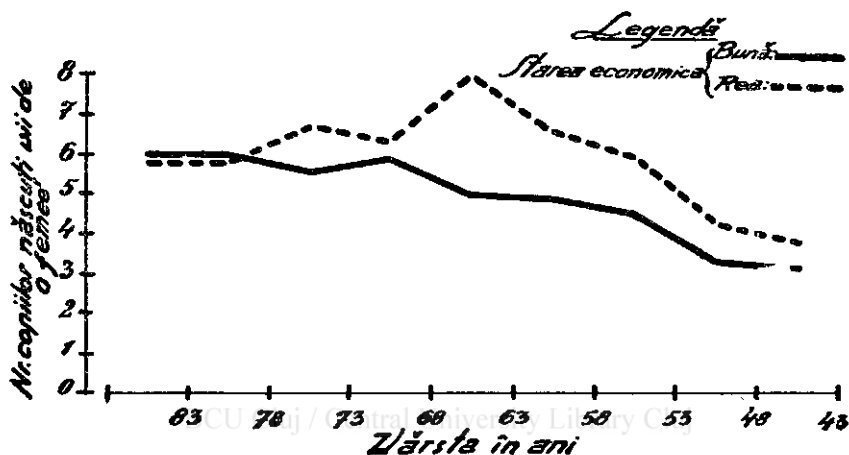
In raport cu vârsta, din media copiilor născuți-vii de o femeie (col. 4.) reiese, că femeile cari acum sunt trecute de vârsta de 57 de ani au avut fertilitatea la nivel normal, iar femeile cari la data anchetei au avut între 43—52 de ani, în mod brusc și-au redus fertilitatea.

¹ Vezi partea I-a, a studiului nostru.

Coincidența războiului cu vârsta cea mai fertilă a femeilor cari acum au 43—52 de ani ne explică în deajuns cauza fertilității lor reduse.

Fertilitatea diferențiată pe stare economică a femeilor trecute de vârsta de 42 ani.

Grafica Nr. 3.

După starea economică, observăm, că femeile înstărite au avut fertilitatea redusă încă în epoca premergătoare războiului. Aceasta înseamnă, că factorul economic încă atunci a influențat fertilitatea femeilor înstărite, iar acum hotărâște și fertilitatea femeilor sărace.

2. Fertilitatea femeilor din generația actuală.

Fertilitatea femeilor de vârsta dela 15—42 de ani calculată în sensul ca și cum am urmări un stoc de femei cari trec dela vârsta de 15 ani până la 42 de ani prin toate forțele fertilității dela diferitele vârste, o redăm atât în general cât și comparativ, în raport cu starea lor economică, în următoarea tabelă.

Femeile în stare de procreare acum, nasc în medie generală 3.1 copii, cele bogate sunt mai puțin fertile nasc 2.5 copii, iar cele sărace 3.6 copii.

În cursul generației trecute și generației actuale fertilitatea unei femei în medie a scăzut dela 6.8 copii la 3.1 copii. Acest declin a fost continuu, ceea ce ne demonstrează că viitoarea tendință a fertilității nu poate fi alta decât cea descendentă.

Fertilitatea femeilor dela 15—42 de ani pe vârstă la 1000 (Mai 1929—Iunie 1934).

Tabela Nr. 17.

Vârsta în ani	Nr. femeilor anchetate	Nr. anilor de observații	Nr. născu- ții vii	Fertilitatea	Nr. femeilor după starea economică		Nr. copiii născuți-vii după starea economică		Fertilitatea la 1000 de femei după starea economică	
					Bună	Rea	Bună	Rea	Bună	Rea
Total	415	2,075	248	624.1	179	236	87	161	505.1	718.5
15—19	40	200	17	85.0	17	23	7	10	82.4	87.0
20—24	93	465	99	212.9	42	51	37	62	176.2	243.1
25—29	80	400	74	185.0	37	43	26	48	140.5	223.3
30—34	90	450	43	95.6	31	59	12	31	77.4	105.1
35—39	74	370	13	35.1	35	39	5	8	28.6	41.0
40—42	38	190	2	10.5	17	21	0	2	0.0	19.0
				3,120.5					2,525.5	3,592.5

Numărul de copii din ce în ce mai redus, cât și diferența dintre fertilitatea femeilor sărace și bogate, ne arată decisiv că fenomenul nu are loc din cauza hazardului, ci și în Banloc ca și în Vărădia femeile își limitează voit fertilitatea.

3. Căile prin cari femeile își reduc fertilitatea.

Femeile își pot reduce fertilitatea, fie prevenind concepția, fie împiedicând fecundarea ovulului, fie întrerupând sarcina prin avort provocat.

Care este intensitatea unei sau altei metode în Banloc, nu putem să ne pronunțăm, deoarece din cauza întâmplării următoare nu am putut preciza fecunditatea femeilor, adică numărul sarcinilor pe cari le-a avut, în medie, o femeie în tot cursul vieții ei. Sora de ocrotire în cursul anchetei chestionând pe una din femei, aceasta i-a deslășuit, că tocmai atunci născu-se un copil viu, pe care l-a îngropat în gunoaia animal, fapt care s'a și confirmat. Într'adevăr copilul încă viu a fost găsit. Gestul femeii a constituit pentru săteni un eveniment, care s'a repercutat neplăcut și asupra anchetei noastre: femeile păriau, că nu mai sunt sincere în răspunsul pe care l-au dat referitor la numărul sarcinilor avute. Ne mai având siguranța unei cifre statistice precise, am renunțat la stabilirea fecundității, dar ne-am năzuit să stabilim măcar proporția femeilor cari și-au redus fecunditatea și a celor cari și-au redus fertilitatea, ne mai fiind seamă de intensitatea reducerii.

Cu acest scop ne-am intensificat întrebările, mai ales față de femeile cari au trecut de vârsta de 35 de ani și cari până la data anchetei au născut zero, 1 sau numai 2 copii. Evident, că aceste femei oricât ar fi ocolit răspunsul, totuși trebuia să-l dea, fiindcă numărul

mic de copii pe cari i-au născut până la această vârstă n-a fost o mărturie, că fertilitatea lor a fost voit limitată.

Dintre aceste femei, am chestionat la întâmplare 145. Chiar dintre acestea, 17 nu au voit să dea un răspuns, nici referitor la calea prin care și-au redus fertilitatea și nici la mijloacele folosite. Restul de 128 de femei se distribuiesc după cum urmează :

Căile de reducere a fecundității și a fertilității.

Tabela Nr. 18.

Căile de reducere	Numărul femeilor	
	Cifre	%
Toate căile . . .	128	100.0
Sterilitate nat. .	3	2.3
Sterilitate acuzată din cauza descăntecelor . . .	2	1.6
Coit interupt .	39	30.5
Orificiul intrauterin sau extrauterin obstruat .	3	2.3
Spălături medicament. și provocare de avort. .	40	31.2
Provocare de avort	34	26.6
N-au recurs la nici un mijloc .	7	5.5

Prin urmare 32.8% a femeilor și-au redus fecunditatea, iar 57.8% și-au redus fertilitatea, unele din ele prin avort provocat după ce nu au reușit să-și împiedece sarcina prin spălături vaginale medicamentoase, iar altele direct prin avort fără a mai recurge la alt mijloc.

Avorturile în majoritatea cazurilor au fost provocate de pseudo-moașe, recunoscute de femei ca specialiste în materie, mai rar de medici. Pe medicul local nu numai din cauză, că refuză să le provoace avort, dar fiindcă încearcă să le convingă de necesitatea de a avea mai mulți copii, nu îl simpatizează în această direcție.

4. Cauzele determinante ale fecundității și fertilității reduse.

Rezultatele pe cari le dăm în această problemă se vor referi tot numai la acele 128 de femei trecute de vârsta de 35 de ani și cari n'au născut niciun copil sau numai 1 ori 2. Cauzele pe carile-au invocat aceste femei, ca determinante în hotărîrea lor de a-și reduce fecunditatea sau fertilitatea, sunt următoarele :

Răspunsurile referitor la cauzele reducerii fecundității și fertilității.

Tabela Nr. 19.

Cauzele reducerii	Femei anchetate	
	Cifre	%
Toate cauzele . .	128	100.0
Neînțelegeri în familie	13	10.2
Părinții	3	2.3
Stăți economice .	100	78.1
Sterilitate	5	3.9
Nu și-au redus .	7	5.5

Răspunsurile au fost aproape aceleași : nu vreau să am mai mulți copii fiindcă moșia e mică și dacă am împărți-o între mai mulți copii, niciunul nu va avea nimic ; nu avem să-i îmbrăcăm în rând cu lumea ; nici alții nu au mai mulți ; avem deajuns un băiat care să rămână cu noi acasă, iar pe fată vom mărita-o înafară de casă ; îmi pare bine că avem numai doi băieți, unul va rămâne acasă iar pe celălalt îl vom da la vreo meserie sau la școală ; nici domnii nu au mai mulți, deși ei sunt mai bogași, decât noi și au cu ce să-i crească ; de ce nu au domnii mai mulți, etc., etc.

Clar, cauza predilectă care a determinat formarea voinții ca femeile să-și reducă fecunditatea și fertilitatea după răspunsurile lor a constituit-o stările economice.

Notăm, că în Banloc, diferit decât în Văradia, soțul în cele mai multe cazuri, nu numai că are cunoștință că soția își provoacă avort, dar când au 1 sau 2 copii o și consiliază să-și reducă fecunditatea și fertilitatea.

Mijloacele de provocare a avortului au fost următoarele : când și-au provocat singure avortul, mai frecvent au recurs la pană de găscă, rădăcină de nalbă, cateter uretral, cu credința că orificiile acestuia produc curent care accelerează deslipirea embrionului, masaj abdominal, etc.

5. Fertilitatea redusă și evitarea fărâmișării averii.

Din toate concluziile trase până de prezent a reieșit, că grupa populației înstărite sau populația aproape în întregime ei, când a ajuns la o stare economică mai înfloritoare și-a redus voit fertilitatea. Întrucât reducerea fertilității a fost în funcție de stări normale și reale sau dependentă numai de stări patologice deși e greu să ne pronunțăm, totuși bazați pe realitatea studiată și pe care credem că o cunoaștem destul de documentat, ne vom năzui în cele ce urmează să o analizăm.

Vom lua în considerare, mai întâi, factorii obișnuiți, cari conform cu legile biologice ale creșterii populației dintr'o comunitate, pot constitui la un moment dat prin atrofia sau hipertrofia lor, obstacole absolut serioase în creșterea normală a populației, iar pe urmă ne vom ocupa cu influența factorilor patologici, iviți în ultimul timp în sânul populației.

a. Influența factorilor normali asupra fertilității.

Aceștia sunt următorii: a) Producția solului.
b) Standardul de trai.
c) Progresul cultural.

a) *Producția solului.*

Din cifrele asupra averii comunei, ne-am putut convinge, că bogăția solului nu a putut și nu poate constitui o cauză normală în reducerea fertilității. Aceasta de altfel nu poate fi o cauză în nicio comună din Banat, unde știm că solul deși e foarte fertil, totuși densitatea locuitorilor este încă relativ destul de mică (jud. Caraș are 42 loc. pe kmp., jud. Severin are 37, jud. Timiș are 65, iar Transilvania pe un sol mai puțin fertil are 51, 7 loc. pe kmp.).

b) *Standardul de trai.*

Astăzi nivelul de trai al locuitorilor, reprezentat prin calitatea alimentației, a îmbrăcămînții zilnice, a locuinței, dacă nu este mai scăzut, la niciun caz nu este mai urcat decât cel normal, adică acela care ar trebui să corespundă cu condițiile lor economice. Foarte frecvent cei înstăriți duc a viață mai lipsită de ceea ce le-ar fi absolut necesar, decât cei cu stare economică mijlocie sau aproape rea.

Nici pentru creșterea copiilor, familiile în general și femeile în special, nu reclamă eforturi materiale speciale sau timp deosebit. Im-

brăcămintea copilului de sân și celui de a doua vârstă a rămas tot cea simplă, tradițională, iar mama muncește alături de bărbat aproape până în ziua nașterii. Din 46 de femei anchetate, cari au avut copii sub un an în timpul anchetei, 24 nu au avut nicio zi de repaus prenatal, 12 au odihnit 1—30 de zile, 7 s'au bucurat de repaus de 2—3 luni iar 3 de timp mai îndelungat. După naștere la 7—8 zile toate femeile și-au reluat activitatea.

Prin urmare, pretențiile față de traiul de viață zilnic, cheltuielile și efortul de timp pentru creșterea copiilor, nu sunt deosebite de a populației din alte regiuni din țară.

c) Progresul cultural.

Numărul intelectualilor, cari au plecat din comună dela 1920—1933, a fost de 15, iar numărul total al locuitorilor cari au avut o instrucție mai bogată decât școala primară, la recensământul din 1930, a fost de 100, adică a proporție de 4.2⁰%. Cifra intelectualilor formați în 14 ani nu este deloc prea mare, iar proporția celor cari au mai mult decât clasele școlii primare încă nu este urcată, în mare parte ea fiind compusă din funcționari și din membrii familiilor acestora.

Aceste date ne demonstrează, că locuitorii comunei nici din dragostea față de cultură, nu au fost forțați nici în cea mai mică măsură ca să și reducă cifra fertilității.

ș) Influența factorilor patologici.

Între factorii cari au influență atât asupra stării economice a populației, cât și asupra fertilității, ne-a izbit în special alcoolismul și luxul în îmbrăcămintea ocazională a fetelor și a femeilor recent căsătorite. În fața răspunsurilor cu cari femeile motivau fertilitatea voit redusă și în prezența sumelor mari de bani pe cari populația le prădează cu multă ușurință pentru alcool și îmbrăcăminte luxoasă, oricine stă nedumerit. Dezastrul acestor factori asupra economiei generale îl expunem în următoarele două subdiviziuni.

a) Alcoolismul.

Întinderea acestei plăgi vom analiza-o prin prizma proporției locuitorilor cari frecventează cârciumile după o anumită obișnuință și în raport cu cantitățile de alcool pe cari le consumă. În aceste calcule am ținut seamă numai de familiile agricultorilor. Datele se referă la anul 1933.

Distribuția capilor de familie în raport cu frecventarea cărciumilor din comună.

Tabela Nr. 20.

Frecventarea cărciumilor	Capi de familie	
	cifre	%
Total	496	100.0
Zilnic	24	4.8
Două, trei ori săp- tămănal	80	16.1
În dumineci și săr- bători	180	36.3
Niciodată	212	42.8

Din această tabelă reiese, că mai bine de jumătatea capilor de familie fre-
cventează cărciumile.

Distribuția familiilor după consumația de alcool.

Nr. familiilor cari consumă alcool acasă, în mod regulat a fost de 48 sau 9.7%

Nr. familiilor cari consumă în dumineci și sărbători, cu ocazia muncilor grele,
la prășitul porumbului, la secerișul și căratul grâului, la treerat, la culesul porumbului,
la semănăturile de toamnă a fost de 448 sau 90.8%.

Nu am întâlnit nicio familie în care să nu se consume alcool.

Toți membrii familiei obișnuiesc să bea, exceptând copiii și unii dintre ado-
lescenți.

Aceste cifre ne arată, că alcoolismul în Banloc este destul de întins. Cu toată
întinderea aceasta mare din cantitățile pe cari le consumă observăm, că relativ nu se
bea așa de mult ca în alte regiuni sau țări. Conform tablei următoare, pe cap de lo-
cutor anual revine 42.0 de litri.

Nu se consumă mult mai ales dacă ne-am exprima în alcool 100°, fiindcă
ceea ce am notat „țuică“, când nu este consumată la cărciumi și cu ocazia piețelor
săptămânale și a târgurilor de țară, ci acasă, atunci de cele mai multe ori este pre-
gătită clandestin din cereale și nu are o concentrație mai mare decât 12—20°.

În raport cu problema noastră, ne interesează însă mai mult
costul beuturilor consumate, care conform cifrelor următoare urcă la
sume destul de mari.

Țuica din comerț : 15,056 litri à 15 lei a costat 225,840 lei.

Țuica din cereale : 49,691 „ à 8 „ „ „ 397,528 „

Vinul . . . . . : 16,796 „ à 14 „ „ „ 235,144 „

Berea . . . . . : 3,637 „ à 23 „ „ „ 87,288 „

Totalul beut. alcoolice : 85,180 litri . . . . . a costat 945,800 lei.

Cantitatea de alcool consumată în anul 1933.

Tabela Nr. 21.

OCAZIA CONSUMĂRII	Frecvența ocaziei	Unități con- sum. în lit.		Cantitatea totală în lit.		
		Țuică	Vin	Țuică	Vin	Bere
Total	—	—	—	64,747	16,796	3,637
Nunși	17	100	100	1,700	1,700	Puțină
Botezuri	68	10	Puțin	680	Puțin	—
Inmormântări	49	15	"	735	"	—
Pomeni	196	20	"	3,920	"	—
Hramul caselor	496	10	"	4,960	"	—
Hramul bisericii (consuma- ția dela cârciumi)	1	300	600	300	600	600
Hramul bisericii locale, con- sumația în familii	496	10	5	4,960	2,480	50
Hramul bisericilor vecine	2×496	3	2	2,976	1,984	75
La muncile câmpului, în dumineci și sărbători	496	60 an.	—	29,760	—	—
Cei cari zilnic frecventează cârciumile	365×24	0.5	0.2	4,380	1,752	480
Cei cari frecventează câr- ciumile de 2—3 ori săpt.	131×80	0.5	0.3	5,240	3,144	500
Cei cari frecventează câr- ciumile în dumineci și sărb.	60×180	0.2	0.2	2,160	2,160	940
La piețele săptămânale și la târgurile de țară	15×496	0.4	0.4	2,976	2,976	992

Anual s'a cheltuit pentru alcool cel puțin un milion de lei, am zis cel puțin, fiindcă în colectarea cifrelor ne-am năzuit să fim cât să poate de preciși și ne-am ferit de exagerări cum adeseori s'a întâmplat la alții în asemenea calcule.

Față de materialismul cras al locuitorilor din Banloc și în posesia sumei cheltuită pe alcool se pune întrebarea: de ce, în interesul egoismului lor și de dragul de a fi bogați, dacă nu-i și un alt factor la mijloc, renunță la fertilitate și nu abdică de alcool? Sau, pentru câți copii s'ar putea aduna avere în timp de 21 de ani necesari ca un

copil să devină matur și să ceară independența economică, când familia ar economisi anual cei 1,907 de lei pe cari îi dă pe spirtoase? Cu dobândă anuală de 6% această sumă în 21 de ani ar fi de 80,000 lei, exact costul de astăzi a 8 jug. de pământ.

Rezultatul acestui calcul, adăugat la alte constatări îmi întărește convingerea, că fertilitatea nu a început să fie voit redusă din cauza stării economice, după cum au afirmat femeile anchetate ci din alte motive mult mai profunde și mult mai dificile de depistat. In orice caz desechilibrul dintre condițiile economice din Banloc astăzi relativ bune, avansate și starea sufletească depresivă, nivelul conștiinței cetățenești nepregătit pentru prevederi la distanță, par a nu fi streine de reducerea fertilității.

Preferința țaranului de a bea, de a se sustrage dela grija continuă pe care o reclamă numărul mare de copii obișnuit în alte regiuni, deși știe că astăzi este stăpân pe ogorul lui mai mult ca oricând, pentru care are răspunderea ca să-l vadă cu ochii proprii muncit de copiii lui și nu de nemții cari în lipsa acestora bucușoși așteaptă să-i dea la bătrânețe „unterhaltung“ nu înseamnă numai materialism și egoism, ci denodă o profundă criză de natură ideală. Proporția enormă a corurilor, fanfarelor și concertelor renumite odinioară, iar astăzi în bună parte desființate, ne ilustrează perfect de bine că din bănăfeanul de altădată a rămas numai fizicul.

Cine îl va ridica din această toropeală și prin ce organe, sunt cuvinte rostite de mulți. Am pus adeseori și eu această întrebare, rezervându-mi locul ca mai târziu să-mi și expun modesta părere. Având însă acum în față tabela despre cantitatea de alcool consumată, — un dușman al fertilității —, într'o bună parte cu ocazia evenimentelor la cari biserica a avut câte ceva de consfințit, cred că nu e de prisos să insist asupra acestei părți a tablei și asupra posibilității bisericii de a interveni în problema depopulării.

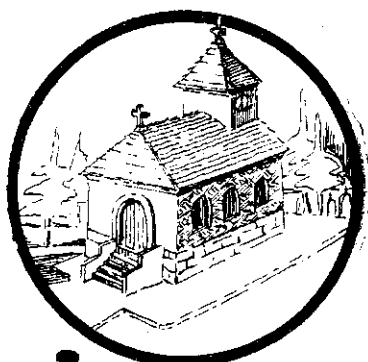
Intr'adevăr cu ocazia tainei botezului, căsătoriei, la înmormântări, pomeni, hramul caselor, hramul bisericii s'a consumat în 1933 de către locuitorii din Banloc 27,720 de litri de alcool. Această cantitate a fost aproape egală cu aceea pe care populația a consumat-o la muncile agricole, deși sătenii încă astăzi au credința falsă, că alcoolul dă energie, și a fost mult mai mare decât cantitatea pe care au consumat-o la cârciumile din comună sau la târgurile de țară și cu ocazia piețelor săptămânale.

Comparația aceasta este clar demonstrată prin grafica care urmează:

Imprejurările în cari se consumă alcoolul.
Grafica Nr. 4.

Muncă
29,760 l.

Biserică
27,720 l.

Cărciumă
20,756 l.

Târguri
6,944 l.

Nu cu puțină mirare mai trebuie să adaug că, cu ocazia pomel-
nilor, chiar în biserică se duce câte 5 litri de țuică, care se consumă
pe loc. Faptul e dureros, mai ales în cazul de față, când e vorba de
Banloc, care are pe unul dintre cei mai distinși preoți din protopo-
piatul din Ciacova. Mai amintesc, că aproape în toate celelalte co-
mune din jud. Timiș, cu ocazia hramului caselor, fiecare familie duce
la biserică câte un litru de țuică pe care o consumă numai în bise-
rică. Actul se repetă și la parastase.

Aceste aspecte constituiesc o latură care indică rolul pe care biserica trebuie să-l observe și să-l aibe. Biserica este obligată să arunce sticlele pline cu alcool, cu dispreț, din fața altarului și să strângă cu căldură pe toți credincioșii la sânul ei. Aceasta îi este chemarea și are posibilitatea să o și execute, îndrumând populația să reducă sau să evite chiar în întregime cheltuielile pe alcool în favorul numeric al copiilor.

b) *Luxul în îmbrăcăminte ocazională.*

„Nu vreau să am copii, fiindcă nu-i pot îmbrăca la rând cu lumea și nu voi umbra eu zdrențuită din cauza lor“. Răspuns tipic și frecvent pe care l-am primit în cursul anchetei și de care m-am convins și cu ochii și prin cifre.

În dumineci la liturgie de fapt elevele au fost la biserică având pantofi cu tocuri înalte și cele mai multe au fost îmbrăcate în mătasă. Nu știu dacă Domnii învățători au observat aceasta?

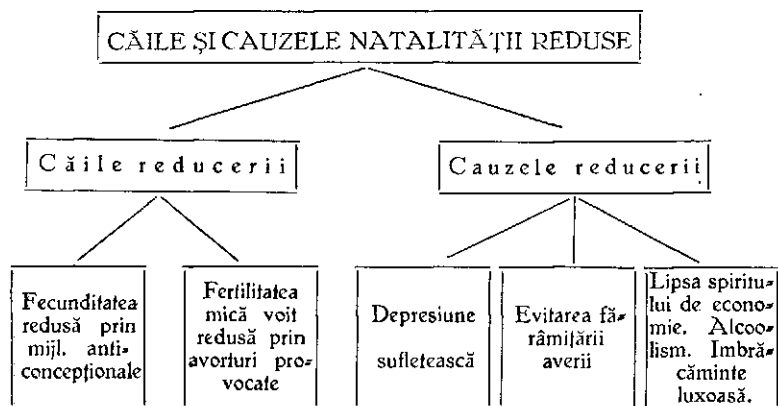
Acelaș rezultat și în cifre. Pentru fetele dela 13 ani până la măritis, numai de ziua hramului bisericii „rugii“, în medie generală părinții le cumpără îmbrăcăminte în valoare de 2,200 lei. Această sumă, cu ceva poate mai redusă, o cheltuiesc și la Crăciun și Paști. În anul căsătoriei și 4—5 ani după aceea suma cheltuită înainte de căsătorie se repetă, iar după acești ani scade treptat ca la vârsta de 40 de ani a femeii să fie cea strict necesară unei îmbrăcămînți normale.

În medie generală, se cheltuiește anual pentru o fată, pe haine inutile și nepotrivite cu viața din mediul rural, circa 5,000 lei, aproape indiferent de starea economică a părinților. Această sumă se repetă în cursul a 9—10 ani, urcând astfel la suma globală de 45,000—50,000 lei, exact echivalența unei zestre frumoase.

Dacă s'ar combate acest lux după un sistem bine studiat s'ar economisi și bani și ar pierce și cauza „că nu vreau să am copii fiindcă nu-i pot îmbrăca la rând cu lumea“.

Am înșirat numai doi dintre factorii patologici cari au intervenit îndeosebi în formarea voinței de a reduce fertilitatea. Împreună cu cei constatați la Vărădia, cu cei pe cari îi vom descrie în studiul de populării comunei Iablanța și cu cei expuși de mulți alții cari s'au ocupat cu studiul acestei probleme, sperăm că vor fi suficienți pentru ca să formulăm un program documentat contra denatalității din Banat.

Încheiend capitolul natalității, redăm sinoptic prin schema următoare căile și cauzele prin cari natalitatea a început să-și reducă proporția în Banloc sub un nivel normal obișnuit spre exemplu în Transilvania.

C) Decesele.

1. Evoluția mortalității generale.

Mortalitatea în Banloc a fost extrem de urcată, nu numai dela 1896 încoace (vezi tab. Nr. 11 și grafica Nr. 2) ci și înainte de această perioadă. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mortalitatea ortodoxilor dela 1779—1895.

Tabela Nr. 22.

Populația gr. ort. la 1836	Decese gr. ort. dela 1779—1895		
	Total	Media pe un an	Proporții la 1000 loc.
2,280	10,168	86,9	38,1

Ținând seamă de starea economică proastă pe care au avut-o locuitorii de atunci și mai ales de situația locuinței care a fost chiar mizerabilă, această mortalitate mare e explicabilă. Încă în 1900, din totalul caselor 86.8% au fost clădite din pământ bătut și 34.7% au fost acoperite cu paie sau trestie, iar în ce privește pardoseala, deși nu avem date, dar avem convingerea că 99% trebuia să fi fost din pământ.

Analizând în comparație cu această mortalitate, proporția mortalității generale din anii cari au urmat imediat după războiu și mai ales cu a perioadei dela 1927—1933 când pe baza urcării proprietății individuale, au avut loc cu siguranță ameliorări reale în starea econo-

mică a populației, cu regret constatăm, că mortalitatea abia a scăzut cu ceva.

Mersul mortalității generale dela 1920—1933.

Tabela Nr. 23.

A n i i	Populația la mijl. interval.	Decese	Mortalitatea la 1000 loc.	A n i i	Populația la mijl. interval.	Decese	Mortalitatea la 1000 loc.
1920—1933	2,456	894	26.0	1927—1933	2,373	417	25.1
1920—1926	2,539	477	26.8	1927	2,441	54	22.1
				1928	2,420	55	22.7
				1929	2,397	62	25.9
1920	2,610	82	31.4	1930	2,373	65	27.4
1921	2,587	62	24.0	1931	2,354	72	30.6
1922	2,563	73	28.5	1932	2,349	60	25.5
1923	2,539	60	23.6	1933	2,360	49	20.8
1924	2,515	53	21.1				
1925	2,492	75	30.1				
1926	2,468	72	29.2				

Din proporțiile expuse în tabela precedentă, reiese că mortalitatea generală din Banloc în ultimii trei ani, în 1931—33, a fost de 30.6, 25.5 și 20.8 la 1000 loc. sau în medie de 25.7. În această perioadă, mortalitatea generală din satele Transilvaniei în medie a avut proporția de 19.2 la $\frac{0}{100}$. Diferența dintre cele două mortalități a fost deci de 6.5 la $\frac{0}{100}$. Această diferență este mai mare, aproape dublă, față de diferența de 3.7, care a existat între natalitatea mai urcată a satelor din Transilvania și cea scăzută din Banloc. *În urma acestei comparații este evident că în reducerea excedentului natural, mortalitatea a contribuit într-o proporție mai mare decât natalitatea.* Aceasta este o diferență importantă între căile de depopulare din Banloc și cele din Vărădia, unde a intervenit mai ales factorul natalității și al fertilității reduse.

Pentru viitor, făcând o privire paralelă între mersul natalității (tabela Nr. 12) și al mortalității dela 1920—1933 (tabela Nr. 23), primul cu declin mai mare, al doilea cu unul mai mic, putem să ne pronunțăm cu multă siguranță, că și în Banloc, fertilitatea redusă va juca un rol din ce în ce mai mare, iar excedentul natural trecând prin zero va deveni negativ.

Înainte de a analiza cauzele reale ale acestei mortalități urcate, cred că e bine să fie elucidată vârsta care a dat maximum de mor-

talitate și realitatea proporțiilor expuse, fiindcă știm că structura populației și a deceselor pe sexe și vârstă, ne pot oferi adeseori o porție a mortalității care ne îndepărtează de adevăr.

2. Mortalitatea specifică pe vârstă dela 1921—1933.

Într-o comunitate din cauza compoziției populației pe vârstă sau sexe, proporția mortalității generale poate să fie mai mare sau mai mică, nu numai din cauza numărului deceselor cari au avut loc în localitatea respectivă, ci și din cauza felului cum populația se compune pe vârstă. Ex. o localitate cu o proporție mare de adulți, printre cari în mod normal se produc mai puține decese decât printre fineri și bătrâni, atunci când are un număr de decese egal cu o comunitate cu compoziția populației pe vârstă normală, înseamnă că în realitate a avut o mortalitate excesiv de mare. Din această cauză s'a ivit necesitatea de a observa mortalitatea dintr'o comună pe grupe de vârstă cea ce numim mortalitate specifică, de a o compara cu o altă comună considerată normal distribuită pe vârstă și de a corecta mortalitatea generală în raport cu populația comunei luată drept etalon.

În cazul de față întâi vom observa modificările din sânul mortalității specifice dela o perioadă la alta și pe urmă vom face comparația cu mortalitatea altei comune.

a) Evoluția mortalității specifice pe vârstă dela 1896—1933.

În perioada 1896—1910 până la 1921—1933, mortalitatea specifică, conform tabelii următoare, a suferit modificări destul de importante.

Mortalitatea specifică la 1000 dela 1896—1933.

Tabela Nr. 24.

Vârsta în ani	1921—1933			Vârsta în ani	1911—1920			1896—1910		
	Popul. la mijl. inter.	Nr. decese	Mort. specif.		Popul. la mijl. inter.	Nr. decese	Mort. specif.	Popul. la mijl. inter.	Nr. decese	Mort. specif.
Toate vârstele	2,441	812	25.6	Toate vârstele	2,717	707	26.0	2,775	1,280	30.8
0—6	339	292	66.3	0—5	392	271	69.1	399	614	92.6
7—12	196	19	7.5	6—11	381	29	7.6	313	58	12.4
13—19	309	25	6.2	12—14	148	17	11.5	192	16	5.6
20—64	1,430	221	11.9	15—19	240	25	10.4	322	36	7.4
65—>	167	255	117.5	20—39	803	68	8.5	777	138	11.8
				40—59	494	71	14.4	572	186	21.7
				60—>	259	226	87.3	200	232	77.3

În intervalul considerat în primele două grupe de vârstă, adică în a doua parte a primei copilării (vom vedea mai târziu că mortali-

tate dela 0—1 a rămas aproape aceeași) și în a doua copilărie, mortalitate s'a redus considerabil, probabil din cauza intervenției nouilor descoperiri științifice, ex. ser, vaccin antidifteric, etc. și a îngrijirii mai bune a copiilor prin mediul școlar.

În celelalte vârste schimbările au fost mai puțin sensibile.

b) *Mortalitatea corectată pe vârstă și sexe dela 1921—1933.*

Corectarea pentru vârstă am calculat-o în raport cu populația rurală din Transilvania dela recensământul din 1930, pe care am considerat-o distribuită pe vârstă normal, adică standard. Procedeu urmat a fost cel obișnuit, am aplicat forța mortalității dela 1921—1933 din Banloc (tabela Nr. 25 col. 2) la populația Transilvaniei (col. 3) obținând astfel numărul morților calculat (col. 4), cu care pe urmă ne-am calculat mortalitatea corectată după formula:

$$\frac{\text{Nrul morților calculat} \times 1000.}{\text{Populația standard.}}$$

Calcularea mortalității corectate pe vârstă și mortalitatea specifică pe vârstă și sexe în 1921—1933.

Tabela Nr. 25.

Vârsta în ani	Mortalitatea spec. din Banloc	Populația Transilvaniei în 1930	Nrul morților calculat	Populația la mijl. intervalului		Nrul deceselor		Mortalitatea specifică la 1000 loc.	
				B.	F.	B.	F.	B.	F.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Toate vârstele	25.6	2,605,848	74,062.3	1,216	1,225	413	399	26.1	25.1
0—6	66.3	528,052	35,009.8	176	163	158	134	69.1	63.2
7—12	7.5	320,745	2,405.6	93	103	7	12	5.8	9.0
13—19	6.2	341,655	2,118.3	144	165	7	18	3.7	8.4
20—64	11.9	1,247,920	14,850.2	719	711	107	114	11.4	12.3
65—>	117.5	167,476	19,678.4	84	83	134	121	122.7	112.1

Mortalitatea corectată: totală 28.4; B. 25.6; F. 25.4.

Proporția mortalității corectate din Banloc am găsit-o de 28.4, care e mult mai mare decât a mortalității generale pe care am celtit-o de 25.6. Aceasta ne indică o stare excepțională, chiar factorii cari au acțiune asupra mortalității adulților sunt deosebiți și mult mai accentuați decât în Transilvania.

Mortalitatea corectată ne arată, că forța mortalității din Banloc

dacă ar acționa asupra unei populații normal distribuite pe vârstă, cum e cea din Transilvania, atunci ea ar fi de 28.4 în loc de 25.6^{0/00}. Cu o frază, proporția reală a mortalității din Banloc este mai mare decât aceea pe care am știut-o noi și după cum vom vedea în altă parte ea se prezintă la fel și în întreg Banatul.

Această mortalitate, surprinzător de mare, trebuie să fie analizată mai amănunțit decât în studiul de față, fiindcă fără cunoașterea ei nu știu dacă vom reuși să o combatem.

În raport cu sexul din a doua parte a tabelii nr. 25 vedem, că în deosebi mortalitatea generală a bărbaților cât în parte și cea corectată este mai mare decât a femeilor. Această urcare se datorește mortalității din grupele de vârstă dela 0—6 și dela 65 de ani în sus, fiindcă în restul grupelor de vârstă, chiar din contră, femeile o au mai urcată.

3. Mortalitatea infantilă dela 1896—1933.

Am arătat influența hotărâtoare a mortalității infantile urcate asupra compoziției populației pe vârstă, care din cauza stocului generațiilor tinere din ce în ce mai diminuat a îmbătrânit și îmbătrânește amenințător. Cifrele deceselor sub 1 an din tabela următoare sunt elocvente.

Mortalitatea infantilă dela 1896—1933.

Tabela Nr. 26.

A n i	1896—1910	1911—1920	1921—1930	1931—1933
Nr. născuților-vii	1,665	724	692	190
Nr. deceselor sub 1 an	411	216	175	40
Mort. inf. la 100	24.7	29.8	25.3	21.0

Într-o perioadă în care natalitatea a scăzut cu un sfert, mortalitatea infantilă abia în 1931—33 a început să manifeste numai o tendință de scădere. Conform proporției din ultima perioadă studiată, din 100 de născuți-vii până la sfârșitul unui an rămân în viață numai 79 de copii, pe când în cele mai multe state în cari mortalitatea infantilă e combătută rămân 93—94, adică cu 14—15 copii mai mulți. Această pierdere inutilă adăugată la numărul născuților din ce în ce mai redus cred că explică în deajuns calea îmbătrânirii populației cât și mersul acut al acestei îmbătrâniri.

Calculul are valoare atât cantitativă cât și calitativă. Accentuăm, că salvarea dela moarte a micilor odrasle nu e o operă prin care salvăm numai cantitatea cum ar fi dispuși să creadă acei care nu cunosc amănunțit demografia și să conduc în judecata lor numai după cauza de deces. Debilitatea congenitală care astăzi este notată în 60 % ca și o cauză de deces la copiii dela 0—1 an din cauza insuficienței aparatului nostru sanitar, nu ca număr ci ca tehnică, nu denotă o realitate ci numai un paravan în dosul căruia se ascunde pe de o parte lipsa de timp suficient pentru a observa bolnavul și a-i pune un diagnostic (49.4 % din decesele de sub 1 an din Banloc, dela 1920—1933, au decedat în prima lună) și pe de altă parte modestelor noastre cunoștințe asupra patologiei infantile din această vârstă. Că această cauză de deces nu este întotdeauna cea reală putem afirma și pe baza cifrelor pe cari le avem în lucru (câteva cifre mai mult decât modeste le dăm chiar aici, vezi pag.: 39). La naștere și în prima lună după aceea, proporția copiilor cari au greutatea sub cea normală este disproporționat mai mică decât proporția copiilor decedați cu diagnosticul de debilitate congenitală.

Așadar, prin lupta contra mortalității infantile nu înseamnă că salvăm dela moarte niște copii debili congenitali și prin aceasta am aduce un balast în populație numai pentru a mări cantitatea, ci hotărît aproape întotdeauna salvând numărul mărim și calitatea.

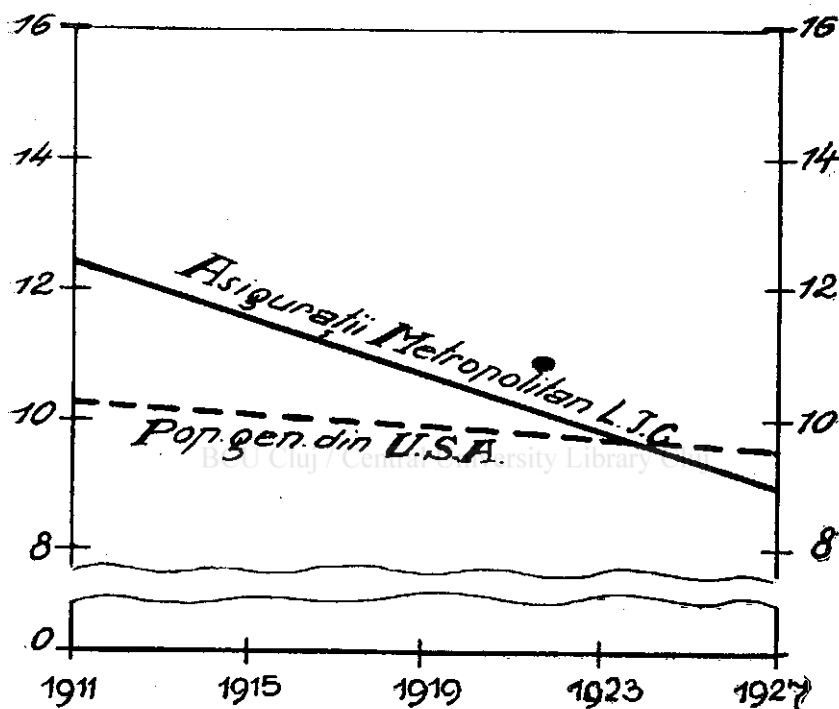
4. Influența stării economice, culturale, sociale și igienice asupra mortalității dela 1920—1933.

Astăzi este măsurat precis și recunoscut cu unanimitate că oriunde s'au făcut ameliorări economice sau sanitare și culturale și s'a dat importanță convenită igienei personale, mortalitatea a fost redusă. În urma canalizărilor, americanii nu mai au febră tifoidă, prin vaccinările cu anatoxină Ramon statul New-York nu mai are difterie, prin o muncă susținută de către surorile de ocrotire statul Massachusetts și cele mai multe state din S.U.A. au redus tuberculoza și mortalitatea infantilă la proporții reziduale. Societatea de asigurare Metropolitan Life Ins. C.rie din New-York deși a avut de ocrotit numai muncitori, mulți dintre ei europeni, în general cu cultură adeseori inferioară și cu stare economică precară, totuși printr'un aparat de prevenire a reușit să reducă mortalitatea sub a populației generale din Statele Unite care în general a fost mai înstărită decât familiile muncitorilor asigurați, dar nu s'a bucurat de atâția factori de prevenție. Grafica nr. 5 care urmează ne ilustrează această diferență.

Proporțiile noastre asupra mortalității diferențiate din Banloc, nu desmint rezultatele de aiurea.

Grafica Nr. 5.

Mortalitatea generală la 1000 loc.
(1911 ~ 27) ecuațiile de regresiune.

Mortalitatea diferențiată
 Tabela Nr. 27

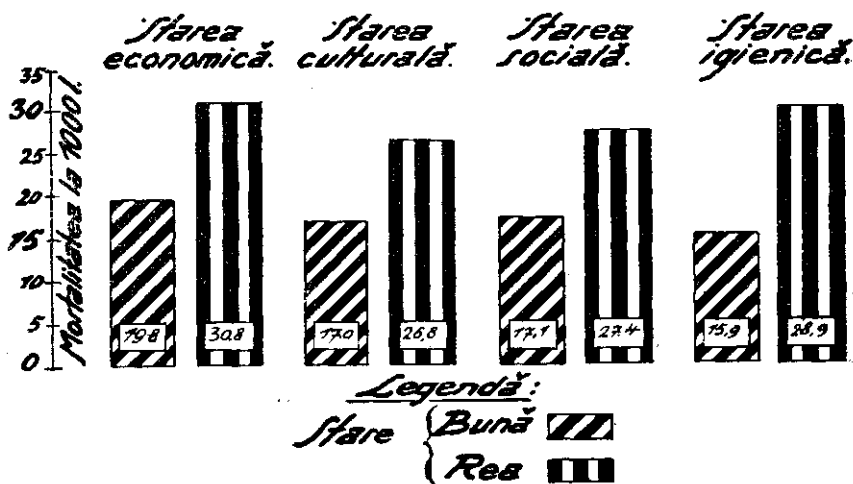
Anii	Star. econ.		Star. cult.		Star. Soc.		Star. de Igienă	
	Bună	Rea	Bună	Rea	Bună	Rea	Bună	Rea
1920—1933	19.8	30.8	17.0	26.8	17.1	27.4	15.9	28.9

Intr'adevăr populația din Banloc cu stare economică bună, cea cu stare socială la un nivel urcat și populația care observă regulile unei igiene colective și personale a avut proporțional mai puține decese decât grupa populației, care a avut nivelul celor patru stări mai inferior.

Grafica care urmează ne evidențiază gradul deosebirilor.

Mortalitatea diferențiată pe stare economică, culturală, socială și igienică
dela 1920—1933.

Grafica Nr. 6.

Starea igienică bună a provocat în special cea mai vădită reducere a mortalității generale.

Deosebirile dintre grupele populației cu nivel urcat în ce privește cele patru stări și cele cu nivelul scăzut, se observă și din proporțiile mortalității infantile, chiar mai evident. Rezultatele din Banloc le citim din tabela care urmează:

Mortalitatea infantilă în raport cu nivelul celor patru stări dela 1920—1933.

Tabela Nr. 28.

Cele 4 stări	St. economică		St. culturală		St. socială		St. igienică	
	Bun	Rău	Bun	Rău	Bun	Rău	Bun	Rău
Nr. născuți=vii. . .	356	608	25	939	31	933	181	783
Nr. dec. sub 1 an .	66	177	2	241	4	239	19	124
Mort. inf. la 100 .	18.5	29.1	8.0	25.7	12.9	25.6	10.5	15.8

Aceste proporții vorbesc dela sine, că în lupta pentru reducerea mortalității infantile și generale, rolul principal îl va forma difuzarea în sânul populației a principiilor de igienă. Cum, vom vedea la studiu asupra organizării luptei contra depopulării.

5. Influența stării civile asupra mortalității infantile.

Copiii nelegitimi contribuiesc deasemenea la urcarea mortalității infantile; aceasta am văzut-o mai ales la Vărădia unde au o proporție foarte mare. Într'un anumit grad se observă însă și în Banloc. Copiii legitimi, după tabela următoare au avut mortalitatea de 25.1 la 100 născ.-vii, pe când cei nelegitimi au avut-o de 26.3.

Mortalitatea infantilă în raport cu starea civilă a copiilor și cu starea economică a părinților dela 1920—1933.

Tabela Nr. 29.

Nr. copiilor	Legitimi			Nelegitimi		
	Total	Niv. economic		Total	Niv. economic	
		Bun	Rău		Bun	Rău
Nr. născuților vii	846	321	525	118	35	83
Nr. dec. sub 1 an	212	60	152	31	6	25
Mort. inf. la 100 n.-vii	25.1	18.7	29.0	26.3	17.1	30.1

În raport cu starea economică a copiilor nu am obținut deosebiri, cei legitimi din familiile înstărite nu au mortalitatea mai mică sau mai mare decât copiii înstăriți dar nelegitimi și nici între copiii săraci starea civilă nu a produs o deosebire netă.

D) Sănătatea populației în Iunie 1934 și cauzele de deces dela 1920—1933.

Știind din analiza premergătoare anchetei, că în Banloc a existat o mortalitate urcată, m'am gândit dela început la diferitele surse de informații prin care aș putea să-i explic nivelul urcat. Am rămas să aleg între un studiu amănunțit al cauzelor de deces sau între examenul medical al tuturor locuitorilor.

Studiul cauzelor de deces singur însă nu oferă o oglindă destul de reală asupra bolilor prin cari a trecut o populație, din mai multe puncte de vedere, dintre cari cele mai importante provin din lipsa de cunoștințe suficiente asupra frecvenței și intensității bolilor din populație și din cauza imprecizunii stabilirii cauzelor de deces. De altă parte am prevăzut, că din lipsa de personal specializat și de mijloace de investigații suficiente e imposibil să obțin rezultate documentate asupra stării sănătății fizice actuale.

În această situație, ca să pot explica totuși cauzele mortalității urcate, m'am folosit de următorul procedeu, pe care l'am crezut cel mai potrivit în asemenea împrejurări: am confruntat rezultatele examenului medical obținut prin modestele noastre mijloace, cu cauzele

de deces din buletinele Oficiului de Stare Civilă. Proporția bolilor actuale cari s'au suprapus cu proporția cauzelor de deces din aceeași grupă de vârstă am considerat-o ca reală și în concluziile trase m'am bazat mai mult pe ele. În depistarea afecțiunilor și bolilor actuale am fost și favorizați, Dr. R. Tirica care a executat acest examen a cunoscut populația fiindcă de mai bine de zece ani îi este medic de circumscripție.

Prin analiza care urmează, pe baza rezultatelor examenului medical și a cauzelor de deces stabilite în ultimii 14 ani, vom încerca pe grupe de vârstă să stabilim cauzele primare ale deceselor.

Cauzele de deces în anii 1920—1933 au fost următoarele:

Decesele pe cauze și vârstă dela 1920—1933.

Tabela Nr. 30.

Nomencl. redușă	CAUZELE DECESELOR	Total	Vârsta în ani				
			0—1	2—9	10—19	20—54	55—
1	Febre tifoide și paratifoide	3	—	1	2	1	—
5	Scarlatină	19	—	19	—	—	—
6	Tusă convulsivă	1	1	—	—	—	—
7	Difterie	11	—	7	3	1	—
8	Gripă	1	1	—	—	—	—
10	Tuberculoza ap. respirator	111	—	10	13	77	11
11	Celelalte tuberculoze	13	2	6	3	1	1
12	Sifilis	3	3	—	—	—	—
14	Alte boli infec. — parazit.	17	4	4	—	7	2
15	Cancer și alte tumori malign.	16	1	—	—	6	9
19	Alcolism	3	—	—	—	1	2
20	Alte boli gen. și intox. cronice	1	—	1	—	—	—
22	Hemoragie cerebrală	31	—	1	1	5	24
23	Alte boli ale sist. nervos	4	1	—	—	—	3
24	Bolile inimii	71	—	5	—	33	33
25	Alte boli ale sist. circulator	12	—	—	—	4	8
26	Bronșite	38	18	18	1	1	—
27	Pneumonii	66	12	10	8	18	18
28	Alte boli ale ap. respirator	12	1	—	2	1	8
29	Diaree și enterită	102	82	20	—	—	—
30	Apendicită	1	—	1	—	—	—
31	Boli ale ficat. și căi. bil.	6	—	—	—	3	3
32	Alte boli ale tub. digestiv.	13	—	—	—	9	4
33	Nefrite	2	—	—	—	—	2
35	Septicemii și infecții puerperale	12	—	—	—	12	—
36	Alte boli puerp.	2	—	—	—	2	—
37	Boli de piele și oase	3	2	—	—	—	1
38	Malf. cong., bolile primei copilării	115	115	—	—	—	—
39	Senilitate	191	—	—	—	—	191
40	Sinucidere	4	—	—	—	3	1
41	Omucidere	2	—	1	—	1	—
42	Moarte violentă sau accidentală	2	—	—	—	1	1
43	Cauze nesp. sau rău definite	6	—	—	—	1	5
Total		894	243	103	33	188	327

a) Sănătatea copiilor dela 0-1 an și cauzele de deces ale acestei vârste.

Examinând 46 de copii de această vârstă am aflat 2 cu furunculoză, 1 cu icter neonatorum, 1 cu dispepsie și 9 cu semne de rachitism, adică o proporție de 8.7% bolnavi acuți și 19.6% cronici. Proporția rachiticilor corespunde cu rezultatele obținute de Schmorl¹. Ea ne demonstrează obiceiul părinților de a ține copiii timp îndelungat în locuințe obscure, fără aer și raze solare, imobilizați, lipsiți de activitate musculară și în aglomerări. În cursul anchetei prezența acestor factori nu a lipsit la nicio familie care avea copil rachitic. Pe unii din acești copii suferinzi i-am găsit și în stare de subnutriție conform tablei care urmează.

Starea de nutriție a copiilor dela 0-1 an

(Comparajia cu tab. Schmidt-Monnard)

Tabela Nr. 31.

Vârsta în luni	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Circulația în gr.	Băieți	3,520 3,540 ¹ 3,450	4,350 4,700		4,520	7,920 ² 8,580	5,380 7,360		6,820 7,400 ² 8,000 8,650 8,900		6,120 ³ 8,500	8,000 8,650 ² 6,680
	Fete	3,350 4,450 3,300	4,750 ⁴		8,000 5,600	5,320 5,270		6,680 ² 6,740 ² 8,400 7,600	5,640 6,600 6,200 5,600	7,000 7,820 7,250 ² 7,800		9,500 6,970 ³ 8,450 ⁴ 8,120 ² 8,220 ²
Sub- B nutriți F		0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	1
		0	0	0	0	2	0	2	4	1	2	0

¹ Inter neonatorum.² Rachitism.³ Furunculoză.⁴ Dispepsie.

Pe lângă 6 copii rachitici subnutriți am mai întâlnit în această stare din urmă încă 12, adică o proporție în total de 39.1%. Proporția aceasta este destul de urcată, mai ales dacă ținem seamă că până la vârsta de 5-6 luni toți copiii au fost alăptați la sân, iar de atunci până la un an toți au avut alimentație mixtă. Din disociația dintre starea de nutriție și felul alimentației reiese, că cei mai mulți copii nu au suferit

¹ După G. Banu, L'hygiène Sociale de L'Enfance, 1931, Masson, Paris.² După R. Martin, Lehrbuch der Anthropologie, Jena, 1928.

atât din cauza cantitativă a alimentelor cât au rămas sub-nutriți din cauza defectelor tehnicei alimentației.

În orice caz atât afecțiunile pe cari le-am constatat cât și frecvența lor și proporția mare a copiilor sub-nutriți ne dovedește în deajuns, că serviciile noastre sanitare în actuala lor formă, neglijează cu totul intervențiile preventive absolut necesare, iar părinții, fiind inconștienți, pregătesc patul sigur al îmbolnăvirilor acute repetate și cronice grave și aruncă în morminte un număr de copii înspăimântător de mare. Obiceiul țărancelor noastre de a tăia ombilicul cu cușitul cel mai vechiu și ruginit, de a nu tăia unghiile și părul capului copilului decât la un an după naștere, toate acestea pentru a-l feri când va fi adult de sărăcie, sunt superstiții cari numai prin sora de ocrotire, cel mai eminent agent al medicinei preventive, pot fi radical eliminate. La fel, cine altul afară de sora de ocrotire poate să dea aer și soare micilor copii cari din cauza tot a superstiției de a nu fi deochiați sunt ținuți până la vârsta de trei luni numai în casă? Însăși M. S. Regina Elisabeta chiar după un timp relativ scurt de observație a relevat această stare dureroasă din Banloc și a zis că: „superstiția este o piedecă mare în promovarea sănătății poporului nostru care trebuie combătută prin toate mijloacele“.

Față de felul cum aceste obiceiuri se repercută asupra sănătății micilor vlăstare, cauzele de deces ale copiilor dela 0—1 (vezi tabela nr. 30) nu diferă întru nimic. Malformațiunile congenitale și bolile primei copilării de cari au decedat 47,3% de copii, diareea și enterita care și-a luat proporția de 33,7% și bronșitele și pneumoniile pentru cari a revenit 12,3% din totalul deceselor sunt cauze de deces cari se grefează pe terenul neîngrijit, sub-nutrit și rachitic¹, conform atât cu cunoștințele noastre mai vechi de clinică infantilă, cât și cu cele publicate mai recent.

Rolul medicinei preventive în combaterea acestor maladii, prin urmare e evident.

Durerea părinților cari au în cimitir 2—3 copii, mersul acut al depopulării Banatului, constituiesc obligații creștinești și naționale, iar cuvântul regesc poruncă, cari cu o zi mai înainte trebuiesc să deschidă sufletul și ochii oricărui om cu răspundere.

b) Sănătatea și cauzele de deces ale copiilor preșcolari (2—6 ani)

Sănătatea copiilor. Din această categorie de copii am examinat 178.

¹ Gh. Popoviciu: Mortalitatea Infanțilă în Ardeal, Cluj, 1933, Tipografia „Transilvania“.

Vom expune sumar din rezultatele obținute numai pe cari le credem mai importante și cari ne pot face o idee despre afecțiunile și bolile cele mai răspândite în această vârstă de copii.

In stare de sub-nutriție, — calculată după tabelele standard americane propuse de Thomas-Wood —, am aflat o proporție de 23.6% dintre copiii examinați. Distribuția lor pe sexe o dăm în tabela următoare :

Starea de nutriție a preșcolarilor (3—6 ani).

Tabela Nr. 32.

Nr. elevilor	Total		Băieți		Fete	
	Cifre	%	Cifre	%	Cifre	%
Supra și normal nutriți	136	76.4	71	79.8	65	73.0
Sub-nutriți 10 %	42	23.6	18	20.2	24	27.0

Fetele ca și'n Vărădia au un grad mai mare de sub-nutriție decât băieții.

Amigdalele le-am aflat hipertrofiate la 72, adică la 40.4%.

Ganglioni cervicali măriți, palpabili, au avut 95 de copii, ceea ce constituie o proporție de 53.4%.

Cauzele de deces. Deși cauzele de deces le-am calculat în tabela nr. 30, pe o grupă de vârstă nu dela 3—6 ani, ci dela 1—9, totuși o comparație între acestea și afecțiunile constatate la examenul medical e posibilă.

Dintre copiii decedați dela 1—9 ani, 27.2% au avut drept cauză de deces afecțiuni acute ale aparatului respirator, 19.4% diareea și enterita, 18.4% scarlatina, 15.5% tuberculoza și restul alte cauze.

Paralelismul între rezultatul examenului medical și cauzele de deces și aici se observă. Starea mizerabilă a faringelui a fost poartă larg deschisă, pentru afecțiunile acute ale aparatului respirator, scarlatinei și tuberculozei, iar starea de sub-nutriție a pregătit pat prielnic dezvoltării diareei și enteritei și tuberculozei.

Fără îndoială, că prin un sistem de prevenire care dacă ar fi propus extirparea amigdalelor și dacă ar fi atras în mod serios atenția părinților asupra pericolului pe care îl constituie unei sănătăți integrale starea de sub-nutriție, — produs nu al insuficienței alimentare, ci al alimentației neraționale — cu siguranță numărul victimelor nu ar fi fost atât de mare.

c) Sănătatea și cauzele de deces ale elevilor (7-17 ani).

Pericolul cel mai mare al acestei vârste, în Banloc îl constituie tuberculoza, de aceea rezultatele pe cari le dăm se vor limita numai la această boală și la starea de sub-nutriție.

Frecvența infecției tuberculoase, am evidențiat-o prin reacția v. Pirquet cu Alt-Tuberkulin Koch. Cantorm rezultatelor din tabela următoare au reacționat pozitiv 45.3% din băieți și 50.8% din fete, în total 48.0%.

Reacția von Pirquet, la școlarii din Banloc în 1934.

Tabela Nr. 33.

Vârsta	N r . C o p i i l o r						
	Total	Pozitivi		Sexul		Pozitivi	
		Cifre	%	Băieți	Fete	Băieți	Fete
7	43	16	37.2	27	16	10	6
8	39	16	41.0	18	21	7	9
9	38	17	44.7	24	14	10	7
10	31	19	61.3	16	15	9	10
11	23	10	43.5	8	15	3	7
12	29	14	48.3	12	17	7	7
13	29	14	48.3	11	18	4	10
14	25	13	52.0	12	13	5	8
15	12	9	75.0	8	4	6	3
16-17	2	2	—	1	1	1	1
Total	271	130	48.0	137	134	62	68

Această proporție ne arată, că în ce privește infecția tuberculoasă, comuna Banloc ocupă un loc intermediar între Vărădia, care are o proporție cu ceva mai redusă și unele comune rurale din Vechiul Regat (Ilfov, Ialomița), cari au avut în 1930, conform cercetărilor mele personale, o proporție puțin mai urcată.¹

Din frecvența infecției pe vârstă observăm, că pe măsură ce copiii au înaintat în vârstă proporțiile au crescut, fapt care dealfel corespunde și cu rezultatul cercetărilor din alte părți. Copiii devenind mai mari iau contact mai strâns cu mediul extern, se expun deci mai frecvent agentului patogen care abundă în locuința și școala supra-aglomerată.

¹ Vezi G. Banu: Tuberculoza în școlile din România. Raport la primul congres național al tuberculozei, Buc. 1931.

Starea de nutriție a elevilor. Din cei 271 de elevi examinați, 96 adică 35.4% au avut cu 10% starea de nutriție mai redusă față de cea normală, corespunzătoare vârstei lor.

Starea de nutriție a elevilor dela 7—17 ani.

Tabela Nr. 34.

Nr. elevilor	Total		Băieți		Fete	
	Cifre	%	Cifre	%	Cifre	%
Supra și normal nutriți	175	64.6	108	78.8	67	50.0
Sub-nutriți	96	35.4	29	21.2	67	50.0

În special fetele au avut o proporție foarte mare de sub-nutrite, dealtfel îmi aduc aminte, că la începutul activității noastre în școală, am fost frapat la prima intrare de înfățișarea palidă, lipsită de orice expresie a feței a fetelor din clasa I—III.

Cine poartă răspunderea acestei stări de sub-nutriție atât de avansată, condițiile de igienă din școală, programul prea încărcat, lipsa educației fizice, condițiile igienico-sociale rele de acasă sau toate la un loc? E greu să mă pronunț. În orice caz, când va fi vorba de organizarea sanitară, pe care o concepem în Banat să fie conform cu necesitățile reale, vom ține seamă de toate aceste condiții.

Cauzele de deces ale vârstei dela 10—19 ani le-a constituit într'o proporție de 48.5% diferitele forme ale tuberculozei (vezi tabela nr. 30).

Suprapunerea dintre rezultatul examenului nostru și cauzele de deces e evidentă, ele ne formează convingerea absolut sigură, că tuberculoza este boala cea mai răspândită din comuna Banloc.

Această infecție atât de frecventă și numărul urcat de victime pe cari le produce, ne demonstrează necesitatea imperioasă de a da cuvenita educație nu numai tinerilor sănătoși pentru a preveni boala, ci și bolnavilor tușitori cronici de bacili cari fiind enorm de mulți, nu vor avea loc suficient în sanatorii și spitale.

d) *Sănătatea și cauzele de deces ale adolescenților și adulților (18—54 de ani)*

Atât din rezultatul examenului medical al recruților și al populației, cât și din forța mortalității specifice pe care o cunoaștem deja, reiese, că în parte sănătatea locuitorilor ajunși la adolescență și matu-

ritate se reface, rămânând totuși inferioară, după cum ne-a arătat mortalitatea corectată, față de a locuitorilor din Transilvania.

Sănătatea recruților, judecată prin prisma proporției celor respinși medical nu pare a fi rea. Din 408 inși, examinați în perioada 1920—1933, numai 14 au fost respinși din cauza debilității fizice și a diferitelor boli.

Populația adultă, dela 20—54 de ani, în cursul examenului medical a manifestat următoarele boli, cari în majoritatea lor nu a permis celor suferinzi nicio muncă fizică.

Tuberculoză deschisă	11 cazuri	Sifilis manifest	5 cazuri
Tuberculoză osteo-gangl.	2 „	Malarie	4 „
Boli de inimă	3 „	Nefrite, nefroze	3 „
Afecțiuni gastrice	9 „	Gonoree, complicații	2 „
Tabes dorsal	1 „	Afecțiuni ale ficatului și căilor lor hepatice	1 „
Reum. cronic.	5 „	Mastoidită	1 „
Metrite, parametr.	9 „	Total	58 cazuri
Stare după avort	2 „		

BCU Cluj / Central University Library Cluj

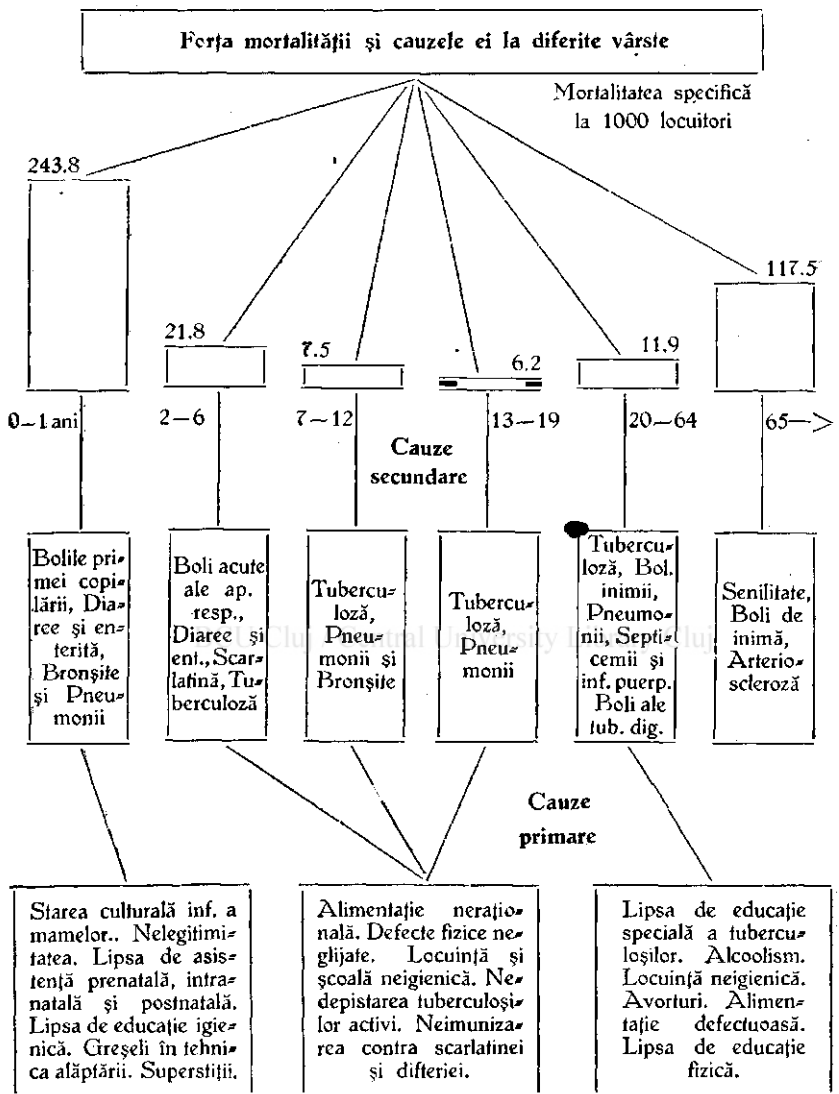
Locurile de frunte le-a ocupat: tuberculoza, afecțiunile gastrice, metritele și parametritele și reumatismul cronic.

Față de aceste afecțiuni, populația de vârstă dela 20—54 de ani a decedat de tuberculoză, boli ale inimii, pneumonii, septicimii și infecții puerperale, boli ale tubului digestiv, etc. demonstrându-ne că și în această vârstă există o anumită corelație între bolile cari acum sunt în populație și cauzele de deces.

De populația cu vârstă dela 54 în sus nu ne-am ocupat în cursul examenului medical. Cauza deceselor în aceasta vârstă a constituit-o în special senilitatea.

La sfârșitul acestui capitol, care incontestabil, că ne-a cerut multă muncă: anchete, examen fizic, măsurători antropometrice, cercetări biologice, culegere de date din diferite archive, confirmări retroactive ale cauzelor de deces, etc., pe baza suprapunerii destul de apropiate dintre bolile de astăzi și cauzele de deces din anii 1920—1933, observată la toate vârstele populației, putem să avem convingerea, că de fapt cunoaștem afecțiunile și bolile de cari suferă sănătatea populației din Banloc.

Acordând gradul sănătății populației cu diferitele proporții ale cauzelor de deces, pe vârstă și sexe, am construit schema următoare care sinoptic ne explică cauzele mortalității generale urcate din comună.

Aceasta fiind realitatea durerii din multe comune bănățene, ușor de observat de oricine, îmi pui întrebarea de ce nu voim să mergem cu întreaga osatură a aparatului sanitar în această direcție, de ce ocolim și mai ales de ce amânăm acțiunea? Pentru Banat prevenirea bolilor ca activitate oficială principală se pune mai acut decât în alte regiuni nu numai din cauza depeplării ci și din cauza situației eco-

nomice mai înfloritoare din această provincie. La noi cetățenii nu sunt nevoiți decât foarte rar să recurgă la medicină curativă gratuită, dovadă densitatea mare a medicilor curativi cari toți câștigă destul de bine. Mai trebuie să adăugăm că băănățeanul, datorită mândriei lui caracteristice, numai prin excepție apelează la tratament gratuit. În astfel de împrejurări ipertrofia serviciilor de stat de medicină curativă sub pretext că vine în ajutorul populației nevoiașe, care în totdeauna plătește de fapt egal atât medicilor oficiali cât și celor particulari este neexplicabilă.

Populația băănățeană suferind de un deschilibru dintre starea lui economică și cea socială, care a reieșit din cele mai multe concluzii ale anchetelor noastre, dovedește că nu are nevoie atât de ziduri, spitale și medicamente chimice, cât are de declanșatori de energie sufletească, de îndrumători sociali și de prevenitori de acele boli fizice și plăgi sociale cari de fapt îi produce o mortalitate evitabilă. Pe aceștia, populația îi poate găsi numai printr'o organizare de medicină preventivă, în sora de ocrotire și în medicul igienist.

Acesta din urma prin pregătirea lui, va fi nu numai specialistul în igienă, ci printre intelectualii de astăzi ai satelor va coordona activitatea culturală și socială, va infiltra entuziasm în fineret, care acum înțelegând rostul educației fizice a început să aibe înfruniri, și va fi intemeietorul caselor de ocrotire, căminelor culturale, școlilor țărănești, cursurilor pentru adulți, etc.

Cu cât vom avea în Banat și desigur în întreaga țară mai mulți medici igienisti, cu atât vom avea mai multe Fibișuri, fiindcă nici o clipă și nimeni să nu uite că Fibișul s'a renăscut prin inima și munca celui mai excelent medic igienist din țară.

E) Excedentul natural

Natalitatea relativ scăzută și mortalitatea excesiv de mare abia au lăsat loc unui mic excedent natural.

De când avem înregistrări referitor la ortodoksi, dela 1779 și până la 1895 cu toate că natalitatea (tabela nr. 13) populației ortodoxe a fost urcată, totuși datorită mortalității urcate excedentul natural înregistrat a fost extrem de scăzut.

Valoarea redusă a acestuia nu a reieșit numai din proporțiile expuse până de prezent ci și din următoarele cifre prelucrate pe baza datelor din anchetă.

Nr. copiilor în viață pe cari îi au femeile de prezent în Banloc și Vărădia.

Tabela Nr. 35.

Vârsta femeilor	Banloc			Vărădia		
	Nr. femeilor	Nr. copiilor actuali	Media cop. pt. o femeie	Nr. femeilor	Nr. copiilor actuali	Media cop. pt. o femeie
Toate vârstele	360	779	2.16	453	612	1.35
43—47	66	120	1.82	76	93	1.22
48—52	94	196	2.08	101	132	1.31
53—57	64	140	2.19	65	92	1.42
58—62	44	102	2.32	55	79	1.44
63—67	35	104	2.97	52	69	1.33
68—72	26	56	2.15	45	59	1.31
73—77	20	50	2.50	34	48	1.41
78—82	7	8	1.00	21	31	1.48
83—	4	3		4	9	2.25

O femeie, adică o familie din Banloc în cazul calculului de față, de prezent are 2.16 copii cari trăiesc, deși în medie a născut 4.81, această înseamnă că mai bine de jumătate din copiii oricarei familii au decedat. Cifra medie a copiilor pe cari îi au femeile de vârsta dela 53—83 de ani și peste, este cu ceva mai mare decât a femeilor cari au 44—52 de ani, demonstrându-ne și pe această cale, că în viitorul apropiat comuna începe să aibe și deficit natural. Observând prin comparație mersul acestor medii în Banloc și Vărădia ne dăm seama, că stadiul și intensitatea depopulării prin deficit natural diferă dela o comună la alta ceea ce a reieșit și din proporțiile fertilității.

F) Căsătoriile și divorțurile.

Proporțiile nupțialității dela 1779—1933 s'au menținut la același nivel, care nu este mult mai scăzut decât cel normal.

Nupțialitatea aproape normală este asociată de o proporție nu prea urcată a divorțurilor și de o proporție ușor urcată a copiilor născuți-vii, nelegitimi și recunoscuți, — conform tabelii care urmează.

Asociația dintre proporția aproape normală a nupțialității, cea ușor urcată a divorțurilor și a copiilor nelegitimi, ne demonstrează că instituția familiei în Banloc e în plină vigoare și până de prezent germeii destructivi încă nu s'au ivit.

Probabil, că obiceiul femeilor de a nu începe viața conjugală la o vârstă prea

Căsătoriile și divorțurile 1779—1933.

Tabela Nr. 36.

A n i i	Cifre crude		Proporții la	
	Căsătorii	Divorțuri	1000 loc.	100 căsăt.
			Nupțialitatea	Divorțuri
1779—830	1,011	—	7.4	—
1831—880	652	—		—
1881—895	302	—		—
1896—900	87	—	6.4	—
1901—910	219	—	7.8	—
1911—920	237	—	8.7	—
1921—930	291	7	11.7	2.4
1931—933	54	3	7.7	5.6

fragedă a contribuit atât la păstrarea prestigiului instituției familiei cât și la al vieții conjugale normale.

Născuții-vii pe sexe și stare civilă dela 1896—1933.

Tabela Nr. 37.

Anii	C I F R E					P R O P O R Ţ I I				
	Băieți	Fete	Leg.	Ncleg.	Rec.	Băieți	Fete	Leg.	Ncleg.	Rec.
1896—1900	263	258	484	37	—	50.5	49.5	92.9	7.1	—
1901—1910	561	583	961	183	—	49.0	51.0	84.0	16.0	—
1911—1920	362	362	616	108	—	50.0	50.0	85.1	14.9	—
1921—1930	362	330	613	63	16	52.3	47.7	88.6	9.1	2.3
1931—1933	89	101	162	20	8	46.8	53.2	85.3	10.5	4.2

Repartizarea femeilor de vârsta dela 15—42 de ani în raport cu vârsta dela începutul vieții conjugale.

Tabela Nr. 38.

Vârsta dela începutul vieții conjugale	Nr. femeilor	Proporții la 100
Toate vârstele	415	100.0
13	4	1.0
14	30	7.2
15	52	12.5
16	79	19.0
17	95	22.9
18	48	11.6
19	37	8.9
20	29	7.0
21	11	2.6
22	16	3.9
23	7	1.7
24	4	1.0
25	0	0.0
26	1	0.2
27	2	0.5

În medie cele 415 femei anchetate, și-au început viața conjugală la vârsta de 17.3 ani.

În rezumat, privite proporțiile din ultimele trei tabele, ne arată că până de prezent familia ca instituție nu a intervenit aproape de loc în reducerea fertilității, iar nupțialitatea care în anii 1931—33 a fost mai redusă decât înainte, sperăm să aibe un caracter temporar.

CAP. IV.

EMIGRĂRILE DIN BANLOC DELA 1910—1930.

Comuna Banloc cu tot excedentul natural extrem de redus dacă nu ar fi suferit emigrări, nu ar fi început să se depopuleze. Numărul emigraților dela 1910—1930 a fost de minimum 508 persoane, format din 475 de inși cu cât comuna dela recensământul din 1930 a avut mai puțini locuitori decât la cel din 1910, din 33 de indivizi proveniți din excedentul natural și din echivalentul numărului membrilor familiilor imigrate în comună.

Ținând seamă de compoziția pe neamuri a populației dela cele două recensăminte, constatăm că românii din 2,160 câți erau la 1910 au ajuns la 1930 să fie 2,104, ceea ce înseamnă că emigrații în mare parte au fost unguri și nemți.

Numărul românilor meseriași și intelectuali emigrați l-am văzut deja, a fost de 33, iar numărul persoanelor cari au emigrat împreună cu toți membrii familiei lor a fost de 106.

Cauzele emigrării celor 24 de familii de români au fost următoarele: 3 pentru afaceri comerciale, 19 pentru a-și căuta mijloace de existență în altă parte și pentru a aduna avere, iar 2 familii au fost colonizate în Dobrogea.

Localitățile în cari au emigrat sunt următoarele: 15 în orașele din Banat, în special în Timișoara, 6 în satele vecine, 2 în Dobrogea, 1 în S. U. ale Americii.

Famițiile de unguri și nemți au emigrat la Timișoara sau s'au repatriat.

Rezumând cauzele emigrării românilor din Banloc, constatăm că ele au fost de ordin economic, unele explicabile altele mai puțin, dar impuse de realitatea dela noi. În prima grupă, întră familiile emigrate cu scopul să încerce norocul vieții sub alte condiții. Ținând seamă că unele din aceste familii au avut în Banloc o stare economică rea, în parte emigrarea lor, dacă în alte părți au reușit să adune avere, este justificată. În a doua grupă întră tinerii meseriași cari dacă

ar fi rămas acasă cu siguranță ar fi dus-o și mai bine și ar fi fost de mai mult folos fraților lor decât meseriașii nemți și unguri cari rămânând pe loc și-au consolidat foarte bine situația economică. Nu-i mai puțin adevărat, că părinții lor nu au voit sau n'au putut să le dea capitalul necesar unui început de muncă chiar modestă.

CAP. V.

FAMILIILE STINSE ȘI FAMILIILE FĂRĂ DESCENDENȚI DIRECTI.

1. Familiile stinse.

În intervalul dela 1910—1933 s'au stins pe loc fără să se mute neavând descendenți 25 de familii, adică 4.3%, dintre cari 10 au fost de unguri și nemți, 14 de români și 1 de sârbi. Relativ s'au stins mai mulți unguri și nemți ceea ce ne demonstrează indirect că fertilitatea lor a fost mult mai redusă decât a românilor.

Casele familiilor de români cari s'au stins și au avut proprietate au fost preluate în 2 cazuri de nemți, iar în restul familiilor de români din Banloc sau de cei veniți din satele vecine.

2. Familiile cari de prezent nu au descendenți direcți.

Acestea locuiesc în casele cu următorul număr: 2, 278, 6, 12, 17, 24, 26, 31, 39, 26, 52, 203, 261, 62, 64, 89, 102, 105, 108, 116, 153, 158, 163, 175, 187, 285, 193, 195, 197, 198, 202, 209, 104, 225, 227, 235, 242, 245, 248, 279, 288, 290, 302, 305, 322, 325, 338, 345, 263, 278, 196, 257 și 3 case fără număr. În total din 583 de familii, 55 adică 9.4% nu au descendenți direcți. Lipsa de descendenți direcți după cum am văzut se datorește mai mult mortalității urcate, în special mortalității infantile, și nu atât fertilității reduse. În orice caz de acum înainte va interveni și fertilitatea redusă, iar perspectiva unei creșteri normale a populației are șanse foarte mici.

CAP. VI.

CAUZELE DEPOPULĂRII. CONCLUZII.

Contribuțiunile pe cari le aduce studiul demografic de față cauzelor depopulării Banatului, în unele direcții completează constatările din Vărădia în cele mai multe însă aduce fapte noi.

Depopularea comunei Banloc s'a produs în special prin emigrări și mortalitate urcată și mai puțin în urma natalității scăzute.

a) **Emigrarea** celor 508 locuitori sau chiar mai mulți, a avut loc continuu în cursul intervalului dela 1920—1930.

Gauzele plecării au fost economico-sociale. Gei emigrați cu familia întreagă, în majoritate fiind săraci s'au dus cu gândul nu numai pentru a-și câștiga existența mai ușor în alte regiuni, ci cu dorința de a aduna avere. Gei plecați individual, muncitori necalificați sau meseriași și industriași, au fost nevoiți să-și părăsească comuna din cauza, că părinții în cele mai multe cazuri n'au voit sau nu au putut să le dea capitalul inițial necesar deschiderii unui atelier de altfel util în comună.

b) **Mortalitatea** atât în general, cât și în special, cea infantilă, cea din vârsta preșcolară, școlară, a adolescenților și chiar a adulților, dela data de când avem înregistrări și până în 1933 a fost foarte urcată, având proporții mai mari decât satele din Transilvania.

Între proporțiile urcate a mortalității generale și infantile și între condițiile economice, culturale, sociale și igienice rele a populației, am aflat asociații foarte apropiate.

În fiecare grupă de vârstă a populației, stările patologice și bolile diagnosticate în cursul examenului medical s'au suprapus cauzelor de deces stabilite dela 1920—1933 și sunt în asociație pozitivă cu factorii patologici primari evidențiați în cursul anchetei din casă în casă. Lipsa totală a ocrotirii mamei și copilului de prima vârstă, alimentația defectuoasă din toate vârstele copiilor și chiar a adulților, lipsa de educație igienică în general și în special față de tuberculoză sunt condiții pe cari se grezează cele mai multe boli.

În majoritate acești factori pot fi combătuți și eliminați prin agenții medicinei preventive.

c) **Natalitatea** dela 1927 încoace a început să se reducă simțitor, nu din cauza numărului mic de femei în stape de procreare, nici din cauze biologice, fiindcă atât bărbații cât și femeile adulte au sănătatea fizică destul de normală deși frecvența îmbolnăvirilor poate că e cu ceva mai urcată decât în alte regiuni, ci din cauze voite.

Prin mijloace anti-concepționale 32.8% din femei și-au redus fecunditatea, iar prin avorturi provocate 57.8% și-au diminuat fertilitatea.

Femeile cari acum au vârsta de procreare, nasc în medie generală 3.1 copii, cele înstărite nasc 2.5, iar cele sărace nasc 3.6 copii. Familiile sărace au mai mulți copii decât cele înstărite fiindcă consideră brațele de muncă ale copiilor un capital de care au nevoie la bătrânețe.

Gauzele reale ale fertilității voit reduse nu sunt condițiile economice rele, ci depresiunea sufletească, lipsa conștinței de răspundere, gustul pentru lux, lipsa simțului de economie și evitarea fărâmișării averii.

d) **Familiile fără descendenți direcți**, se mulțumesc ca la bătrânețe să fie susținute, contra dreptului la moștenire, de oricine, chiar de nemți cum în unele sate din Banat s'a și întâmplat.

În Banloc, locul numai a două familii a fost luat de nemți.

e) **Îmbătrânirea populației.** Datorită natalității din ce în ce mai redusă și mortalității infantile urcate și din cauza emigrării în special de tineri, populația dela recensământul din 1910 până la cel din 1930 a îmbătrânit simțitor dar nu catastrofal ca în Vărădia.

Astfel, dacă nu se vor lua măsuri urgente contra mortalității infantile, mai târziu orice intervenție pentru refacerea numerică și structurală a populației cu siguranță va da eșec din cauza unei proporții prea mici de locuitori tineri capabili de procreare.

Criteriile pentru diagnoza rasială.

de

I. FĂCĂOARU.

Înainte de a ne ocupa cu compoziția rasială a poporului român, socotim potrivit să lămurim criteriile pentru determinarea rasei. Ne limităm la descrierea deosebirilor somatice, deși azi nu se poate vorbi de „rasă“ fără a nu descrie odată cu însușirile fizice caracteristice și psihicul corespunzător. Antropologia este încă lipsită de metode obiective pentru cercetarea însușirilor psihice, iar la intuiție renunțăm din motive legitime: prețuim o mână de fapte sigure mai mult decât cea mai strălucită discuție speculativă.

* * *

Ce este „rasa“? Vorbim de rase când ne referim la albi, negri, mongoli ș. a. Când însă ne referim la diferitele variante dinăuntrul rasei albe, ar fi poate mai potrivit să vorbim de „subrase“. Se și întrebuițează uneori termenul „tip“ pentru „rasă“ sau „subrasă“. Sinonime sunt și noțiunile: tip rasial, tip antropologic sau tip genetic. Rămânem totuși la termenul rasă, pentru că e mai ușoară întrebuițarea lui. Păstrăm și termenul „tip“, dar prin el vom înțelege varianta unei rase din regiuni sau straturi sociale diferite.

Prin rasă, înțelegem la animale o anumită varietate a unei specii. La om, înțelegem prin rasă un grup de indivizi ale căror însușiri sunt moștenite dela strămoși. Rasa este o noțiune biologică și se referă în primul rând la înfățișarea fizică (antropologia descriptivă). Cuvântul „rasă“ este de origină semitică. În arabă e „râs“ și înseamnă origină, început. A trecut în spaniolă și franceză, de unde l-am luat noi.

„O rasă“ — definește Günther acest concept — „este reprezentată de o grupă de oameni, care se deosebește printr'o îmbinare de caractere fizice și psihice proprie ei, de orice altă grupă de oameni și care neconținut dă naștere altor oameni asemănători“. Definiția lui Günther este cea mai bună între definițiile date până acum. Decât, el lasă deoparte condiția stabilirii obiective a asemănărilor și deosebirilor, admite în definiție ca fapt stabilit existența deosebirilor psihice tot așa de nete ca și cele fizice și omite peristaza. Definiția încercată de noi, credem că ocolește aceste neajunsuri. Prin rasă, înțelegem o grupă de oameni, ale căror însușiri fizice și psihice genotipice și fenotipice sunt așa de caracteristice, încât asemănările

între indivizii grupei ca și caracterele deosebitoare de alte grupe să poată fi metric și descriptiv stabilite.

Determinant pentru structura individualității fizice este negreșit totalitatea dispozițiilor ereditare, la cari se referă Günther, când vorbește de nașterea unor oameni asemănători grupei. Genotipul rămâne cel puțin în parte ascuns și nu-l putem determina obiectiv. Când ne ocupăm de conceptul rasă, suntem obligați să ținem seamă și de influența mediului, chiar dacă, așa cum se admite azi la lumina experienței, rolul condițiilor externe este cu mult mai mic față de factorii endogeni. Genotipuri identice supuse unor medii foarte deosebite, devin fenotipuri deosebite.

Asta este rasa, dar trebuie să adăugăm un cuvânt și despre ceea ce nu este rasa. Pe alocurea și uneori chiar în manuale didactice, se mai vorbește încă de rasă latină, germană sau slavă. Rasa nu este nici limbă, nici poporanism, nici stat, nici religie, nici naționalitate. Rasa nu poate fi sinonimă cu națiunea și nu putem vorbi de rasa italiană, engleză sau greacă. Popoarele europene se deosebesc între ele ca limbă, religie, naționalitate etc., dar ca rasă, ele sunt alcătuite cam din aceleași tipuri antropologice.

Scurt istoric. Știința raselor umane ia ființă în sec. XIX. Suedezul A. Retzius recurge în 1840 la indicele cefalic, încercând împărțirea raselor pe baza acestui indice. Paul Broca (1824—1880) întemeiază École d'Anthropologie și elaborează pentru prima dată metoda antropometrică în studiul raselor umane. Progrese în domeniul antropologiei s'au făcut cu Topinard, Quatrefages, Deniker (Franța), iar mai de curând cu Livi (Italia), Beddoe (Anglia), Ripley (America), R. Martin și Th. Mollison (Germania). Scriitorii mai bine cunoscuți: Gobineau, Chamberlain, Vacher de Lapouge s'au ocupat mai mult cu filozofia raselor, nu cu studiul lor științific.

Străbunii omului de azi. Vechimea omului este socotită între $\frac{1}{3}$ —1 milion de ani. Infățișarea străbunului nostru „s'a umanizat” dela o epocă la alta. Acea verigă în lanțul care leagă pe om de mai mușele antropoide — *pitecantropus erectus* — avea o infățișare apropiată de a cimpanzeului. Craniul este de o conformație foarte apropiată de aceea a antropoidelor. Capacitatea craniană e cam de 850 cmc., superioară capacității antropoidelor care nu depășește 600 cmc., dar inferioară oricărei rase de azi¹. O reconstituire a lui pite-

¹ Capacitatea medie craniană europeană = 1550 cmc. Totuși, Tappiner a găsit în Tirol o capacitate craniană de 880 cmc.

cantropus lipsește, dar înlesnim comparația unui negru cu antropoi-
dele în Fig. 1 (A se vedea pag. 361).

Infățișarea cea mai primitivă a omului o găsim la *Homo primi-*
genius deacum o sută sau mai multe de mii de ani în urmă.¹

Statura omului primigen e scundă: cel mult 160.0 cm. Boule
fixează la 154—158 cm. statura omului dela Neandertal. Ciâtul scurt,
gros. Umerii largi, puternici. Capul lung, cu indicele cefalic 75. Capa-
citatea craniană a omului dela Neandertal e de 1408 cmc. și în genere,
capacitatea omului fosil corespunde celeia a raselor primitive de azi.
Calota joasă, fruntea mică, dată foarte mult înapoi. Fața largă și scundă.
Nasul scurt, foarte puțin ridicat, larg la bază, cu rădăcina extrem de
adâncită. Ochii adânciți sub niște adevărate viziere: torii supraorbitali
masivi și foarte proiectați. Maxilarele puternice și extrem de prognate.

Maxilarul inferior înalt, gros. Bărbia foarte negativă. Structura
dinților primitivă, așezați oblic, în afară. Gura în formă de bot, mare,
animalică, cum animalic este profilul feței extrem de frânt (în zigzag).
Urechile sus, mari, țuguiate și depărtate de cap. În raport cu capul,
partea inferioară a feței este cu mult mai dezvoltată, așa cum uneori
întâlnim cazuri mai atenuate numai la rasele cele mai primitive sau
la unii indivizi degenerați. Oamenii de specia Neandertal nu mai trăesc
azi, dar la oamenii din timpul nostru apar uneori caractere nean-
dertaloide.

O rasă mai evoluată a omului primigen, este omul epocii auri-
gnaciene.² Craniul acestuia — spune Klaatsch — este înalt și fru-
mos arcuit. Fața înaltă. Maxilarele masive. Bărbia este încă pronunțat
negativă. Deosebit de aceste două rase, dar poate dezvoltat din for-
mele evolute ale unor rase din Aurignac, este omul din Cro-
Magnon. Acesta ar fi un amestec între dolicoïdul înalt și brachioi-
dul scund. Cu omul cromagnon și numeroase alte schelete, avem o
a treia specie — *Homo sapiens*. Momentul apariției acestei for-
me se pune în epoca magdaleniană din paleoliticul superior — cam cu

---

¹ Antropologul Schwalbe este de părere — și acestei păreri se alătură
E. Fischer — că omul primigen trăește la începutul epocii Acheuleene în paleoli-
ticul inferior până la începutul epocii Mousteriene din paleoliticul mijlociu. Asta ar
fi cam cu o sută de mii de ani în urmă.

² Cu epoca aurignaciană începe paleoliticul superior — asta ar fi cam cu 25.000
de ani în urmă. Omul din Aurignac nu descinde din omul din Neandertal, care ar
fi dispărut complet.

10.000—16.000 ani în urmă. Tipului nobil al aceste rase îi corespunde o treaptă superioară de cultură.

Omul Cro-Magnon este înalt: bărbații au 165, 180, 189 și 194 cm. Craniul este mare, lung, cu o capacitate de 1600 cmc. în medie, calota înaltă, bine arcuită. Indicele cefalic 72.4. Fața ortognată scundă și largă, cavitățile orbitale foarte joase. Bărbia bine desvoltată.

Rasele de azi.

A vorbi de *homo sapiens* când ne referim la toate rasele de azi, este să facem o confuzie grea de urmări. E destul să ne gândim, că unele triburi de australieni contemporani sunt inferiori omului primigen din paleoliticul de mijloc sau chiar celui din paleoliticul vechiu, — de vreme ce nu știu să cioclească piatra, — pentru a înțelege cât de puțin îndreptățită ar fi înglobarea raselor de azi sub o singură denumire ca aceea de *homo sapiens*.

Procedând la o scurtă descriere a raselor trebuie să începem cu rasele primitive. Nu urmează de aici, că rasele primitive de azi ar egala sau ar fi încă superioare oamenilor din Aurignac sau Cro-Magnon. Filiațiunea rasei albe este alta decât aceea a raselor de culoare — o problemă pe care n-o vom atinge aici.

Între rasele cele mai primitive de azi sunt australienii, veda și pigmeii.

*Rasa australiană*¹⁾. Statura mijlocie. Capul lung. Fața mijlocie, prognatie extremă. Nasul cu rădăcina foarte adâncită, aripile nazale, grosolane și cărnoase. Văzută din profil, fața formează un fel de bot în regiunea maxilarelor, accentuat și mai mult prin bărbia negativă. Gura mare și buzele groase. Ochii bruni, închiși. Arcurile supra-orbitale puternic proiectate. Părul negru, ondulat sau creț. Pielea palidă neagră sau brună. Această rasă e răspândită în Australia. La venirea albilor în 1788, australienii erau în număr de vreo 200.000. De atunci numărul lor a scăzut și azi nu mai sunt decât vreo 5—600 de indivizi.

Veda — locuitorii din Ceylon. Statura scundă: bărbații cam de 153—157 cm., femeile 143—147 cm. Capul mic, lung. Fața largă și scundă, fără prognatie, maxilarele puternice. Părul scurt, rădăcina adâncită, aripile nazale larg arcuite. Buzele mari. Ochii adânciți, negri bruni. Părul negru brun, ușor ondulat. Pielea brună închisă. Veda sunt în nr. de circa 200.000 și nu se mai află puri decât în pădurile virgine ale Ceylon-ului. Triburi înrudite cu ei sunt senolii din Malaca și toala din Celebes.

Pigmeii au statura medie de 141 cm., femeile de 130 cm. Indivizii cei mai înalți nu trec de 150 cm. Forma corpului e butucănoasă, membrele scurte. Capul scurt și rotund. Față scundă și largă. Nasul grosolan, scurt și turtit, cu rădăcina foarte adâncită. Fruntea proiectată și abruptă. Bărbia negativă. Gura largă, buzele groase și convexe. Pilozitatea corporală bogată. Ochii bruni închiși. Părul negru brun, foarte creț, păslos. Pielea brună galbenă. Pigmeii locuiesc în centrul Africii.

Malaezii. Provin din încrucișarea mongolilor cu negrii. Statura înaltă, nasul mare și grosolan, cu rădăcina adâncită, vârful cărnos și aripile nazale puternice. Po-

¹⁾ Costul necesitat de clișee ne silește să renunțăm la ilustrarea cu chipurile rasiale cuvenite unui asemenea text.

meții proecțați. Gura mare, buzele cărnoase. Ochii bruni închiși. Părul brun închis, tare și creț. Pielea brună închisă. Rasa e răspândită în Insulele melaneze și în Noua Guinee.

Negrii. Statura înaltă, circa 169 cm. în medie la bărbați; membrele lungi, mâinile și picioarele lungi și înguste. Capul lung, occiputul arcuit. Fața largă, ovală. Nasul larg, rădăcina adâncă, aripile nazale umflata, nările cu axa longitudinală aproape perpendiculară pe planul sagital al feței. Fruntea de înălțime mijlocie, puternic arcuită, sprâncenele disparente. Maxilarele masive, proectate, prognatie aproape în toate cazurile. Bărbia slab dezvoltată și dată înapoi. Pomeții proecțați. Gura mare cu buzele foarte groase, răfsrânte. Ochii bruni închiși. Părul creț și negru brun. Culoarea pielii brună închisă (ca șocolada). Negrii sunt răspândiți în toată Africa, tipul cel mai pur se găsește mai ales în centrul și sudvestul Africei.

Rasa galbenă. Statura scundă, în medie de 158 cm., corpul îndesat și trunchiul lung, membrele scurte. Capul scurt și rotund. Fața largă și turtită. Nasul mic, cu spina dreaptă sau ușor concavă, rădăcina puțin adâncită. Pomeții proecțați, unghiul maxilar proectat. Bărbia mică și rotundă. Ochii bruni închiși, unghiul ocular intern acoperit de o cută, care dă în pielea obrazului (așa numită cuta mongolă). Părul brun închis sau negru, întins. Pilozitatea corpului săracă. Pielea gălbue. Noii născuți au în regiunea sacrală pata mongolă, care dispore în cursul dezvoltării. Mongolii sunt răspândiți mai ales în centrul și nordvestul Asiei: chinezi, japonezi, manciurieni, tibetani.

Amerindianii sau indianii nordamericani. Această rasă e un amestec de mongoli cu europeni. Piei roșii au fost numiți din cauza fardării înainte de a pleca la luptă¹⁾. În realitate pielea lor are o nuanță gălbue. Fața osoasă, părul negru, întins, gras.

* * *

Criteriile pentru determinarea rasială sunt numeroase, dar în-deobște ne limităm la 7 sau numai la 6. 1. statura, 2. indicele cefalic, 3. indicele facial, 4. indicele nazal, 5. culoarea ochilor și 6. culoarea părului. Renunțăm la al treilea caracter descriptiv, din complexul pigmentar tegumentar: *culoarea feței*, pentru a cărui măsurare nu avem încă un instrument potrivit. În afară de aceste caractere, vom menționa și alte însușiri somatice proprii unei anumite rase de mai puțină însemnătate.

Ordinea criteriilor pentru determinarea rasială n'are nimic a face cu o ierarhizare după importanța lor. Totuși însemnătatea lor nu este aceeaș. Caracterul cel mai puțin însemnat este tocmai *statura*. Statura este expusă variațiilor datorită mediului. Dintre celelalte însușiri, unele sunt într'o mică măsură expuse influențelor externe, cum este forma

¹⁾ De curând, Dr. Gordon T. Bowles, asistent pentru antropologie la Universitatea din Harvard a descoperit pe podișul Tibetului o rasă foarte asemănătoare cu pielea roșii din America de Nord. Ambele rase au pomeții înalți, nas prominent, buze subțiri și piele roșie (?). Proporția acestui tip în populația tibetană e cam de 10%. Ipoteza lui: în timp ce o ramură a emigrat către Tibet, o altă ramură a aceleiași rase a emigrat spre nord-est prin strămoșii lui Bering în America. Descoperirea antropologului american ar infirma vechea ipoteză.

capului, altele se schimbă cu etatea, cum este culoarea părului iar celelalte caractere: forma feței, forma nasului și culoarea irisului variază foarte puțin cu etatea și rămân aproape complet la adăpost de influența mediului: ocupație, climă, alimentație etc.

Criteriul rasial cel mai însemnat este *indicele cefalic*. Diferite porțiuni ale creierului îndeplinesc funcțiuni de intensitate și calitate deosebite, se dezvoltă inegal ca urmare a funcțiunii inegale, iar forma creierului modelează corespunzător învelișul. În trecut, antropologii căutau să ia indicele cefalic drept singurul criteriu de diviziune al raselor: dolicocefali¹ bruni în sudul Europei (rasa mediterană) dolicocefali blonzi în nord (rasa nordică) și brachicefalii¹ în mijlocul continentului (alpinii). S'a văzut curând, că acest criteriu nu ajunge. S'a recurs atunci la structura feței, considerându-se diametrele faciale, conturul feței, linia frunții, a nasului, poziția dinților și a gurei și formația bărbiei. Mărimea, forma și poziția bărbiei constituie un caracter, corelat cu spiritualitatea și nivelul de evoluție al rasei.

De asemenea fruntea, buzele, pomeții obrajilor, deschizătura palpebrală, sprâncenele, urechile ș. a. Conturul feței ar fi netăgăduit, interesant, dar până acum nu avem nici un mijloc de a-l exprima precis, altfel de cât în termenii simplei intuirii. Ne rămâne *forma feței* exprimată în raportul dintre lărgimea și înălțimea ei morfologică.

Forma nasului, mărimea și proeminența lui, are o însemnătate rasială, care reiese nu numai din considerarea variațiilor morfologice ale acestui organ cu evoluția omului, dar și din cercetări experimentale, pe cari nu le putem menționa aici.

Pentru precizarea complexului pigmentar ne oprim la *culoarea ochilor* sau pigmentația irisului și *culoarea părului*. Dacă intensitatea pigmentării — păr negru sau ochi negri — ca și fenomenul opus, absența pigmentării — ochii curat albaștri sau părul curat blond — constituie un semn de puritate al rasei, apoi amestecul acestor caractere, cum sunt irisul de pigmentație nedefinită, un păr de culoare intermediară sau un păr de culoare blondă aurie dar creț, gros și tare, sunt indiciile unei intense bastardizări.

Denumirea și descrierea raselor europene.

Deniker admitea șase rase principale și patru secundare. Pentru antropologii de azi raportul între aceste două categorii de rase

¹ În locul termenilor „dolicocefali“ și „brachicefali“ vom întrebuința deseori termenii românești „cap lung“ și „cap scurt“.

este inversat. Rasele secundare sunt sau reprezentate într-o mică proporție sau derivă din amestecul raselor principale. Ordinea în care redăm rasele europene n'are nimic a face nici cu proporția lor în populația continentului nostru, nici cu ierarhia lor.

Pentru denumirea raselor nu există nici o convenție internațională: fiecare antropolog întrebuințează termenii ce-i crede el mai potrivii. În lucrările noastre am întrebuințat denumirile cele mai cunoscute. Ne-am ferit de schimbări arbitrare. Când am schimbat totuși un termen, am făcut-o pentru că el corespunde mai exact realităților dela noi. Pentru orientare în haosul de termeni, redăm și denumirile mai vechi ale raselor.

Rasele europene principale.

*Rasa alpină*¹⁾.

Este rasa denumită celtică de Broca. Deniker o numea rasă occidentală sau cevenolă; Ripley alpină; Lapquge homo alpinus; Sergi eurasiatică; Höllder turanică; Beddoe averniană; His-Rütimeyer tipus Disentis; Virchow brachicefalii sudgermanici; Retzius brachicefalii ortognați sau slavico-retică; Wilser rasa cu cap rotund; unii antropologi o numesc azi încă turanică sau mongolidă; Czekanowski o numește laponoidă, iar Günther rasa estică.

Statura și corpul. Înălțimea x — 165 m.²⁾ Trunchiul îndesat și în raport cu membrele inferioare lung. Membrele superioare scurte. Corpul îndesat, gros, greoi, părțile moi bine dezvoltate. Pulpele puternice și scurte. Măinile și picioarele largi, degetele scurte și groase. La femei plinătatea formelor corporale și faciale esta și mai accentuată. *Capul.* Omul alpin dela noi și mai ales cel din Ardeal este brachi și hiperbrachicefal, capul sferic, cu indicele cefalic mediu de 90. Occiputul ușor arcuit. Un mare număr de elemente alpine depășesc indicele de 100. Fruntea este scundă și rotunjită. *Fafa* e rotunjită, scundă și largă, cu indicele facial mediu de 80. Pomeții accentuați. Bărbia mică, ștearsă, rotunjită. Uneori bărbia poate fi destul de proiectată, de cele mai multe ori e dată înapoi. Șanțul mento-labial e puțin pronunțat. Linia care unește bărbia cu punctul de sub nas (pogonion=subnazale), nu e în prelungirea liniei

¹⁾ La finele articolului anexăm pentru fiecare rasă principală tipuri din ambele sexe, restrângându-ne pentru rasele secundare și renunțând la ilustrarea raselor de origină extra-europeană. Fotografiiile sunt luate de autor.

²⁾ Pentru a evita repetări greoaie vom da numai statura bărbatului. Statura medie a femeii se deduce din aceea e bărbatului scăzând 10 cm.

fruntei, cu care formează un unghiu și care este în general mai mare la bărbați ca la femei. Fruntea puțin bombată, protuberanțele frontale accentuate. Arcurile supraorbitale disparente. *Nasul* mic, grosolan uneori, cu spinarea concavă, rădăcina adâncită, vârful în sus, nările aparente, baza cărnoasă. Indicele nazal 66 — x.

Complexul pigmentar. Ochii bruni, bruni deschis sau verzui închis. Deschizătura palpebrală puțin deschisă, ochii mici, puțin expresivi, privirea uneori încrunțată. Părul brun sau negru, lins, deseori aspru. Tenul deschis, brun deschis, ușor gălbui. Pielea e deosebit de groasă și apare lipsită de frăgezime, fiind insuficient scăldată de sânge.

Din cauza denumirii, s'ar crede că oamenii alpini se găsesc numai în Alpi sau că mediul alpin ne lămurește înfățișarea fizică și psihică a acestei rase. Rasa alpină e răspândită mai ales în centrul și sudul Franței, în Elveția, Cehoslovacia, Ungaria, la noi și în peninsula balcanică. La noi găsim elementul alpin în toate provinciile. În Transilvania, prin unele sate din munții apuseni, se află în proporția cea mai însemnată.

BCU Cluj / *Rasa dinarică.* City Library Cluj

sau adriatică după Deniker, armenoïdă după Czekanowski. Hölder numea oamenii de acest tip retosarmați sau tipul sarmat. Ripley, care se mărginea la trei rase: alpină, mediterană și nordică, nu da niciun loc rasei dinarice, crezând că e vorba de o ramificație a rasei alpine. Weninger identifică în aceeaș rasă tipul dinaric cu tipul vestasiatic. Unii dintre antropologii cei mai autorizați (Fischer, Günther), cred că rasa dinarică este o ramură a rasei vestasiatice sau armenoïde.

Statura medie 170 cm., corpul svelt. Trunchiul lung. Capul scurt și înalt, occiputul abrupt. Mai ales la bărbați occiputul apare ca și cum ar fi retezat. *Fața* osoasă, lungă și îngustă, ovală sau ascuțită. Indicele facial 85 — x. Cel mai frecvent indice facial este între 90—95. Bărbaia înaltă, puternică și deseori proeminentă. *Nasul* mare ca la nicio altă rasă, proeminent, drept sau acvilin, cu rădăcina ridicată, către bază cărnos. Indicele nazal x — 60. Dela nări spre colțurile gurei, fața e brăzdată la bărbați de șanțul nazo-labial, ceea ce dă feței dinarice o expresie caracteristică. La femei trăsăturile corporale și fiziognomice sunt atenuate, rămân totuș destul de aspre. *Pigmentafia.* Ochii bruni sau negri. Părul brun sau negru, bogat. O femeie cu părul cel mai lung din materialul nostru (126 cm.) era de rasă dinarică. Bărbații au barba și mustățile dese. Uneori regiunea buzei superioare e păroasă la femei. Deseori părul e gros și drept (lins). Expresia ochilor la rasa dinarică este îndrăzneță, uneori

morocănoasă, mândră; încredere de sine. Pielea feței arămie, brună deschisă. La noi întâlnim rasa dinarică mai ales în părțile muntoase ale țării. Focarul acestei rase îl găsim în munții dinarici, apoi în peninsula balcanică, în Bosnia, Herzegovina, Croația, Slovenia, Albania, în centrul Europei și în Alpii tirolezi.

Rasa mediterană.

sau *homo mediterraneus* a lui Lapouge. Sergi a numit această rasă eurăfricană. Deniker îi găsea două subdiviziuni: ibero-insulară și litorală sau atlanto-mediterană. Czekanowski o numește nord-vestică, Günther vestică.

Statura cea mai scundă între toate rasele europene, cu media 161 cm. Membrele bine proporționate, lungi și svelte. Corpul svelt, de constituție delicată. Umerii bărbaților sunt înguști, șoldurile relativ largi. Femeile au șoldurile foarte largi, ceea ce le dă un caracter accentuat de feminitate. Gâtul, umerii, membrele superioare și inferioare, picioarele, mâinile, și degetele sunt bine proporționate. Femeea mediterană reprezintă tipul feminității în chipul cel mai desăvârșit. *Capul* lung, occiputul foarte bine arcuit la tipul vest-european, nu e cazul cu tipul dela noi. Indicele cefalic mediu 74. *Fața* ovală, plină de grație și delicateță. Indicele facial 86 — x: Expresia fiziognomică foarte vioae. *Nasul* drept, îngust cu rădăcina ridicată și groasă. Vârful ușor îndoit în jos. Fruntea înaltă, netedă și dreaptă. Bărbia nu prea pronunțată, uneori pozitivă. Gura expresivă cu buzele cărnoase, în formă de inimă uneori.

Pigmentația. *Ochii* mari bruni sau negri. Deschizătura palpebrală largă. Expresia ochilor este caldă, vioae și senină. *Părul* brun, negru, de formă ondulată sau buclată, cu structura fină. Pielea feței brună-deschisă sau brună; se bronzează repede la soare. Nordicii înșiși recunosc, că femeile mediterane sunt „de o frumuseță îmbătătoare“. În cercetările făcute la „National Gallery“ din Londra, Havelock Ellis a stabilit, că frumusețile celebre feminine se recrutează dintre femeile de rasă mediterană.

În Europa, oamenii mediterani să găsească în Spania, centrul și sudul Italiei, apoi în Franța, în Belgia, Olanda, în sudul Angliei, în Irlanda și în sudvestul Norvegiei. La noi, elementele mediterane se găsească într'o proporție mai mare în vechea țară.

Rasa nordică.

este termenul întrebuințat de Deniker. Retzius și Hölder numesc oamenii acestei rase de tip germanic, Broca tipul cimeric, His-Rütimeyer tipul munților

înalți, Virchow rasă francă, Linné și Lapouge întrebunțau denumirea de *homo europeus*, Ripley rasă teutonică.

Statura înaltă, 170 cm. În nordul Europei se întâlnesc destul de des oameni cu o statură de 190 cm. Perioada dezvoltării se începe mai târziu ca la celelalte rase, încât statura crește cu o însemnată câțime până către 25 ani. Corpul svelt, membrele inferioare îndeobște foarte lungi. Umerii bărbatului nordic sunt bine dezvoltate, șoldurile lui sunt dimpotrivă strâmte. Alături de femeia mediterană, femeia nordică reprezintă tipul feminității desăvârșite: corp svelt, bine proporționat și pulpele pline. Gâtul svelt, liber.

Capul lung, îngust, cu indicele cefalic $x - 79$. Lungimea medie a craniului e de 19,5 cm. Occiputul proiectat, ca la rasa mediterană. Protuberanțele occipitale externe sunt accentuate. Fruntea înaltă și îngustă, uneori dată înapoi. *Fața* lungă și îngustă, cu indicele facial $85 - x$. Pomeții dispărenți. *Nasul* lung, uneori frânt, mai puțin drept ca la rasa dinarică, cu indicele nazal $x - 60$. Baza de jos e orizontală, rădăcina ridicată, uneori spinarea nasului e în prelungirea frunții. Bărbia e accentuată, colțuroasă, dar mai puțin masivă ca la rasa dinarică, uneori e ușor negativă. *Văzută din profil*, fața e dreaptă, dar nu rareori — și asta se întâmplă mai ales cu elementele din straturile sociale de jos — maxilarele sunt puțin proiectate. Linia care atinge bărbia și regiunea de sub nas (pogonion-subnazale) formează un unghi cu linia tangențială la frunte. Impresia de „bot“ lăsată uneori de un asemenea profil, și pe care o avem câteodată la rasa dinarică, provine nu atât din cauza prognatiei, care e rară, cât mai ales din cauza frunții dată înapoi. Acest profil e și mai frânt, când se adaogă și bărbia negativă. Fruntea înaltă și îngustă, arcurile supraorbitale accentuate. Gura expresivă, buzele sunt de cele mai multe ori subțiri, dar ele pot fi și cărnoase. Liniile fiziognomice, clare și pregnante.

Pigmentația. Ochii de pigmentație slabă, mai totdeauna albaștri. În centrul și sud-estul Europei ochii pot fi și albaștri spălăciți, verzi, albaștri-cenușii, sau cenușii. Abaterea dela nuanța albastră și accentuarea pigmentației irisului este un indiciu al amestecului cu rase de pigmentație bogată. Expresia ochilor indică stăpânirea și încrederea în sine, ca la rasa dinarică. Expresia ochilor la bărbați e aspră, virilă, hotărâtă. La rasa nordică din Germania și mai ales în clasele conducătoare, această asprime a privirii lasă impresia unei virilități crude, sălbatece. (Nietzsche vorbea de „bestia blondă“ și vorba lui amintește

de descrierile vechilor germani lăsate de Cezar și Tacitus.¹⁾ La femeea nordică, severitatea în expresia feței este mult atenuată. Această expresie, în parte serioasă, în parte severă, face din femeea nordică o „frumuseță rece“. Părul de pigmentație slabă, îl găsim dela blond-argintiu sau auriu în regiunile unde rasa nordică este mai pură, către blond închis sau blond-castaniu în regiunile amestecurilor rasiale puternice. Structura: subțire, moale și mătășos îndeobște. Deseori e ondulat. Pielea este săracă în pigment: albă-roză, gălbue sau albă roșcată. Oamenii cu părul roș au pistrui mai totdeauna și acesta e cazul cu rasa nordică.

În Scandinavia găsim cele mai pure tipuri de rasă nordică și în proporția cea mai mare. Urmează Scoția, apoi nordul Germaniei, Anglia și unele regiuni din Rusia. Într'o proporție mai mică oamenii de rasă nordică sunt răspândiți în întreaga Europă, în vestul Siberiei și în America de Nord.

Rasele europene secundare.

Pe lângă cele patru rase menționate, mai sunt în Europa alte 4—5 rase derivate fie din amestecul celor patru între ele, fie de origină încă nelămurită, fie de origină asiatică. Numărul acestora nu se poate limita la patru sau la șase: în sud-estul Europei sunt numeroase țări a căror compoziție rasială nu este încă cercetată. Chiar la noi, întâlnim un tip de rasă destul de frecvent, mai ales în unele regiuni din Carpați, cum e în Vrancea: înalt, sau foarte înalt, viguros, brachicefal, fața alungită și plină, pigmentația forte ca la rasa mediterană. Deseori fața este mai arămie ca la dinarici. Acest tip se aseamănă cu rasa dalică în multe caractere somatice. Dar, pe când rasa dalică e blondă, tipul nostru e brun. D. H. Sanielevici a întâlnit acest tip și în Muntenia și D-Sa I-a și numit „dalicul brun“. Am înclinat să numim omul cu asemenea trăsături „tipul carpatic“. Denumirea nu are mare însemnătate. Ceea ce trebuie să stabilim este: 1. pro-

¹⁾ Departe de a identifica pe vechii germani și germanii de azi cu rasa nordică, se pare că în antichitate elementul blond, dacă nu intra exclusiv în compoziția popoarelor germanice de pe atunci, apoi forma cu siguranță grosul populației, așa cum astăzi e cazul numai cu unele sate ascunse în regiunile muntoase ale Suediei sau în fiordurile Norvegiei, unde rasa nordică e în proporție de peste 99%. Tacit descrie pe vechii germani ca pe o „rasă pură, ochi albaștri, cruzi, păr roș, înalți, viguroși“ etc. (Burnouf, J. W.: Oeuvres complètes de Tacite). Tacit vorbește de fața amenințătoare — pe care o găsim la germanii de azi, ca și „privirea îngrozitoare“ de care vorbește Cezar.

porția în care întâlnim la noi acest tip, despre care antropologia europeană nu s'a ocupat; 2. care este tipul mediu al acestei rase, și 3. în ce regiune îl găsim mai des. Denumirea cea mai potrivită abia atunci va fi cu putință.

Ca și pentru rasele principale, nu ne preocupă gândul vreunei ierarhizări în orânduirea raselor sau amestecurilor de rase ce urmează.

Rasa dalică.

Germanii numesc această rasă tipul felic al rasei nordice — dela provincia Westfalen. I se mai spune și rasă dalică — dela regiunea Dalarna (Suedia) — denumire pe care o socotim mai potrivită. Morrison neagă independența acestui tip. Că această rasă e o ramură a celei nordice sau o rasă deosebită, rămâne o chestiune de stabilit.

Statura înaltă, osatura masivă, corpul greoi, trunchiul puternic și membrele lungi. Gâtul îndesat. Măinile și picioarele late. Pilozitatea corporală slabă. *Capul* de formă mijlocie, cu preponderența brachicefaliei. Occiputul mai puțin arcuit ca la rasa nordică. *Fața* largă, ortognată, maxilarul inferior puternic. Pomeții și unghiul maxilar accentuate. Osatura feței masivă. *Nasul* proiectat, drept și gros, rădăcina înaltă, aripile nazale arcuite și cărnoase. *Fruntea* înaltă și largă. Sprâncenele orizontale. Gura mare și dreaptă (în forma unei guri de pușculiță), buzele subțiri. *Bărbia* puternică, pozitivă. *Ochii* albaștri, verzui sau albaștri — cenușii. Pleoapele superioare au o cută pronunțată, iar cele inferioare formează în etatea mai înaintată un fel de buzunări. *Ochii* adânciți în orbite. *Părul* blond, blond roșcat sau blond închis. Forma părului: lins sau ondulat. Tenul roz-alb. Tipul cel mai pur îl întâlnim în nord-vestul Germaniei și în Suedia.

Rasa Esteuropeană.

Deniker a numit această rasă orientală, Sergi finică, Bounak baltică, Günther est-baltică și Czekanowski preslavică. I s'a mai spus, alpină blondă. Von Eickstedt esteuropidă, termen pe care-l socotim mai coresponsător.

Statura mijlocie, 163 cm. în medie, ceva mai înaltă ca rasa alpină. Osatura puternică, umerii largi, pieptul dezvoltat. Trunchiul greoi, gamba scurte și arcuite. Măinile și picioarele scurte și late. Gâtul îndesat. La femei, șoldurile largi. *Capul* rotund, scurt și cam

colțuros; occiputul puțin arcuit. Indicele cefalic 80 — x. *Fața* pentagonală, patrată sau rotundă. *Nasul* grosolan deseori și puțin proeminent, spinarea nasului concavă, rădăcina de înălțime mijlocie și nările aparente și aripile nazale cărnoase. Fruntea înaltă și largă, sprâncenele arcuite. Pomeții și unghiul maxilar foarte proiectate. Buzele pline. Trăsăturile sunt mai puțin rotunjite și mai puțin pregnante. *Ochii* cenușii, albaștri spălăciți sau albaștri. *Cută* mare la pleoapa superioară, deschizătura palpebrală îngustă. *Privirea* deseori posomorâtă. *Părul* blond cenușiu, blond sau blond închis; structura: tare, drept. *Tenul* alb ca fildeşul, deschis, dar mai puțin roz ca la rasa nordică. *Îndeobște* se pot deosebi ușoare trăsături asiatice. *Întâlnim* tipul cel mai pur în Europa de Est: în țările baltice, în nordul și estul Europei, în Finlanda, Prusia estică, Polonia, Rusia, Ungaria, Cehoslovacia și în proporție mai mică la noi, mai ales în Transilvania.

Rasa orientală.

Denumirea e dată de antropologul Eugen Fischer și nu trebuie să se confunde cu „rasa orientală“ a lui Deniker, numită azi est-europeană sau est-baltică.

Această rasă e privită ca o ramificație a rasei mediterane, „două ramuri dintr'o rădăcină“ (Fischer). În cercetările noastre am despărțit anevoc acest tip de tipul mediteran, cu care se aseamănă și ca înfățișare și probabil și ca psihic, totuși am găsit suficiente trăsături — îndeobște mai primitive ca la rasa mediterană — cari ne-au îndreptățit să procedăm la această separare. Trăsăturile tipului dela noi sunt mult mai atenuate față de tipul descris de Fischer — în sensul unei apropieri de tipul mediteran întâlnit la noi.

Statura scundă sau mijlocie, corpul svelt, membrele lungi. *Măinile* și *picioarele* înguste, *Capul* lung, occiputul arcuit. *Fața* îngustă, ovală. *Nasul* foarte convex către bază (îndoit pe porțiunea treimeii de jos), mic, fin, îngust, foarte puțin proeminent, cu rădăcina adâncă și îngustă; aripile nazale sunt puțin umflate, lăsând să se vadă pe rețele despărțitor al nărilor. *Gura* accentuată, buzele cărnoase și proiectate. *Bărbia* mică, deseori dată înapoi. *Șanțul mento-labil* foarte sus, sub buza inferioară. *Pomeții* slab accentuați. *Ochii* bruni sau bruni-închiși. *Deschizătura palpebrală* în formă de migdală, adică unghiul interior al ochiului e mai mult rotund, pe când unghiul exterior e ascuțit. Uneori deschizătura palpebrală are o direcție oblică dinăuntru către înafară, amintind forma mongolă a ochiului. *Părul* brun, brun închis, deseori ondulat. *Tenul* este deschis, mai deschis

decât la rasa mediterană, iar paloarea pielii se deosebete de albeața roză proprie celorlalte rase europene. Leagănul acestei rase este Asia vestică, Arabia și Palestina. Se întâlnește și în regiunile sud-est europene, în cari e răspândită rasa mediterană.

Rasa vestasiatică.

Von Eickstedt o numește armenidă, Czekanowski armenoidă. Mai e numită alarodică, capadochică, protoarmenică sau chiar rasa hetită. Ar fi rasa primară din care s'a ramificat apoi rasa dinarică infiltrându-se în Europa. Günther, crede că s'ar putea îmbina ambele ramuri într'o singură rasă, pe care el ar numi-o „caucaziană“¹⁾. Cele două ramuri ale acestei rase ar fi cea vestică sau tipul dinaric și cea estică sau tipul vestasiatic.

Statura mijlocie — mai scundă ca statura dinaricului. *Corpul* îndesat, cu o pilozitate bogată. *Capul* scurt, cu regiunea parietală arcuită, occiputul abrupt. *Fața* mai scundă ca la dinaric este de o lărgime mijlocie, partea inferioară a feței este dată înapoi — adică ambele maxilare și bărbia. *Nasul* proeminent, spinarea nasului convexă cu porțiunea cartilaginoasă îndoită și baza cărnoasă. *Bărbia* mică. *Ochii* bruni. *Părul* brun sau negru brun. *Tenul* arămiu. *Reprezentanții* cei mai puri ai acestei rase îi găsim în Caucazia: armenii au cea mai mare proporție din aceste elemente.

Vestasiaticii se întind atât spre nord de Marea Neagră cât și spre țărmul ei de sud în Asia Mică, în nordul Africei, mai puțin în peninsula balcanică și se răresc încpându din sud-estul Europei către nord-vestul continentului. Evreii aparțin în mare proporție tipului vestasiatic.

Trăsăturile rasiale ale evreilor. Spunem anume așa și nu „rasa judaică“. Greșit se vorbește de o „rasă evreiască“, care nu există. Datorită preceptelor religiei mozaice respectate dealungul atâtor veacuri, este verosimil, ca amestecul rasial al evreilor să nu fi avut intensitatea bastardizării continue, la cari au fost supuse toate popoarele europene. Din cauza proporției lor mari (la noi sunt 721.604

¹⁾ Denumirea de „rasă caucaziană“, care stăruie încă în unele manuale de școală, e un termen producător de confuzie. Johann Blumenbach (1752—1840) voia să înțeleagă prin acest termen populația de „rasă albă“, așadar întreaga populație a Europei, a Asiei vestice, a Arabiei și a Americii de Nord. El credea că locuitorii din munții Caucaz, Georgienii mai ales, erau cei mai puri reprezentanți ai rasii albe. Antropologia a renunțat demult la acest termen. Noul termen „caucazoid“ se întrebuintează azi pentru un mongol cu amestec european.

sau 4% din populația totală, după datele recensământului din 1930 date de d. Dr. Gh. Banu; în Germania sunt 600.000 sau 1%), s'ar cuveni să știm mai mult despre ei.

Ne oprim la câteva trăsături descrise de Galton și Jacobs. O precizare științifică a trăsăturilor specific evreești este dificilă. Și totuși acest specific există, de vreme ce în majoritatea cazurilor evreii se recunosc foarte ușor între ei și sunt recunoscuți și de arieni — într'o proporție ceva mai mică, e drept — și sunt recunoscuți chiar de către negri, cari deosibesc mai greu diferitele tipuri de albi. Explicația e, că avem aface în general nu numai cu un complex de trăsături fizice specifice, dar și cu o anumită atitudine, expresie și mimică proprie evreului.

Statura, mijlocie către scundă, cu media 162 cm. Intre sexe sunt mari deosebiri în privința constituției fizice: femeile sunt deseori neobișnuit de grase și greutatea lor medie întrece pe a bărbaților. Corpul îndesat cu membrele inferioare scurte. Mămile și picioarele înguste. Pieptul strâmt. Pulpele mici. Femeile au bazinul larg. O particularitate pe care am întâlnit-o foarte des la evreice sunt șoldurile ridicate, așa încât talia lor (circumferința abdominală minimă) se află mai sus ca la neevreice. *Capul* scurt. *Fafa* nu se deosibește în ce privește conturul de forma feței la rasele ariene. Buzele sunt mai cămoase ca la acestea. Buza inferioară e răsfrântă înainte deseori. Bărbia mică, negativă. *Nasul* coroiat. Indoitura vârfului în jos și aripile nazale aruncate în sus dau nasului o formă de 6 așa de caracteristică evreilor. *Ochii* sunt de cele mai multe ori bruni, dar sunt și evrei cu o slabă pigmentație a ochilor albaștri, verzui ș. a. nuanțe. Pleoapa superioară apare groasă, grea. Deschizătura palpebrală dă ochiului forma de migdală deseori. Strălucirea „umedă“ a ochilor în-tărește impresia de accentuată sensualitate cauzată de conformația buzelor. *Părul* brun sau negru. Cu deosebire în estul Europei sunt și evrei cu păr blond și mai ales roș sau roșcat. Printre evreice părul blond e mult mai rar. Structura: la cei mai mulți evrei părul este lins și tare. Forma creșă a părului indică amestecul cu negri¹⁾.

Dacă părul creș revelează elementul negroid, amestecul cu sânge mongol reiese din conturul chinez sau malaic al feței, întâlnit așa de des mai ales la evreii est-europeni, și căruia îi corespunde regulat o nuanță gălbue a tenului (Günther). Tenul este în medie mai închis ca la arieni, brun, gălbui, și mai rar e alb sau roz.

¹⁾ Scriitorul evreu Weininger observă: „Se pare că evreii au o anumită înrudire antropologică cu negrii și mongolii“.

Descrierea de mai sus e valabilă pentru media populației evrești. Pentru studenții evrei dela noi, se pare că unele valori diverg într-o însemnată măsură. Materialul nostru se referă la 100 de studenți evrei dela Universitatea din Cluj. Statura 170.7 cm.; i. cefalic 83.4; i. facial 92.3; i. nazal 55.7; ochii bruni¹; părul brun¹. Divergența își poate avea cauza în deosebirea antropologică dintre clasele sociale.

Cele două tipuri de evrei în Europa sunt: sefardici² sau sudici și askenazici sau estici. Primii se consideră superiori celor din urmă, față de cari au un oarecare dispreț.

Tipul sudic e de statură mijlocie, capul lung (se apropie de tipul mediteran), fața îngustă, curbura nasului ia o formă mai nobilă, nasul mai mare. Ochii mai apropiați de forma în migdală. Blonzii sunt rari printre evreii de acest tip. Buzele potrivite. Tenul clar dar nu roz. Tipul sudic e răspândit în nordul Africei, în țările din sud-estul Europei, în Franța și Olanda.

Tipul estic e de statură mică sau mijlocie, corpul îndesat, înclinație către obezitate, capul scurt, fața largă, scundă, nasul mai lat și mai mic. Ochii sunt deseori de pigmentație slabă; părul e deseori blond sau roș. Trăsăturile mongoloide apar destul de des. Tipul estic e răspândit mai ales în țările din vestul Europei în Polonia, Galizia, Rusia, la noi, în Germania și în Anglia.

Rasa indică.

Țigani sunt răspândiți în întreaga Europă. La noi sunt în număr de 252.561 sau în proporție de 1,4% în populația generală³). Statura scundă sau mai scundă decât media arienilor. În materialul nostru de 112 indivizi privind o colonie de țigani din jurul Clujului, statura medie a bărbaților e de 158.9 cm. Capul lung cu preponderența mezocefaliei, cu indicele cefalic mediu de 81.0. Fața este cam de aceeași formă ca la arieni, indicele facial 88.4. În schimb nasul

¹) Exact, după scara Martin-Schultz. media pentru culoarea irisului e 9, — bruni deschis. Pentru culoarea părului, media e 20 sau U după scara Fischer-Saller.

²) În ebraică: *Sepharad* = peninsula iberică, *Aschkenas* = Germania.

³) După datele recensământului din 1930 date de către d. Dr. Gh. Banu, avem o proporție de țigani mai mare decât proporția evreilor în Germania. La noi se adaugă împrejurarea agravantă, că această cifră nu cuprinde pe toți țiganii — mai ales cei așezați, plugari sau meseriași, mulți amestecați cu arieni. O mare parte din ei s'au declarat drept români, unguri sau alte naționalități. Materialul nostru privește o colonie de țigani așezați. Datele lui Pittard, care se referă mai ales la țiganii nomazi din Peninsula Balcanică și Dobrogea diferă cu ceva de ale noastre. După Pittard: statura 164.4 cm; i. cefalic 78.18; i. nazal 70.87. (Pittard E.: *Les Tziganes ou Bohémiens*.)

e mai larg cu indicele 67.4. Ochii bruni sau negri. Părul brun sau negru. Tenul brun închis, mai închis ca la orice rasă europeană. Țigani sunt în cea mai mare parte de sânge indian, dar sunt corciți cu aproape toate neamurile europene.

În Tabela nr. 1 dăm rezumativ criteriile principale pentru diagnoza rasială.

Proporția raselor în câteva țări europene.

Componentele rasiale în țările europene sunt aceleași. În general sunt reprezentate toate rasele în populația unei țări. Interesul problemei nu stă în întrebarea, câte rase sunt, ci în ce proporție intră fiecare rasă în compoziția genetică a unei țări? Răspunsul precis la această întrebare ar lămuri în primul rând cauzalitatea diferențierilor în structura socială — culturală, economică, politică, morală etc. Din păcate se știe prea puțin în această privință. Din tabela nr. 2, prelucrată după o altă asemănătoare dată de Matiegka¹, ne facem o idee de compoziția rasială a câtorva țări. •●

Adăugăm distribuția geografică a raselor în țara respectivă și câteva observații cu privire la natura materialului și importanța lui.

Cehii. În Cehoslovacia elementul nordic se află într'o mai mare proporție spre nord, elementul est european (estbaltic) în nord-est, iar elementul dinaric mai ales în sud-estul țării. Rasa alpină se găsește peste tot și formează elementul rasial de bază. Compoziția rasială reală a cehilor ar putea diferi puțin de cea dată de Matiegka, întrucât cunoscutul antropolog s'a servit de un material alcătuit din studenții universității din Praga. Asta, pentru că antropologia diferitelor straturi sociale nu este identică cu antropologia întregului corp etnic, iar numărul studenților nu este proporțional cu volumul straturilor sociale de origine, spre a socoti materialul reprezentativ. Nu știm nici care este extinderea materialului.

Polonezii. Cercetările lui Rosinski² cuprind 633 bărbați și tot atâtea femei din regiunea Nasielsk. Proporția foarte mare de elemente nordice este îndoelnică. S'ar putea să se fi însumat în această categorie elemente blonde mai mult sau mai puțin îndepărtate de tip. Pentru obiecțiunea noastră vorbește materialul lui Modrzewski pe 360 fineri meseriași între 16¹/₂—17¹/₂ ani din Varșovia, în care

¹ Matiegka, Weigner ș. a.: Die Gleichwertigkeit der europäischen Rassen und die Wege zu ihrer Vervollkommnung. Prag, 1935.

² Schwidetzki I.: Die Rassenforschung in Polen. Zeitschrift für Rassenkunde. I. Bd. 1935, 2 H. p. 177.

Tab. 1. — Diagnoza rasială.

Rasa	Statura	Capul	Fața	Nasul	Ochii	Părul
<i>Alpină</i>	x—165 cm. corp îndesat	i. cef.: mediu=90 rotund	i. fac. mediu=80 rotundă	i. nazal: 66—x scurt, concav	bruni	brun
<i>Dinarică</i>	168—172 cm. înaltă	i. cef.: 86—x scurt	i. fac.: 85—x ascuțită	i. naz.: x—60 acvilin s. drept	bruni	brun
<i>Mediterană</i>	160 cm. scundă-mijlocie	i. cef.: mediu=74 lung	i. fac.: 86—x ovală	i. naz.: x—60 drept	bruni	brun
<i>Nordică</i>	170—x înaltă	i. cef.: x—79 lung	i. fac.: 85—x înaltă	i. naz.: x—60 drept	albaștri	blond
<i>Dalică</i>	170—x înaltă	i. cef.: 80—x rotund	i. fac.: x—85 largă	i. naz.: x—60 drept	depigmentare	depigmentare
<i>Esteuropiană</i>	163 cm. corp îndesat	i. cef.: 80—x rotund	scundă, largă pomeții proeminenți	i. naz.: 60—x turtit, concav	depigmentare	depigmentare
<i>Orientală</i>	scundă-mijlocie	lung	îngustă, ovală	convex	bruni	brun s. negru-brun
<i>Vestasiatică</i>	mijlocie	scurt	mijlocie	proeminent convex	bruni	brun s. negru-brun
<i>Evreii</i>	161—163 cm. scundă-mijlocie	scurt	mijlocie	coroiat	bruni	brun
<i>Indică</i>	158—164 cm. scundă	i. cef.: x—81 scurt	i. fac. mediu—88	i. naz.: mediu=67	bruni, negri	brun, negru

Tab. 2. — Compoziția rasială în câteva țări europene dată în %.

		Alpină	Dinarică	Medite- rană	Nordică	Subnordică	Esteuropenă	Dalică	Mongoloică (Laponică)	Orientală	Armenoidă	Caucasiană*)	Autorul
Cehi		33	20	0.5 - 1	5 - 10	—	20		0.5				Matiegka
Polonezi	bărbați	15.0	—	0.5	31.9	21.3	27.5		3.8				Rosinski
	femei	16.3	0.2	0.4	23.2	24.4	26.1		9.5				
Germani		20 (15-25)	15 (15-25)	2 (? - 5)	50 (60-40)	—	8 (10-2)	—	2	5			Günther
Unguri		15.0	20.0	1.0	4.5		35.0	—	5.0	—		15-20	Bartucz
Evrei (din Lemberg)		14.7	2.7	12.0	4.0	12.7	2.7	—	12.0	—	9.3		Lempert

*) Sub rasă caucasiană L. Bartucz înțelege oamenii cu anumite trăsături întâlnite la avarii caucazieni și la mai multe neamuri turco-tătare, pe cari el le recunoaște într-o apreciabilă proporție la maghiarii de azi.

avem: 45.3% esteuropeni, 35.8% dinarici, 12.9% nordici, 5.2% mediterani. Raportul este aici cu totul altul. Și în cazul Poloniei generalizarea este pripită: pedeoparte materialul e limitat la o singură regiune, pedealta e departe de a reprezenta toate clasele sociale.

Germanii. Günther nu ne spune pe ce material se sprijină când evaluează proporțiile rasiale pentru populația germană. Sub rasa nordică el înțelege și nr. elementelor subnordice. În rubrica lui avem sub cifra medie, alte două cifre cari privesc: prima, nordul și a doua, sudul țării. Nu-i de înțeles cum el fără a dispune de material admite 40% elemente nordice în populația bavareză, când proporția dolicocefalilor în Bavaria nu trece de 1% după Ranke. Potrivit măsurătorilor postbelice ale lui Bachmaier cifra e și mai mică 0.9%, iar în ce privește compoziția rasială populația e alcătuită „în cea mai mare parte din elemente alpine cu un puternic amestec dinaric și într'o foarte mică proporție din elemente nordice și mediterane“. Și în nordul Germaniei Günther, pare a da o cifră prea mare când admite 65—70% rasă nordică. Printre Frizi — nordicii cei mai curați — Virchow a găsit doar 18% dolicocefali. În alte regiuni nordice proporția dolicocefalilor e și mai mică, zero sau în orice caz cu totul disproporționată față de cifra nordicilor dată de Günther.

Nici cu privire la *unguri* nu suntem mai precis informați: lipsesc date asupra materialului de care s'a folosit Bartucz pentru evaluarea proporțiilor rasiale în Ungaria.

Norvegia. Din cercetările întinse ale antropologului Bryn, rezultă că majoritatea populației norvegiene aparține rasei nordice, deși proporția dolicocefalilor este numai de 31.5%. Pentru această concluzie vorbesc unele valori medii în populația din estul țării: statura 175 cm., indicele cefalic 77.1, indicele morf. facial 90.2, indicele nazal 59.7, ochi albaștri în 98%, iar părul blond în 99% de cazuri. Din tipurile redete, se pare că în compoziția rasială intră cu o mică rată și elemente esteuropene, dalice, iar în regiunile de vest ale țării — unde dolicocefalii sunt în proporție de numai 8.4% — resturi de populație alpină și foarte puține elemente mediterane.

Ne abținem să dăm harta distribuției raselor în țările europene, pentru motivul că asemenea hărți sunt alcătuite cu o prea mare aproximație.

În fine, puținele date de cari dispunem nu ne-au îngăduit să ne ocupăm de compoziția rasială a poporului român. Vom reveni ulterior, pe măsură ce datele ne vor îngădui discuția acestei probleme.

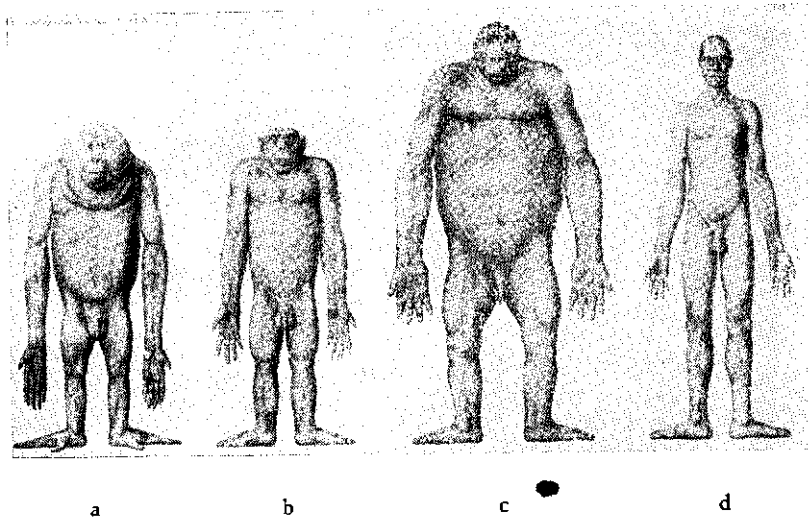

Fig. 1. Originea omului.

Proporțiile corporale la antropoidele adulte. a) orangutan, b) cimpanzeu, c) gorila, d) negru. (După Schultz, A. H.)

Fig. 2. Omul primigen.

(Reconstituit după Schaafhausen, citat de V. Pușcariu).

Tipuri rasiale din Transilvania.

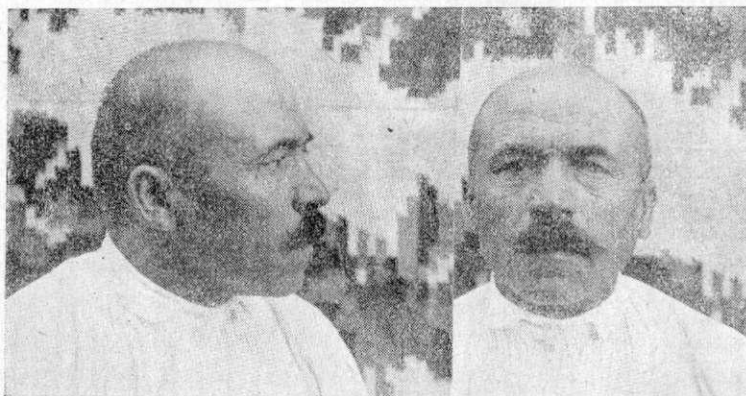

Fig. 3. Rasă alpină.

C. M. de 49 ani din Șanț (Năsăud). *Statura*: 163.0 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 19.0 cm.; diam. transv. 16.6 cm.; indicele 87.8. *Fața*: înălț. morf. 13.5 cm.; diam. bizig. 14.7 cm.; indicele 91.8. *Nasul*: înălț. morf. 5.7 cm.; lărg. 4.0 cm. *Pigmentația*: irisul 11, brun (Martin); părul T (19) brun (Fischer).

a

b

Fig. 4. Rasă alpină.

a) G. V. de 21 ani din Șanț (Năsăud). *Statura*: 158.0 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 18.4 cm.; diam. transv. 15.3 cm.; indicele 83.2. *Fața*: înălț. morf. 11.4 cm.; diam. bizig. 14.1 cm.; indicele 80.9. *Nasul*: înălț. morf. 5.9 cm.; lărg 3.4 cm.; indicele 57.6. *Pigmentația*: irisul 14, brun (Martin); părul W (22) brun (Fischer).
 b) G. P. de 22 ani din Galeș (Sibiu). *Statura*: 156.6 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 16.9 cm.; diam. 14.8 cm.; indicele 87.6. *Fața*: înălț. morf. 11.3 cm.; diam. bizig. 14.0 cm.; indicele 80.7. *Nasul*: înălț. morf. 5.4 cm.; lărg. 3.1 cm. *Pigmentația*: irisul 11, brun (Martin); părul T (19) brun (Fischer).

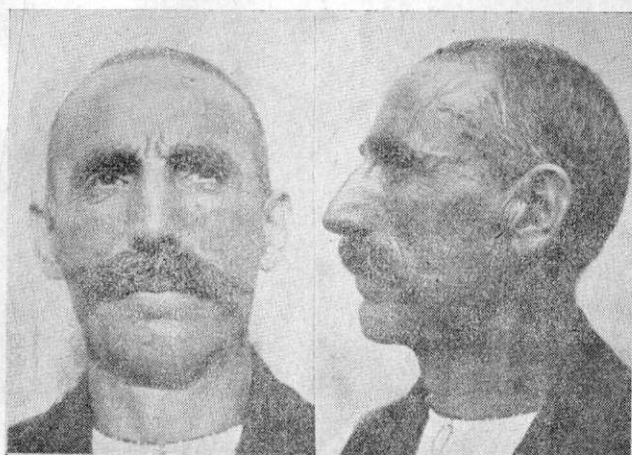

Fig. 5. Rasă dinarică

I. I. de 49 ani din Rășinari (Sibiu). *Statura*: 174.4 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 19.1 cm.; diam. transv. 15.6 cm.; indicele 81.7. *Fața*: înălț. morf. 13.6 cm.; diam. bizig. 13.8; indicele 98.6. *Nasul*: înălț. morf. 6.6 cm.; lărg. 3.2 cm.; indicele 48.5. *Pigmentația*: irisul 13, brun (Martin); părul V (21) brun (Fischer).

Fig. 6. Rasă dinarică.

A. A. de 31 ani, din Borzești (Turda). *Statura*: 162.1 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 16.8 cm.; diam. transv. 15.6 cm.; indicele 88.1. *Fața*: înălț. morf. 11.9 cm.; diam. bizig. 12.7 cm.; indicele 93.7. *Nasul*: înălț. morf. 5.5 cm.; lărg. 3.2 cm.; indicele 58.2. *Pigmentația*: irisul 13, brun (Martin); părul U (22) brun (Fischer).

Fig. 7. Rasă mediterană.

D. I. de 25 ani din Săliște (Sibiu). *Statura*: 165.4 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 18.5 cm.; diam. transv. 15.3 cm.; indicele 82.7. *Fața*: înălț. morf. 12.0 cm.; diam. bizig. 14.2 cm.; indicele 84.5. *Nasul*: înălț. morf. 6.2 cm.; larg. 3.4 cm.; indicele 54.8. *Pigmentația*: irisul 10, brun (Martin); părul X (23) negru brun (Fischer).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a

b

Fig. 8. Rasă mediterană.

a) P. M. de 31 ani din Săliște (Sibiu). *Statura*: 160.7 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 17.1 cm.; diam. trans. 15.3 cm.; indicele 89.5. *Fața*: înălț. morf. 11.9 cm.; diam. bizig. 13.2 cm.; indicele 90.2. *Nasul*: înălț. morf. 5.4 cm.; larg. 3.1 cm.; indicele 54.4. *Pigmentația*: irisul 10, brun (Martin); părul T(19) brun (Fischer).
 b) Șt. E. de 25 ani din Săliște (Sibiu). *Statura*: 160.2 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 18.5 cm.; diam. trans. 15.8 cm.; indicele 85.4. *Fața*: înălț. morf. 12.3 cm.; diam. bizig. 14.0 cm.; indicele 87.9. *Nasul*: înălț. morf. 6.0; larg. 3.0 cm.; indicele 50.0. *Pigmentația*: irisul 13, brun (Martin); părul W (22) brun (Fischer).

Fig. 9. Rasă nordică.

D. P. de 19 ani, din Sebeș-Alba (Alba). *Statura*: 170.6 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 19.4 cm.; diam. transv. 15.1 cm.; indicele 77.8. *Fața*: înălț. morf. 12.2 cm.; diam. bizig. 13.6 cm.; indicele 89.7. *Nasul*: înălț. morf. 5.8 cm.; lărg. 3.5 cm.; indicele 60.3. *Pigmentația*: irisul 1 b, albastru (Martin); părul T (19) brun deschis (Fischer).

a

b

Fig. 10. Rasă nordică.

a) B. A. de 24 ani, din Gastila (Someș). *Statura*: 164.0 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 16.6 cm.; diam. transv. 14.7 cm.; indicele 88.6. *Fața*: înălț. morf. 11.6 cm.; diam. bizig. 13.0 cm.; indicele 89.2. *Nasul*: înălț. morf. 5.4 cm.; lărg. 3.0 cm.; indicele 55.6. *Pigmentația*: irisul 1 b, albastru (Martin); părul P (15) blond deschis (Fischer).

b) M. E. de 19 ani, din Poiana (Sibiu). *Statura*: 165.5 cm. *Capul*: diam. ant.-post. 17.5 cm.; diam. transv. 15.0 cm.; indicele 85.7. *Fața*: înălț. morf. 12.3 cm.; diam. bizig. 13.7 cm.; indicele 89.8. *Nasul*: înălț. morf. 6.1 cm.; lărg. 2.9 cm.; indicele 47.5. *Pigmentația*: irisul 2 a, albastru (Martin); părul R (17) brun deschis (Fischer).

a

b

Fig. 11. Rasă orientală.

- a) B. E. de 23 ani din Șanț (Năsăud).
 b) Rasă esteuropeană. N. M. de 19 ani din Măguri (Cluj).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a

b

Fig. 12. Rasă mongoloidă.

- a) T. M. din Șanț (Năsăud).
 b) M. I. din Rășinari (Sibiu).

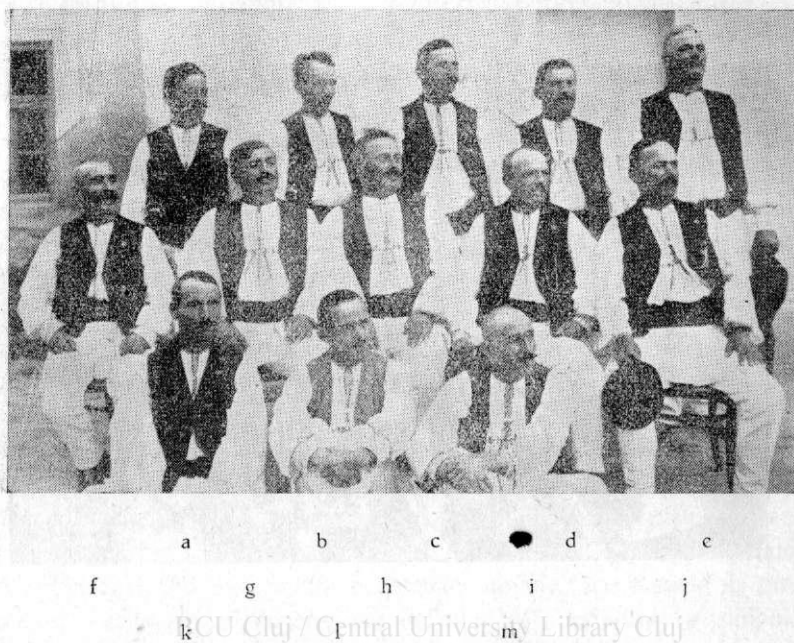

Fig. 13. Un grup neselectat de bărbați din Poiana (Sibiu)

- a = mediteran 1
- b = alpin 2
- c = mediteran 2
- d = dalic 2
- e = mediteran-dalic
- f = mediteran-oriental
- g = mediteran 2
- h = dalic-mediteran
- i = nordic-mediteran
- j = dinaric-mediteran
- k = mediteran 2
- l = mediteran 2
- m = mediteran 1

a CSU Cluj / Central University Library Cluj

e   f   g   h   i
               j   k   l

Fig. 14. Un grup neselectonat de femei din Gales (Sibiu).

- a = alpină-orientală
- b = alpină 1
- c = alpină-mediterană
- d = alpină 2
- e = mediterană-alpină
- f = dinarică-mediterană
- g = mediterană-alpină
- h = alpină 1
- i = alpină-mediterană
- j = nordică-mediterană
- k = mediterană 2
- l = mediterană 1

Biologia familiei. V. Problema intersexualității

de
Dr. OVIDIU COMȘIA

În articolul precedent am notat, resumativ, unele aspecte fundamentale ale problemei sexelor, așa cum ni le înfățișează studiile recente de biologie și patologie umană. În cele ce urmează, revin cu complectările necesare, și, ducând mai departe descrierea faptelor ce ne preocupă, voi încerca o sinteză care să ne permită noi puncte de reper în aprecierea biologică a unor probleme individuale și colective, cari, până în prezent streine de biologie, stăruie în domeniul psihologiei, a filosofiei sau a sociologiei pure.

Prin aceasta nu vreau să spun, că locul lor ar fi, exclusiv, în biologie, ci numai că o analiză biologică ar putea da unele interpretări mai juste, pentru anumite fenomene, pe cari psihologia, filosofia sau sociologia nu le poate analiza decât printr-o subtilă și pretențioasă metodă, fără ca, totuși, să contribuie, esențial, la explicarea lor în fond.

Biologia, studiind natura constituției umane, fenomenele ei progresive și regresive, endogene sau de ambianță, surprinde o mulțime de detalii inerente vieții, pe cari, descriindu-le, le poate trece ca elemente de bază, disciplinelor preocupate de varietatea nesfârșită a problemelor umane. Există astfel, o bio-psihologie, o bio-filosofie, o bio-sociologie, părere pe care și-a exprimat-o adese ori D-l Prof. *Moldovan*, ca o suprastructură spirituală și socială, înălțată pe singura realitate indiscutabilă, realitatea biologică.

Desigur că articolul de față e departe de a se ocupa de toți factorii cari modifică persoana umană, precum și de repercusiunile spirituale și sociale ale acestor modificări. El va conține, în privința aceasta, mai mult schița unor încercări ulterioare. Detalierea pe care o facem, privește un singur factor, și anume, intersexualitatea umană, căutând să fixăm, bazați pe observații recente, semnificația personală și socială a acestei stări.

După cum notasem încă și în altă parte, diferențierea sexuală în masculin și feminin, reprezintă o modalitate avansată pe scara evoluției speciilor, pentru ca la om, această diferențiere, să atingă un înalt grad de perfecțiune. Dar nici la genul uman, masculinul și femininul nu se manifestă din primul moment, căci sexul viitorului făt nu poate fi identificat înainte de a 4-a săptămână de viață intra-uterină. Cele două sexe stăruie, amorf, în aceleași elemente, cu o potențialitate ambiguă, reminiscență a amfimixiei primitive. În scurt,

incepe diferențierea morfologică, aducând cele dintâi forme în haosul primitiv, pentru ca mai târziu, dublate de funcțiuni diferite, cele două sexe să se distingă net prin biologia lor specifică. Se vede că sexul ontogenetic rezumă fugitiv, etapele pe cari le-a parcurs în evoluția lui filogenetică, dela amfimixie la gonochorism. Stabilindu-se, în cele din urmă, în tiparul lui actual, el aspiră probabil la o diferențiere cât mai desăvârșită, poate la realizarea femininului și masculinului integral.

Sexul uman, așa cum se prezintă astăzi, păstrează încă suficiente nuanțe de nedecisiune, căci, între cele două valori ocupate de masculin și feminin, întâlnim toate gradele intermediare, dela sexul cel mai dubios (hermafroditismul), până la gradele abia precare, cari, morfologic, psihologic și social, se integrează în normal. Acestea sunt gradele intersexuale (*Goldschmidt*) bărbați și femei, la cari atributele sexului contrar depășesc valorile obicinuite, și, cari formează o categorie de oameni plasați, somatic, spiritual și social, în afara tipului standard. Chiar și diferențierea cea mai accentuată nu e, în faza actuală a evoluției umanității, decât numai un miraj al prototipului perfect.

Virtualitatea bisexuală a gonadelor, sau poate și a altor organe sau celule, pare un fenomen general, după cum ne asigură *Maranón*¹. Un sex va câștiga însă supremația, devenind dominant, legitim, în timp ce al doilea, reprimat, va forma sexul latent, subsidiar. Potențialitatea acestuia se poate manifesta în cursul vieții, sub acțiunea stimulantă a unor factori ocazionali, de obicei endogeni. Autori, ca *Benoit*², *Lillie*³, *Sacristan*⁴ și alții, au putut găsi, în ovarul drept al pasărilor, elemente cari făceau impresia netă de țesut testicular, și, cari după ovalectomia stângă, puteau secreta hormonii corespunzători sexului masculin, ducând la intersexualizarea promptă a pasărilor femele. *Berger*⁵, apoi *Kohn*⁶ pretind a fi găsit același lucru în ovarul femeii.

Indiferent dacă acest țesut e o realitate sau un artificiu istologic, intersexualitatea se poate explica și numai admițând, împreună cu *Lipschütz*⁷, aptitudinea bifuncțională a țesutului interstițial, care

¹ Maranón G., L'évolution de la sexualité et les états intersexuels. Paris, 19.

² Benoit C. R., de l'Acad. des Sciences, 1923, 117, 412 și 1924, 118, 341.

³ Lillie, Journ. of Exp. Zoologie, 1927, 48, 175.

⁴ Sacristan, cit. de Maranón.

⁵ Berger, Arch. d'Anat. d'Hist. et d'Embrid. 1923: 2.

⁶ Kohn, Endokrinologie, 1928, 1, 3.

⁷ Lipschütz, A., cit de Maranón și Mathes.

poate să și inverseze secrețiunea sub impresia diferiților stimuli endogeni (interrenali, hipofizari, pineali, etc.), normali sau patologici.

Clasificarea intersexualității nu variază prea mult, în fond. *Maranón* o împarte în două grupe:

Grupul I., cuprinde intersexualitatea care interesează glandele germinale — testicol, ovar — și, prin urmare, ansamblul caracterelor sexuale primare și secundare.

Grupul II cuprinde cazurile în cari glandele germinale sunt în aparență diferențiate, iar intersexualitatea privește grupe variabile și independente de caractere sexuale (secundare, terțiare), astfel:

a) dacă intersexualitatea, afectează profund organele sexuale interne și externe, vom putea vorbi despre pseudo-hermafroditism masculin sau feminin;

b) un grup mai atenuat derivat din precedentul, și, care se raportează numai la sexul masculin: hipospadia și criptorhidia;

c) ginecomastia, ca o intersexualitate nouă a bărbatului;

d) virilizarea și femininizarea, ca o intersexualitate raportată la caracterele sexuale secundare;

e) intersexualitatea privește anumite caractere sexuale funcționale, traducându-se sub formă de inversiuni ale conduitei psihosexuale (omosexualitate) ale caracterului, etc.;

f) intersexualitatea poate fi circumstanțială, epizodică, în strânsă legătură cu crizele sexuale (pubertate, menopauză), descrisă sub numele generic de intersexualitate critică.

Frecvența intersexualității umane e greu de apreciat; poate tocmai datorită imposibilității de a trasa o limită netă între persoanele cu o diferențiere normală și acelea cu una abia precară, cari se confundă, practic, cu normalul însuș. Cazurile de intersexualitate flagrantă (hermafroditism, pseudohermafroditism, ginecomastie), ușor diagnosticabile, nu prezintă nici un interes; ele sunt de altcum anomalii, iar raritatea lor le face să între în domeniul curiozităților. În schimb, intersexualii fruști, latenți, cari somatic și psihologic stau foarte aproape de tipul normal actual, ne oferă o serie de particularități, pe cari nici o disciplină nu le-ar putea explica, dacă ar refuza concursul eficace al biologiei.

Bărbatul normal și cel intersexual. O diferențiere sexuală normală, imprimă bărbatului calități, aptitudini și tendințe, cari îl califică perfect pentru rolul lui în familie și societate. Îndrăzneala și neastâmpărul minții, echilibrul sufletului și constanța morală sunt notele caracteristice ale unei diferențieri normale. Bărbatul încearcă, insistă,

supune. El caută să pătrundă adâncimea, să lumineze întunerecul și să modeleze informul. Eul lui profund inteligibil aspiră să închege în sine întreg universul, să cuprindă totul dintr'o sforțare, mai presus de timp și spațiu. De aici și aspirațiunea lui la nemurire, ca o necesitate interioară, identificată cu însăși rațiunea lui de a fi. El se poate degaja de balastul sexualității primare, transpunându-se din domeniul libidoului în acela al erosului, înlocuind cultul venerii pan=sexuale prin acela al venerii uraniene, pan=erotice.

Desigur că toate aceste calități nu formează un atribut obligator al sexului masculin. Desfășurarea lor deplină nu se întâlnește decât la bărbatul genial. Totuș, într'un grad mai redus, ele sunt destul de constante chiar la bărbatul mediu. Munca creatoare pentru supremația socială, urmărirea unui ideal cu perseverență lucidă, aspirațiunea la celebritate dobândită prin efort, și, valorificarea tuturor calităților în drumul spre gloria finală, vor fi totalitatea echivalente spirituale ce caracterizează pe orice bărbat normal.

O diferențiere virilă precară, atenuiază aceste calități, nuanțându-le cu echivalente proprii genului feminin. Se întâlnesc nenumărați bărbați, chiar fără devieri pregnante dela tipul normal, cu libidoul și erosul adeseori corect, sau aproape corect, cărora le lipsește însă tenacitatea și persistența de a-și fixa o conduită bine determinată, de a se manifesta în virtutea facultăților inerente diferențierei virile. Inferioritatea acestora în fața concurenței sociale, e frequentă. Ei nu sunt în stare să-și croiască un drum prin viață, prin propriile lor mijloace, și, sunt adeseori lipsiți chiar de orice simț pentru ascensiunea socială, ca o recompensă necesară, o recunoaștere oficială a sforțării depuse. Activitatea lor nu e rezultatul unui impuls interior la realizări, la creațiune, ci se menține aproape constant pe planul scăzut al diletanțismului profesional. Ei nu vor avea o ocupațiune precisă, ci vor face de toate, preferind, mai ales, domeniul literelor și artelor. Dintre aceștia se recrutează scriitorii fără talent, poeții desinspirăți, pictorii și sculptorii lipsiți de originalitate, criticii infecunzi și actorii mediocri. Oricare ar fi genul lor de activitate, opera realizată nu va depăși aproape nici odată îngustimea amatorismului pur, hipoviril. Ea nu se va înălța decât excepțional la originalitatea autentică de stil sau concepție, care să o transpună din sfera diletanțismului în aceea a travaliului, să transforme ocupațiunea întâmplătoare în efort organizat, mediocritatea în creațiune și meschinul în sublim. Ei nici nu simt nevoia unei remunerații, „care inobilează orice activitate umană“, dupăcum se exprimă *Maranón*¹.

¹ *Maranón G.*, op. cit.

Cu toate acestea, turnura psihică a multora dintre nediferențiați, cu imaginația lor infantil exaltată, cu suflet de femeie și creier de bărbat, în cari clocețul de sensibilitate se întretaie cu calmul viril al rațiunii, oferă combinația ideală pentru realizări în domeniul artelor și al literelor. Mulți sunt reținuți însă de infinitatea ocupațiilor secundare, de complexitatea gustului pentru variațiune, de lipsa de energie și persistență, sau, de fragilitatea fizică și lene mintală. „Trupul mi-e impacient, iar mintea inaptă pentru lucru“, spunea Ovidiu în una din „Tristele“ lui. Lenea, lipsa de energie și instabilitatea, pare o trăsătură hipovirilă prin excelență. Ea justifică, în bună parte, fecunditatea problematică a multor bărbați normali în aparență și formează uneori singurul indiciu asupra unui fond cu încrustări ascunse de nediferențiere. „Poate că arborii noștri nu cresc prea înalți, din cauza lianelor și viței care îi încutușază“ spune *Nietzsche*¹.

Nu e lucru rar însă, ca din mijlocul lor să se desprindă genii sau talente superioare. Platon, Virgiliu, Leonardo de Vinci, Shakespeare, Byron, Oscar Wilde, Goethe, pe care Weininger² îl consideră ca cel mai mare geniu, nediferențiat, și alții.

Se întâmplă uneori ca evoluția sexualității să se normalizeze în a doua etapă a vieții, iar echivocul din trecut să se atenueze până la dispariție. Adevărul pare a fi că, diferențierea virilă întârzie și în mod normal, cu aproape un deceniu după încheierea creșterii. Bărbatul de 24 ani, nu dispune nici pe departe de maturitatea integrală, de care se bucură femeia la 22 de ani. Lucrul acesta e important, căci cunoașterea lui impune reforme radicale în viața și etica sexuală, după cum voi avea ocazia să arăt mai târziu.

Astfel, o diferențiere precară mai înainte, poate dobândi un timbru viril permanent, după etatea de 40 ani, însoțită de întregul cortegiu de atribute specific virile.

Un exemplu clasic, cred a găsi tocmai în persoana lui Goethe, care, reîntors din călătoria în Italia, se simte adânc regenerat, transformat „renăscut“. Literatura înregistrează acest fenomen sub titlul de „Goethe's Wiedergeburt“, înțelegând prin aceasta renașterea spirituală a poetului, grație contactului îndelungat cu farmecul Sudului și cu abundența vestigiilor evocatoare de glorie și cultură. Poate că Goethe însuș înclina să creadă în exactitatea acestei interpretări, după cum

¹ Cit. după Spiess, C.: *La Psycho-synthèse, ou le rôle d'Eros dans l'éducation du coeure humain*. W. L. S. R., Wien, 1931.

² Weininger: *Geschlecht und Charakter*, Berlin, 1932.

credea dealcum și *Mathes*¹. Totuș, renașterea lui nu a fost numai spirituală ci biologică, psiho=sexuală, virilă, integrală, care s'a repercutat nu numai asupra creațiunei lui ulterioare, dar și asupra conduitei lui personale și sociale, determinându-l, între altele, să=și aleagă de astădată, o soție profund feminină, *Christiane Vulpius*, în locul „viriloidei“ doamne von Stein.

Acest gen de transformări biologice mai tardive, ne explică, desigur, și anumite transformări de atitudine și conduită, întâlnite în decursul vieții, cu repercusiuni hotărâtoare asupra individului, nu numai în componenta lui personală, ci și socială, ca soț, ca tată, ca cetățean, etc.

Inferioritatea socială la care obligă turnura hipovirilă, se constată, desigur, mai mult în cazurile, în cari succesul profesional și ascensiunea socială sunt abandonate concurenței libere, luptei drepte, încheiată cu triumful celui mai tare, mai viguros, mai capabil, mai bine dotat. Profesiunile, însă, în cari vigoarea minții și travaliul fecund nu hotărăsc succesul, sau îl hotărăsc într'o mult mai mică măsură, ca în cariera de funcționari convin, de minune, nediferențiașilor. Aici, eforturile individuale nu par necesare. Vârsta și vechimea sunt calități suverane cari permit și singure, celui ce le înfrunște, să urce confortabil și impersonal, spre cel mai de sus etaj al edificiului social.

Maranón ne asigură că, această categorie de bărbați, pot duce un gen de viață, uneori foarte strălucit, în cariera de diplomați. Personal sunt convinș, că și cariera de politician (nu de om politic) se ratașează acestui domeniu. Într'adevăr, aici, vivacitatea spiritului, viclenia subtilă sau perfidia sfilată, attribute al căror sens antiviril e în afară de orice discuție, se pot substitui cu succes desăvârșit aptitudiniei pentru munca efectivă, la realizări imperioase.

Un alt gen de activitate cultivat cu o excepțională artă, de aceste persoane, e adeseori și captarea de favoruri, uzând de farmecul lor personal adeseori remarcabil, feminin, femin. Ei vor forma grupul acolișilor (informatorii, măgulitorii), cari ajung la demnități importante, urcând pe scara de serviciu, evitând precaut obstacolele cari abundă în drumul concurenței libere, pe care, cei ce vor să=și impună masivitatea muncii și substanțialitatea gândului, se agită viguros, dar demn.

Preferențele lor se vor concentra adeseori și în jurul altor ocupațiuni cu semnificație hipovirilă, ocupațiuni, cari de obicei, întră nu

¹ *Mathes*, P.: Die Konstitutionstypen des Weibes, insbesondere der intersexuelle Typus. Halban-Seitz: Biologie und Pathologie des Weibes, 1924, t. III.

mai în patrimoniul sexului feminin, în patrimoniul eunucilor și poate al copiilor. Bărbați prea grijulii, atașați serviciului casnic cu o ardoare feminină, păstrând o pedanterie infantilă când e vorba de lucruri mici, aranșatori meticuloși de banchete, baluri, excursii, etc., febrili în toate ocupațiunile ce asigură un succes ieftin și momentan. Veleitățile decorative și excentricitatea vor fi totafătea trăsături fundamentale ale narcisismului lor, epuizat în cultul aparențelor (feminin, infantil). Spre deosebire de acesta, narcisismul viril va izvorî întotdeauna din voința nestrămutată de a valora, din acel „Wille zum Wert“, care vrea ca și aparența să fie de factura fondului. Eleganța îmbrăcămintei, a înfățișării, nu e decât forma exoterică a eleganței interioare, spirituale, morale. Desprinsă dintr'un dandism pur, ea e o necesitate ce caută să exprime armonii integrale.

Cât privește viața sexuală și matrimonială a bărbaților de tip hipoviril, ea va prezenta de asemenea o serie infinită de particularități, a căror cunoaștere e importantă nu numai pentru medicul rutinat, dar și pentru orice cercetător preocupat de studiul persoanei (personalității) sau de interpretarea fenomenelor colective.

Libidoul și erosul nediferențiat în sine, va rămâne, în majoritatea cazurilor, nediferențiat și în alegerea obiectelor. Instabili și oscilanți pe toate terenele, ei vor păstra aceleași caracteristice și în felul lor de a se manifesta, atât pe terenul amorului, cât și pe teren conjugal. Preferințele lor poligame, atât de dese, izvorăsc din imperativul biologic impus de un libido precar, cu obiective vagi și schimbătoare, incapabil de a se fixa asupra unei singure persoane de sex contrar, de a fi atras și satisfăcut de un singur obiect, de a aprecia în mod durabil același standard.

O diferențiere virilă promptă, aspiră de obicei la o legătură monogamă durabilă, normală. În acest caz, veleitățile poligame sunt limitate, căci libidoul diferențiat nu înregistrează oscilațiuni prea mari, ci stăruie mai mult asupra unui grup redus de femei, a căror caracteristice psiho-fizice se aseamănă cu acelea ale standardului ales. O constituție excepțional de virilă, atenuiază atât de mult acest capriciu, și așa modest, al libidoului diferențiat, încât nu va simți satisfacția completă decât alături de o singură persoană feminină, întotdeauna aceeași. „On revient toujours...“, e o sentință formulată, desigur, de un bărbat din această categorie.

Libidoul nediferențiat e un caleidoscop cu imagini variate. Legăturile la cari duce, nu au în ele nimic din soliditatea ce caracterizează o virilitate promptă. Iubirea bărbaților psiho-sexual hipovirili, va

fi întotdeauna de suprafață, ocazională, oportunistă, fugară. Acesta va fi grupul din care se desprind donjuanii, figuri de efebi, cu păr abundent, adeseori ondulat (caracter infantil), cu tenul mat, ochi mari u-mezi, dinți uniformi, mâni fine, etc., (caractere feminoide). Arareori de tip hipofizar sau suprarenal (caractere virile); inteligenți și neastâmpărați, vorbăreți inepuisabili, variați, interesanți, dar puțin profunzi și improductivi. O gamă nesfârșită de „calități“, suficiente pentru a le asigura succesul cuceririlor, chiar fără să apeleze la calități virile, pe cari nu le posedă, și fără sexualitatea tenace, de care sunt incapabili.

O altă categorie de hipovirili, va fi formată din bărbați timizi, frii placide, tăcute, fără prea multă inițiativă pe terenul amorului, și, cu modeste resurse copulative. Ei sunt, adeseori incapabili de o afecțiune intensă, căci, psihanalitic vorbind, afecțiunea lor s'a concentrat, demult, asupra mamei, epuizându-se în adorațiunea în care și-au con-verlit dragostea de copil („puii mamei“).

Turnura hipovirilă, indiferent de formă, e, de cele mai multe ori, streină de aspirațiunea la mariaj. Apoi, bărbații din această categorie, nici nu simt un atașament prea pronunțat pentru femeia cu caractere sexuale net feminine, ci preferă constituțiile tot atât de echivoce, ca ei înșiși. Acest fenomen a fost interpretat filosofic de către *Weininger*, înainte chiar ca studiul biologiei să-și fi încheiat observațiile, și, înainte de a-și fi redactat concluziile definitive. Astăzi, putem da fenomenului o interpretare biologică, căci cunoscând conduita psihosexuală a bărbatului hipoviril și aceea a femeii viriloide, vom putea motiva anumite aspecte ale amorului actual, ale vieții conjugale actuale, poate chiar ale celibatului, concubinajului, căsătoriei de probă, ale infecundității, și, a scăderii nașterilor în general.

Bărbatul hipoviril nu se însoară decât întâmplător; instabil și amator în toate domeniile, el nu va putea renunța decât excepțional (instrucție, educație, control sever, etc.) la aceste atribute profund biologice, nici când e vorba de mariaj. Mecanismul interior, instalat aproape exclusiv pentru legături fugare, apoi timiditatea și lipsa de inițiativă constituie un obstacol de neîntrecut. Ei nu apreciază femeia mamă, feminină și fecundă. Nu aspiră nici conștient nici subconștient la perpetuarea biologică, prin procreație, după cum renunță și la nemurirea spirituală prin muncă și realizări. Acel „Unsterblichkeitsbedürfnis“, ce subliniază, conștient și intens (bărbatul genial) sau subconștient însă de o suficientă intensitate (bărbatul mediu), caracterologia virilă, e, pentru ei, o noțiune redusă la prezent, fărâmițată

în actual. Satisfăcuți de succesul momentului, trecutul și viitorul nu-i preocupă.

Uneori, evită mariajul din lașitate față de răspunderea socială pe care o implică, altelei din comoditate boemă, sau egoism inert. Căsătoria lor, întâmplătoare și tardivă, cum e de obicei, când totuși se realizează, e despoiată de orice valoare biologică și eficientă, păstrând doar o problematică valoare socială. Fragilă pe tot parcursul ei, ea va excela prin sterilitate sau fecunditate redusă, și, sdruncinată de cele mai mici lovituri, va sfârși printr'o categorică prăbușire.

Personal sunt convins de fondul biologic al concubinajului, a mezalianței, a căsătoriei de probă sau de tovărășie; factorii sociali, economici sau chiar „morali“, ce se invoacă de obicei în favorul lor, sunt pretexte ce decurg din ignoranță sau snobism. Acolo unde aceste forme au devenit o problemă colectivă, înainte de a căuta motivarea social-economică, prea la modă azi, va trebui studiată realitatea biologică locală. Aceasta am putea-o găsi, în bună parte, în fondul latent de intersexualitate etnică, după cum voi încerca să arăt mai târziu.

Cazurile, în cari un bărbat hipoviril contractă totuși un mariaj permanent, sunt fapte de observație curentă. Dar mecanismul acestor legături e altul decât cel ce asigură întemeierea și stabilitatea unei familii normale. Ea e provocată de femei și nu de bărbați; ea se menține nu în virtutea conștiinței utilității ei bio-sociale, ci în virtutea slăbiciunii bărbatului, slăbiciune compensată însă de tactul și energia viriloidă a femeii. El a fost cucerit fiindcă a fost slab, și, e stăpânit din același motiv. El se complăce, voluntar, în situația de dominat, și, renunță cu timpul la multe din atribuțiile ce i-au fost predestinate dela natură. În aceste cazuri, întâlnim, aproape întotdeauna, o inversiune izbitoare a raporturilor normale, când femeia dispune de calități viriloide, cari compensează psiho-sexualitatea feminoidă a bărbatului. Acestea vor fi căsniciile, cari furnizează amorul inepuizabil pentru subiectele de comedie și revistă, înfățișând pe bărbat în postura de subretă de doică, legănând sau alăptând copilul, ocupat la bucătărie sau făcând ordine prin casă, în așteptarea doamnei profesioniste, febrilă în activitatea ei socială, ocupată pretutindeni, în afară de căminul ei. E un comic de situație ce nici nu mai are nevoie de a fi inventat, căci familia actuală îl produce cu prisosință.

Aceste stări, impun bărbatului hipoviril, alitudini și conduite, cari îl copleșesc adeseori de ridicol; el acceptă, fără rezerve, toate inițiativele consoartei, se complăce în intrigile țesute de ea, fără să

poată depăși nivelul scăzut al nimicniciei cotidiene. Printre ei se întâlnesc bărbații cari cedează soției averea, intelectualul cari îi dedică problematicile lui lucrări (nici o operă de talent nu e dedicată soției), cari fură sau înșeală de dragul ochilor ei. Și, toate acestea, poate, din dorința subconștientă de a-și răscumpăra, pe cale sau alta, inferioritatea virilă.

Din mijlocul acestora răsar adeseori eroii faptelor diverse. Ei furnizează personagiile în teatru, opere și romane, căci numai ei au o psihologie a cărei analiză poate fi subiect de artă, un suflet cu mii de cule ce ascund un nesfârșit noian de mistere. Ei sunt „oamenii probleme” și nu bărbații diferențiați, nepsihologici dar logici, a căror acțiuni se desfășoară pe câmp deschis, în lumina rațiunii.

Nediferențierea nu are întotdeauna un caracter permanent; ea poate însoți în mod trecător, fazele mai importante ale evoluției sexelor (pubertatea, menopauza, sarcina). Aceste epizoade de nedecisiune temporară, formează capitolul *intersexualității critice*. Pentru bărbat, vârsta critică fiind pubertatea, confuzia sexuală se va polariza asupra acestei etape. Cercetătorii spun că aproximativ 60% dintre băieți, vor înregistra la pubertate un epizod feminoind mai mult sau mai puțin evident, fapt care s'ar acorda cu acele tipuri de preadolescenți hipopituitari (*Cushing*), datorite unui acces trecător de insuficiență hipofizară (*Maranon*). Această stare atrage după sine, o întârziere pronunțată a creșterii, însoțită de obesitate. Uneori creșterea poate fi normală, alteleori chiar excesivă, însoțită de fenomene acromegalice, gigantoide, eunucoide. Sexualitatea lor e puțin dezvoltată. Exigențele libidoului lor sunt minime, fără obiective precise heterosexuale, și, ușor expus celor mai monstruoase perversități. Temperamentul lor e adeseori schizoid, după cum ne asigură *Kretschmer*¹.

Aceste stări se pot ameliora pe măsură ce vârsta le impune atributele ei de diferențiere. Totuș, obținerea sexualității virile pure, va fi, de multe ori, o achiziție tardivă. Unii vor păstra în permanență nota de precaritate în evoluția lor psihosexuală, ceea ce face ca ei să se indentifice definitiv cu hipovirilii din grupele de mai sus.

¹ Kretschmer, E.; Körperbau und Charakter, Springer, Berlin, 1921.

Cronica eugenică.

* **COSTUL DISGENICILOR.** În anul 1930 Germania a cheltuit 1 miliard de Mărci cu întreținerea disgenicilor, dar numai 730 milioane cu armata și 713 milioane cu administrația Reichului.

* **O BOALĂ EREDITARĂ,** care ar fi putut fi o piedică la contractarea unei căsătorii, constituie în Germania un motiv suficient prin el însuși de divorț.

* **NUMĂRUL COPIILOR ANORMALI.** La începutul anului 1934 se găseau 32.000 de minori de ambele sexe în instituții pentru educația anormalilor. La o proporție de 45% din toți copiii cari se aflau internați în anul 1933, s'au găsit ambii părinți sau unul din ei defectuoși din punct de vedere moral sau psihic.

* **CĂSĂTORIA CU NEARIENI ESTE INTERZISĂ** potrivit § 15 din legea germană privitoare la apărarea națională: „Militarilor de origine ariană din armată, activi sau în retragere, li se interzice contractarea unei căsătorii cu persoane neariene. Cei cari vor călca dispozițiile legii vor pierde drepturile de serviciu“.

* **DENATALITATEA ÎN ESTONIA.** Populația Estoniei era de 1.126.413 persoane la 1 Martie 1934. Între 1922 și 1934 creșterea populației a fost de 1.7 la mie. O cifră mai mică are în Europa numai Scoția. — S'a cerut concedierea funcționarilor comunali și de stat, dacă aceștia nu se vor căsători până la un anumit termen.

* **NATALITATE SCĂZUTĂ.** Viena, cu 6¹/₂ nașteri la mia de locuitori, este probabil printre orașele sărace în copii. Dar natalitatea cea mai scăzută o are orașul suedez Orebro cu 6,39‰ pentru 1934. Nu-i fără interes să adăugăm, că după cercetările lui Lundborg regiunea Orebro dă proporția cea mai ridicată de rasă nordică pură. Între orașele mari ale Germaniei, acela cu cifra natalității cea mai scăzută este Planen și Nürnberg cu 12 nașteri la mie. Gleiwitz are cifra cea mai ridicată cu 26.1 la mie.

* **NATALITATEA CEA MAI RIDICATĂ** din Germania se întâlnește în satul *Steinbeck* cu 44‰ nașteri anual. Satul are 1388 de suflete și — simptomatic — e complet izolat și situat în pădurea teuturgilor. Natalitatea acestui sat rămâne totuși mult în urma celeia din Dăeni (Tulcea) bunăoară, care oscilează în jurul lui 60‰.

* **STERILIZAREA FACE PROZELIȚI.** Ca rezultat al unei anchete întreprinsă de ziarul „*Morning Post*“ printre cititorii săi, 78% sunt pentru introducerea sterilizării. — Uniunea orașelor baltice reprezentată în Kowno prin 60 de primari din Estonia, Lituania și Letonia au hotărât să ceară guvernelor celor 3 țări legislația sterilizării pentru alienați, epileptici și criminali incorrigibili.

* **CATEDRĂ DE EUGENIE.** Facultatea de medicină din Copenhaga intenționează să creeze o catedră de eugenie și un institut eugenic.

* **INSTITUTUL DEMOGRAFIC JAPONEZ.** În anul 1933 a luat ființă un institut pentru cercetări demografice. Scopul: studii demografice, adunarea materialului, colaborarea cu alte institute și diferiți specialiști, schimb de material cu străinătatea, publicații, avize pentru guvern și asemenea întreprinderi.

* **JAPONIA** ocupă locul întâi în ce privește creșterea populației. În anul 1932 s'a născut în medie un japonez la fiecare 4 minute. Mortalitatea e în scădere. Cifra populației a depășit 68 milioane.

* **GERMANII SCAD ÎN POLONIA.** În anul 1910 erau 1.100.372 germani în Polonia. În 1926 numărul lor a coborât la 370.000, ceea ce înseamnă o scădere de circa 3%. Germanii din orașe au emigrat în proporție de 90%.

* **AMESTECUL RASIAL** pare a avea urmări nefaste în Uniunea Sud-africană. Conducătorii au stabilit că bușimani tind să dispară din cauza amestecului lor cu hotentotii. Spre a le asigura dănuirea, autoritățile engleze au luat măsuri să colonizeze câteva sute de familii bușimane de rasă pură în parcul național din Ka-lahari, care domeniu va fi supus unui regim de specială apărare.

* **ALBII SUNT ÎN MINORITATE** în sudul Africii. Pe când populația de culoare depășește 5 1/2 milioane, albi sunt în număr de 1 3/4 milioane. Negrii se înmulțesc mai repede ca albi: la o mie de negri sunt 50.6 copii sub 1 an, pe când la o mie de albi sunt numai 25.7 copii.

* **LEGIFERAREA AVORTULUI ÎN SUECIA.** La un congres al jurisților în Suedia, ministrul de justiție și-a dezvoltat proiectul unei legi privitoare la întreruperea sarcinei. Această întrerupere ar urma să se facă din indicații eugenice, când copilul așteptat va fi afectat de deficiență mintală, de boală mintală sau de infirmitate. Legea prevede și indicații sociale.

* **SELECȚIONAREA TINERETULUI GERMAN.** Conducerea finetului german a dispus ca în organizațiile lui să nu primească copiii deficienți mintali. Organizațiile sunt dateore a nu primi decât oameni eficienți și de valoare credediologică.

* **BIOPOLITICA**, creiată ca termen și disciplină științifică de către d. Prof. Dr. I. Moldovan în anul 1926, și-a avut rațiunea de a fi. În sânul „Astre” există o secțiune denumită biopolitică. Termenul e acceptat și în occident, ca de pildă de Burgdörfer, cunoscutul demograf și statistician german.

* **PAȘAPORTUL SANITAR** este obligatoriu pentru tineretul hitlerist. Cum se știe, nu vor putea deveni funcționari de stat acei cari la timpul său n'au făcut parte din organizațiile hitleriste. De altă parte, un tânăr nu este admis în aceste organizații decât dacă starea sănătății lui, consemnată în carnetul sanitar, este bună. În carnet se trec pe lângă rezultatele examinărilor medicale periodice și date privitoare la pedigreeul familiei, cum și la personalitatea tânărului, încât carnetul sanitar va servi și pentru orientarea profesională a tânărului.

I. Făcăoaru.

Cronica demografică.

Raport de activitate a serviciului sanitar al municipiului Cluj, pe anul 1934, Dr. Petru Vlad (Tipografia „Transilvania” Cluj, 118 pag.)

D-l Dr. P. Vlad, cel dintâiu medic sanitar din țară, care a înțeles încă de mult, că un serviciu de oricare categorie ar fi, și'n special cel de sănătate publică, nu poate funcționa, dacă nu este cunoscut de public și dacă nu are un inventar precis atât al populației pe care o ocrotește cât și al serviciilor cari sunt chemate să îndeplinească opera de prevenire a îmbolnăvirilor și de asistență a bolnavilor, și pentru anul 1934 ne-a evidențiat activitatea printr'un nou raport foarte documentat.

Citind cu atenție prețioasa lucrare, care nu este un simplu raport cum ar reieși din titlu, reținem încă dela prima răsfoire, că D-lui a reușit să coordoneze și să măsoare rezultatul activității tuturor serviciilor de medicină preventivă și curativă din Cluj aparținătoare Min. Sănătății, în interesul promovării sănătății publice din acest municipiu.

Astfel datorită unei colaborări armonioase și'n urma activității coordonate, dife-ritele instituții, cum sunt: Oficiul de ocrotire, Serviciul circumscripțiilor sanitare,

Spitalul epidemic, Ambulatorul policlinic, Dispensarul „Soc. Principele Mircea“, Dispensarul „Principele Mihai“, Colonia de vară, Spitalul de femei, Dispensarul „Soc. pentru profilaxia tuberculozei“, Laboratorul Regional de igienă, Serviciul pentru Controlul alimentelor, nu și-au cheltuit energiile de prisos.

Activitatea acestor servicii nu vom judeca-o, cum n'a făcut nici d-l Dr. Vlad, după numărul mare de consultațiuni, de vizite la domiciliu, de internări în spital, de intervenții medicale și chirurgicale, de vaccinări, de procese verbale de contravenție, de hârtii de corespondență, cari sunt expuse detaliat în rapoart, ci după efectul obținut. Publicul astăzi dorește să vadă efect, de activitate se interesează mai puțin.

D-l Dr. Vlad înțelegând dezideratul zilei, a răspuns, a măsurat larg efectul obținut în cursul unui an, evidențiindu-l prin proporții inteligent expuse, și prin grafice foarte demonstrative. Nu s'a sfiit să arate nici neajunsurile sau tendințele neplăcute spre care în anumite direcții merge populația din Cluj.

Amintim câteva date din rezultatele bune, obținute și câte- ceva din constatările neprielnice mersului populației, pe cari le-a marcat d-l Dr. P. Vlad.

Municipiul are un spor natural de populație de 5°/_{oo}, care la români este mai mare decât la alte neamuri. Ungurii au natalitate mai mică decât românii, iar mortalitatea o au mai urcată.

Tuberculoza în Cluj, dela 1930—1934, este în continuă scădere, a scăzut în special tuberculoza pulmonară.

Copiii vaccinați cu B. C. G. au dat o mortalitate mai scăzută decât copiii nevaccinați cu acest vaccin.

D-l Dr. Vlad se alarmează de proporția mare a căsătoriilor mixte, românii se căsătoresc cu unguoroaice, iar românele rămân nemăritate.

Se plânge, că pe lângă tot efortul depus, nu a reușit să reducă mortalitatea infanfilă, care în anul 1934 a prezentat chiar o ușoară urcare.

Felul cum D-l Dr. P. Vlad a atacat complexul problemelor sanitare, succesele obținute, cât și enunțarea mai multor deziderate pe cari și le-a propus să le înfăptuiască în viitorul apropiat, pe cari înțelege să le realizeze prin concursul publicului, confirmă necesitatea ca fiecare municipiu și județ să-și tipărească anual raportul, demonstrând astfel publicului respectiv, ceea ce s'a făcut și ceea ce trebuie să se facă în interesul promovării unui standard de igienă și sănătate corespunzător timpului de astăzi.

Dr. P. Râmneanșu.

Note asupra revistelor streine în schimb cu Buletinul

DER ERBÄRZT. Director Prof. Dr. Baron von Verschuer, Hirzel, Leipzig C 1

Nr. pe Mai—Iunie 1935 cuprinde articole despre rezultatele studiilor asupra științei și patologiei constituției (Prof. Naegeli, Zürich). Ereditatea deformațiilor fizice (Dr. Faber). Validitatea deficiențelor mentale în viața zilnică (Dr. Dubitscher). Problema determinării sexului (Kaven). Ereditatea patologică la 1500 gemeni (Camerer și Schleicher). Sterilizarea maniaco-depresivilor eminenți (Dr. Wille).

Nr. pe *Iulie—August* 1935 cuprinde articole despre rolul și scopul institutului de credobiologie și eugenie din Frankfurt a. M. (v. *Verschuer*). Ereditatea patologică fizică, procedee de urmat la sterilizarea deficienților mintali, metoda de lucru în secția de igiena rasei și a ereditații a oficiului sanitar din Kiel, încrucișări rasiale în Europa (*Eugen Fischer*) ereditatea la criminali, ș. a.

În nr. pe *August*, 1935: Medicul eugenist și demografia (*E. Fischer*), scopurile și căile demografiei în statul național-socialist (*Burgdörfer*), tare ereditare în populațiuni animale, patologia ereditară a creierului la șoareci, ș. a.

În Nr. pe *Septembrie—Octombrie*, 1935: Consiliile prematrimoniale și studiile ereditabile prin oficiile sanitare publice (v. *Verschuer*), căsătorii dorite și nedorite, problema gemenilor și ereditatea patologică fizică, activitatea eugenică în Ungaria, serologie, congresele eugenice și demografice din 1935 ș. a.

DEUTSCHES ARZTEBLATT, Berlin S. W. 19. Chestiunile de eugenie publicate în această periodică săptămânală le-am menționat în „*Erbarzt*”, splimentul eugenic.

În Nr. pe *Mai—Octombrie* din D. A. se găsesc numeroase articole de pură medicină, dări de seamă despre congrese medicale, legi noi privind corpul medical, demografie germană și europeană, legiuiri asupra avortului, modificarea codului penal, legi pentru „apărarea sângelui”.

EUGENICAL NEWS, Dir. Ch. B. Davenport, Long Island, N. Y.

Nr. pe *Martie—Aprilie*, publică foarte scurte articole despre integritatea rasială, albinism, problema negrilor, imigrație, ereditate și mediu ș. a.

Nr. pe *Mai—Iunie*: linia pură la fasole, etatea creatoare în copilărie, cutaneazie și eugenie, imunitate constituțională, origina omului, controlul populațiunii ș. a.

Nr. pe *Iulie—August*: stocul rasial al puritanilor, problemele de ereditate și eugenia, despre gemeni, populația din Fezzan—Tripolitania (*C. Gini*), originea omului ș. a.

Nr. pe *Septembrie—Octombrie*: antropologie și psihiatrie, ereditate patologică, ereditate normală, sterilizare ș. a.

GENUS, revista per lo studio dei problemi dela popolazione, Roma, Via delle Terme di Diocleziano 10.

Anul 1, Nr. 1—2, Iunie 1934. Studiile demografice, eugenice și antropologice iau totalitatea celor 213 pag. ale revistei. *Gini, C.*: Efectele eugenice și disgenice ale războiului. *Jucci, C.*: Eredită ed evoluțione. *Pende, N.*, etc.: Le varianti razziali umane viventi in Liguria. *Gini* publică studii asupra Samaritenilor, populației din Tripolitania, meșșilor din Mexico, etc.

Vol. I. Nr. 3—4, Aprilie 1935. *Gini, C.*: Despre determinarea frecvenței genelor grupelor sanghine. *Cantoni, G.*: Despre consanguinitate. *Olivieri, G.*: Efectele eugenice ale încrucișărilor etnice asupra genialității umane. etc.

ZEITSCHRIFT FÜR RASSENPHYSIOLOGIE. Director Prof. Dr. Otto Reche, editura J. F. Lehmann, München 1934. Această revistă este organul conducător în întregul domeniu al fiziologiei raselor.

Nr. 1—2 pe 1935 conține studii semnate de *Thomson, Ganef* (grupele sanghine la bulgari), *Shermer, Worsaae, Stigler, Wellisch* ș. a.

Nr. 3, 1935. *Wellisch*: restui de rase; *Wagner*; *Christiansen*: distribuția grupelor sanghine în Saxonia; *Harpoth*: ceteroaglutinarea la om și șoareci.

Nr. 4, 1935. *Worsaae, Schulz* (însemnătatea antropologică a grupelor sanghine), *Weinert* (gr. s. la giboni), *Andersen, Müller* (pubertatea la indiene).

Conținutul vol. VI. 1935.

Comșia, O. Dr. :	III. Familie și ereditate	28
" " " :	IV. Biologia sexelor	127
" " " :	V. Biologia familiei. Problema intersexualității	369
Făcăoaru, I. Dr. :	Indicele cefalic la români, săcui și unguri .	66
" " " :	Legea germană privitoare la moșia succesorală.	76
" " " :	Cronica eugenică	84
" " " :	Indicele morfologic facial la români, săcui și unguri	120
" " " :	Proiectul legii eugenice poloneze	160
" " " :	Inmulțirea disgenicilor și costul lor pentru societate și stat	169
" " " :	Cronica eugenică	184
" " " :	Armonia fizică în populația din Măguri .	270
" " " :	Cronica eugenică	282
" " " :	Criteriile pentru diagnoza rasială	341
" " " :	Cronica eugenică	379
F. I. :	Note asupra revistelor streine în schimb cu „Buletinul“	381
Graur, E. Șt. Dr. :	Radiologia și igiena școlară	163
M. S. Dr. :	Populația României în anul 1934	187
Moldovan, I. Dr. :	Modificarea legii sanitare și de ocrotire . . .	1
" " " :	Necrolog: Dr. Aurel Câdea	288
Popoviciu, Gh. Dr. :	Legiferarea ocrotirii mamei și a copilului .	135
Prodan, L. Dr. :	Organizarea periferică a inspecției sanitare, a stabilimentelor industriale și comerciale	72
" " " :	Organizația sanitară a Angliei	274
P. L. Dr. :	Educația Igienică	284

- Râmneanțu, P. Dr. : Calcularea populației viitoare din Banat,
Crișana, Maramureș, Bucovina, Ba-
sarabia, Vechiul Regat și România 15
- ” ” ” : Mișcarea populației în Germania pe anul 1934 190
- ” ” ” : Studiu asupra depopulării Banatului. Cau-
zele depopulării. Rezultatele anchetei
demografice din comuna Vărădia,
jud. Caraș 193
- ” ” ” : Studiu asupra depopulării Banatului. Cau-
zele depopulării. Rezultatele anchetei
demografice din comuna Banloc ju-
dețul Timiș-Torontal. 289
- ” ” ” : Cronica demografică 380
- Râmneanțu, P. Dr.
și David, P. Dr. : Cercetări asupra originii etnice a populației
din Sud-Estul Transilvaniei pe baza
compoziției serologice a sângelui . . 36
- Râmneanțu, P. Dr.,
Perhaița, I. Dr. și Cluj / Central University Library Cluj
Modran, L. Dr. : Mișcarea populației în Ardeal dela 1901—
1910 147
- Râmneanțu, P. Dr.
și Selegianu, Gh. Dr. : Deosebiri și asemănări în statura și peri-
metrul toracic a 48,172 de recruți de
neam diferit din jud. Timiș-Torontal 105
- Zolog, M. Dr. : Baza biologică a instrucției școlare 5
- ” ” ” Condițiunile de Muncă ale elevilor de școală 139
- Zolog, M. Dr.,
Râmneanțu, P. Dr.
și Prodan, I. Dr. : Rezultatul vaccinării cu B. C. G. în Plasa
Sanitară Model Gilău 89

